

Razvoj pučkih kuhinja u Gradu Zagrebu i socio-ekonomska obilježja korisnika

---

Radat, Katarina

Postgraduate specialist thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:438280>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet
Studijski centar socijalnog rada

Katarina Radat

**RAZVOJ PUČKIH KUHINJA U GRADU
ZAGREBU I SOCIO-EKONOMSKA
OBILJEŽJA KORISNIKA**

SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb, 2024. godina

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet
Studijski centar socijalnog rada

Katarina Radat

**RAZVOJ PUČKIH KUHINJA U GRADU
ZAGREBU I SOCIO-EKONOMSKA
OBILJEŽJA KORISNIKA**

SPECIJALISTIČKI RAD

Mentor:

prof. dr. sc. Zoran Šućur

Zagreb, 2014. godina

University of Zagreb

Faculty of Law
Social Work Study Centre

Katarina Radat

**DEVELOPMENT OF SOUP KITCHENS
IN THE CITY OF ZAGREB AND THE
SOCIO-ECONOMIC FEATURES OF
THEIR USERS**

SPECIALISED MASTER'S DEGREE IN SOCIAL POLICY

Supervisor:
Prof. Zoran Šućur, PhD

Zagreb, 2024

MENTOR:

Prof. dr. sc. Zoran Šućur redoviti je profesor u trajnom zvanju na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (Studijski centar socijalnog rada), na Katedri za socijalnu politiku. U razdoblju od 2011. do 2015. obnašao je funkciju predstojnika Studijskog centra socijalnog rada i prodekana Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Od 2010. godine do danas glavni je i odgovorni urednik časopisa Revija za socijalnu politiku. Od 1997. godine sudjeluje u izvođenju preddiplomske, diplomske i poslijediplomske nastave iz više predmeta u sklopu Katedre za socijalnu politiku te je dao značajan doprinos izradi i pokretanju prvih poslijediplomskih (specijalističkih i doktorskih) studija iz socijalne politike.

Do sada je objavio preko sedamdeset radova (knjiga i članaka) u kojima se obrađuju teme siromaštva, socijalne isključenosti, socijalnih reformi, problema u ponašanju i marginalnosti. Sudjelovao je u nizu znanstvenih projekata financiranih od strane različitih domaćih i stranih organizacija te je aktivno sudjelovao na velikom broju domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova iz područja socijalne politike, socijalnog rada, sociologije i poremećaja u ponašanju.

Uz to, bio je koordinator izrade prvog Programa za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Hrvatskoj. Također, sudjelovao je i u pripremi kasnijih strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj. Nadalje, bio je član više radnih skupina koje su pripremale reforme pojedinih dijelova sustava socijalne skrbi ili predlagale donošenje i promjenu zakonodavnih propisa o socijalnoj skrbi.

IZJAVA O AUTORSTVU

Ja Katarina Radat izjavljujem da sam autor/ica (vrsta rada) pod nazivom »Razvoj pučkih kuhinja u Gradu Zagrebu i socio-ekonomska obilježja korisnika.«

Potpisom jamčim:

- da je predloženi rad isključivo rezultat mog vlastitog istraživačkog rada
- da su radovi i mišljenja drugih autora/ica, koje koristim, jasno navedeni i označeni u tekstu, te u popisu literature.

U Zagrebu, 17. 6. 2024.

Potpis autorice: Katarina Radat

SAŽETAK

Prvi oblici razvoja pučke kuhinje bilježe se krajem 19. stoljeća, a važnu ulogu u razvijanju te socijalne usluge imala su različita humanitarna društva, Caritas, Katolička crkva, a u novijem razdoblju i lokalna zajednica. Na području grada Zagreba usluga pučke kuhinje organizirana je putem Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreba u okviru koje je provedeno istraživanje među 320 korisnika pučke kuhinje.

Cilj je istraživanja utvrditi socio-demografske karakteristike korisnika pučke kuhinje na području grada Zagreba, njihov odnos prema korištenju usluge pučke kuhinje te moguće promjene u oblicima pružanja usluga prehrane radi poticanja radne aktivacije i socijalnog uključivanja.

Dobiveni rezultati istraživanja potvrdili su da korisnici pučke kuhinje imaju obilježja pojedinih rizičnih skupina među kojima nalazimo veći udio dugotrajno nezaposlenih te da su svi korisnici pučke kuhinje ujedno i korisnici sustava socijalne pomoći, bilo da ostvaruju pravo na zajamčenu minimalnu naknadu ili na neko drugo materijalno pravo. Korisnici pučke kuhinje osobe su nižeg obrazovanja, višečlane obitelji, (posebno one koje broje više djece) što je pokazatelj i prisutnosti dječjeg siromaštva među korisnicima, samci, žene, starije osobe i osobe lošijeg zdravstvenog statusa koje imaju kroničnu bolest i invaliditet.

Korisnici pučke kuhinje dugotrajni su korisnici usluge koji su iznimno zadovoljni s uslugom u dijelu koji se odnosi na prostorne i ljudske uvjete, no istovremeno ukazuju na potrebu poboljšanja usluge u dijelu uvođenja prilagođenih menija kako bi se zadovoljile potrebe korisnika, s obzirom na njihovo zdravstveno stanje i dobnu strukturu. Potrebno je raditi na unapređenju razvijanja usluge pučke kuhinje s ciljem postizanja aktivne politike borbe protiv siromaštva, razvijanju novih oblika usluge u zajednici čime bi se doprinijelo smanjenju osjećaja stigmatizacije, poticanju osobe na osobni angažman te smanjenju pojave pasivizacije pojedinih korisnika.

Ključne riječi: pučka kuhinja, apsolutno siromaštvo, prehrambeno siromaštvo, socio-ekonomska obilježja korisnika pučke kuhinje, stigmatizacija

SUMMARY

Soup kitchens first started to take shape in the late 19th century. Various humanitarian associations, Caritas, the Catholic Church and recently also the local community have played a pivotal role in the development of this social service. On the territory of the city of Zagreb, the soup kitchen service is provided through the »Dobri dom« Institution of the City of Zagreb. Our research was conducted within the framework of this institution among 320 soup kitchen users.

The research aims to identify socio-demographic characteristics of soup kitchen users on the territory of the city of Zagreb, their attitude toward using soup kitchen services and any changes in the form of food service provision for the purpose of stimulating employment activation and social inclusion.

The obtained results confirm that soup kitchen users have the characteristics of certain risk groups which include a significant share of long-term unemployed, and that all soup kitchen users are at the same time beneficiaries of the social assistance system as recipients of the general minimum income or some other material right. Soup kitchen users are persons of lower education levels, they come from larger families (in particular those with several children), which also indicates child poverty among users, they are singles, women, elderly persons and persons of poor health with chronic illnesses and disabilities.

Soup kitchen users are long-term users of this service who are very satisfied with it in terms of spatial and humane conditions; however, they also highlight the need to improve the service in terms of introducing customised menus to meet the users' needs depending on their medical condition and age structure. The soup kitchen service requires improvement for the purpose of achieving the active policy of combating poverty, developing new forms of community service to contribute to minimizing the users' sense of stigmatization, encouraging individual engagement and reducing the incidence of certain users becoming passive.

Keywords: soup kitchen, absolute poverty, food poverty, socio-economic features of soup kitchen users, stigmatization

Sadržaj:

1. UVOD.....	1
2. STRUKTURA I PROFIL SIROMAŠTVA NA PODRUČJU REPUBLIKE HRVATSKE I GRADA ZAGREBA.....	4
2.1. Različiti koncepti i pokazatelji siromaštva	4
2.2. Dinamika kretanja siromaštva i materijalne deprivacije u Republici Hrvatskoj nakon 2000.....	6
2.3. Korisnici materijalnih oblika socijalne pomoći u Hrvatskoj i Gradu Zagrebu kao pokazatelji siromaštva.....	12
2.4. Prehrambeno siromaštvo u Hrvatskoj i EU	15
3. RAZVOJ PUČKIH KUHINJA I RELEVANTNA ISTRAŽIVANJA O KORISNICIMA PUČKIH KUHINJA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	18
3.1. Razvoj mreža pučkih kuhinja na području Hrvatske	18
3.1.1. Razvoj pučkih kuhinja krajem 19. stoljeća i tijekom 20. stoljeća	18
3.1.2. Razvoj pučkih kuhinja od osamostaljenja Republike Hrvatske do 2000. godine.....	21
3.1.3. Razvoj pučkih kuhinja nakon 2000. godine do danas	22
3.2. Istraživanja o korisnicima pučkih kuhinja u Hrvatskoj	25
4. POVIJESNI PREGLED RAZVOJA PUČKIH KUHINJA NA PODRUČJU ZAGREBA.....	28
4.1. Razdoblje od osnivanja prve pučke kuhinje na području Zagreba do osamostaljenja Republike Hrvatske.....	28
4.1.1. Prvi početci djelovanja lokalne samouprave u rješavanju problema siromaštva	29
4.1.2. Mreža pučkih kuhinja u Zagrebu u nadležnosti Caritasa.....	30
4.1.3. Prividno blagostanje i ekstenzivna uloga države	30
4.2. Razvoj socijalne usluge – pučke kuhinje u zajednici nakon osamostaljenja Republike Hrvatske.....	31
4.2.1. Pravna polazišta razvoja socijalnih usluga u lokalnoj zajednici.....	32
4.2.2. Razvoj mreže pučkih kuhinja na području grada Zagreba	34
4.2.3. Pučka kuhinja organizirana putem Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreba	34

5. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE PUČKIH KUHINJA U GRADU ZAGREBU	37
5.1. Cilj istraživanja i istraživački problemi	37
5.2. Metodologija.....	38
5.2.1. Uzorak ispitanika – sudionika istraživanja	38
5.2.2. Mjerni instrumenti	38
5.2.3. Postupak istraživanja i vrijeme provedbe istraživanja.....	40
5.2.4. Etički aspekti istraživanja	40
5.2.5. Obrada podataka	40
5.3. Prikaz rezultata istraživanja	41
5.3.1. Socio - demografska obilježja nositelja i korisnika prava na pučku kuhinju	41
5.3.1.1. Dobna struktura ispitanika	41
5.3.1.2. Veličina i struktura kućanstava.....	41
5.3.1.3. Obrazovni status ispitanika.....	43
5.3.1.4. Zdravstveni status ispitanika i drugih članova kućanstva.....	44
5.3.1.5. Radni i materijalni status	44
5.3.1.5.1. Radni status ispitanika i članova kućanstva.....	44
5.3.1.5.2. Prosječna primanja ispitanika	45
5.3.1.5.3. Imovinski i stambeni status ispitanika	46
5.3.2. Ostvarivanje prava na pučku kuhinju	48
5.3.2.1. Razdoblje korištenja pučke kuhinje	49
5.3.2.2. Vrste socijalnih naknada koje ostvaruju korisnici pučke kuhinje.....	49
5.3.2.3. Način ostvarivanja i korištenja prava na pučku kuhinju.....	50
5.3.3. Zadovoljstvo uslugom pučke kuhinje	52
5.3.4. Prisutnost stigmatizacije korisnika pučke kuhinje.....	53
5.3.5. Preferencije ispitanika o različitim mogućnostima i oblicima pomoći u prehrani	54
5.3.6. Spremnost na sudjelovanje u društveno korisnom radu	55
5.3.7. Razlike između korisnika pučke kuhinje primatelja zajamčene minimalne naknade i korisnika drugih prava iz sustava socijalne skrbi.....	56
5.3.7.1. Razlike s obzirom na socio–demografska obilježja.....	57

5.3.7.2. Razlike s obzirom na veličinu i strukturu kućanstva	58
5.3.7.3. Razlike s obzirom na zdravstveni status	60
5.3.7.4. Razlike s obzirom na materijalni status	61
5.3.7.4.1. Razlike s obzirom na radni status	61
5.3.7.4.2. Razlike s obzirom na prosječna primanja	62
5.3.7.4.3. Razlike s obzirom na stambeni status i uvjete stanovanja	64
5.3.7.5. Razlike s obzirom na ostvarivanje prava na pučku kuhinju	66
5.4. Rasprava.....	68
6. ZAKLJUČAK	81
7. LITERATURA	89
8. PRILOZI	103

1. UVOD

Gospodarske i ekonomske promjene u društvu bitne su odrednice promjena na tržištu rada, visini platežne moći građana čime se definira životni standard pojedinca, odnosno cijele obitelji. Kako bi državne vlasti (od nacionalne do lokalne) odgovorile na socijalne izazove, posebice u gospodarski i ekonomski turbulentnim razdobljima, provodi se čitav niz mjera socijalne politike usmjerene na osiguravanje minimalnog životnog standarda i zadovoljavanje osnovnih životnih potreba građana. U zajednici se razvijaju različiti oblici socijalnih usluga i pomoći, a jedan od njih jest pomoć u prehrani putem pučke kuhinje. Iako se smatra da je taj oblik pomoći u prehrani novijeg datuma i da se počeo razvijati donošenjem Zakona o socijalnoj skrbi iz 1997. godine, povijesne analize pokazuju postojanje stoljetne tradicije razvoja usluga pučke kuhinje za siromašne građane na području Zagreba i čitave Hrvatske. Stoga, pučke kuhinje predstavljaju oblik pomoći u prehrani koji ima dugu tradiciju razvoja u zajednici, a kojim se osigurava zadovoljenje minimalnih prehrambenih potreba pojedinaca i obitelji u nepovoljnom materijalnom položaju. Novi Zakon o socijalnoj skrbi iz 2022. godine uslugu prehrane u pučkim kuhinjama svrstava u kategoriju drugih materijalnih oblika pomoći dok je nadležnost njezina organiziranja i provođenja dana velikim gradovima i gradovima sjedištima županija. Zakonskim i podzakonskim aktima propisano je pod kojim se uvjetima može ostvariti pravo na taj oblik pomoći. Nedvojbeno je da je taj oblik pomoći ciljano namijenjen osobama u siromaštvu, stoga je zakonodavac kao glavni uvjet ostvarivanja prava na pučku kuhinju propisao da osoba mora biti korisnik zajamčene minimalne naknade, čime se podrazumijeva da osoba nema dovoljno sredstava za zadovoljenje osnovnih životnih potreba. Korisnik zajamčene minimalne naknade može biti pojedinac ili član kućanstva. U slučaju kada je član kućanstva, izloženost siromaštvu prenosi se na sve članove kućanstva, stoga kada govorimo o korisnicima pučkih kuhinja razlikujemo dvije skupine: nositelje prava i pridružene članove koji su u pravilu supružnici i/ili djeca. Slijedom navedenoga i ovaj rad, jednim dijelom, temeljit će se na povijesnom pregledu i oblicima razvoja pučke kuhinje, ali i na analizi korisnika pučke kuhinje.

Proučavajući stručnu i znanstvenu literaturu vidljiva je prisutnost deficita u istraživanjima i analizama usluge pučke kuhinje i njezinih korisnika. Ovaj rad, koji je prvenstveno temeljen na ispitivanju pojedinih obilježja korisnika pučkih kuhinja dat

će prije svega odgovore na pitanje tko su korisnici pučke kuhinje. S obzirom na to da ne postoje značajnija istraživanja u tome području, ovo istraživanje bit će temelj za daljnja istraživanja i smjernice za kreiranje pojedinih mjera unapređenja tog tipa usluga u zajednici.

Važno je identificirati relevantna područja koja bi trebalo stručno i znanstveno istražiti u svrhu cjelovitije slike obilježja korisnika od socio-demografskih obilježja do nekih specifičnih obilježja unutar pojedinih kategorija korisnika kao što su pokazatelji ostvarivanja prava na pučku kuhinju, zadovoljstva uslugom i drugi. Kako bi dobili smjernice za unapređenje usluge pučke kuhinje potrebno je, uz gore navedena obilježja istražiti zadovoljstvo korisnika postojećom uslugom te ispitati mogućnosti uvođenja novih oblika pomoći s ciljem unapređenja i postizanja kvalitete korištenja usluge pučke kuhinje.

Tijekom rada s korisnicima pučke kuhinje kod jednog dijela korisnika primijećena je određena prisutnost nelagode ali i osjećaj stigmatizacije zbog primoranosti svakodnevnog odlaska u kuhinju po ručak, čekanja u redu, kao i nemogućnosti izbora i samostalnog pripremanja jela. Stoga, dio će ovoga rada obuhvatiti i problem stigmatizacije korisnika pučkih kuhinja. Stigmatizacija korisnika kontinuirano je prisutna i može se kazati da ona nije primarno uzrokovana čimbenicima unutar sustava socijalne pomoći, već je šire sociokulturno uvjetovana. Stigma utječe na smanjeno korištenje prava na socijalnu pomoć. Neki potencijalni korisnici zbog reakcije socijalne okoline ili uže zajednice ne koriste svoja legitimna prava na pomoć. S druge strane, kod nekih je stigmatizacija povezana s ugrožavanjem privatnosti, nadzorom i administrativnim procedurama (Šućur, 2004).

Analize korisnika sustava socijalne skrbi ukazuju da su korisnici socijalne pomoći i drugih prava dugogodišnji korisnici. Navedeno upućuje da je stanje socijalne ugroženosti pojedinaca prestalo biti privremeno i kratkoročno te postaje dugotrajni problem, a korištenje pojedinih usluga kao što je pučka kuhinja iz privremene mjere prerasta u dugotrajnu mjeru. S druge strane, važno je istaknuti da stručnjaci sve više naglašavaju prisutnost pasivizacije do potpune socijalne isključenosti korisnika socijalnih usluga uslijed dugotrajnog korištenja pojedinih prava i usluga. Isto tako, primjećuje se izraženija prisutnost pasivizacije korisnika pučkih kuhinja do te mjere da se maksimalno prepuštaju usluzi pučke kuhinje.

Izloženost pojedinim rizicima kao što je nezaposlenost dovodi do izostanka osiguravanja sredstava za život pojedinca i njegove obitelji, pa time i do odlaska u svijet siromaštva. Uključivanje pojedinih kategorija korisnika u socijalne usluge u zajednici treba gledati u primarnom kontekstu njihovog postojanja odnosno mogu li one ciljano zadovoljiti potrebu za koju su namijenjene. Istovremeno potrebno ih je promatrati u širem kontekstu odnosno može li pojedina socijalna usluga djelovati poticajno za mijenjanje trenutnog stanja te otvoriti prostor za aktivno participiranje u svijetu rada ili djeluje destimulirajuće. Jedan od glavnih preduvjeta za mijenjanje trenutnog stanja jest postojanje socijalne mreže koja može osigurati socijalno uključivanje pojedinca aktivnim politikama zapošljavanja. Važan čimbenik je i osobni faktor pojedinca, odnosno spremnost pojedinca da se radno aktivira uključivanjem u javne radove što će biti jedno od područja koje će obuhvatiti ovaj rad.

Već duže vremena, znanstvena i stručna javnost susreće se s pojavom međugeneracijskog korištenja prava i usluga unutar sustava socijalne skrbi. S obzirom na to da do sada nije bilo empirijskih istraživanja korisnika pučke kuhinje u Hrvatskoj, ovaj rad predstavlja doprinos istraživanju korisnika i usluge pučke kuhinje u zajednici kao jedne od relevantnih mjera u borbi protiv siromaštva.

2. STRUKTURA I PROFIL SIROMAŠTVA NA PODRUČJU REPUBLIKE HRVATSKE I GRADA ZAGREBA

Siromaštvo je sveprisutna pojava u društvu koju možemo i trebamo promatrati kroz razlike u staleškoj i klasnoj pripadnosti koje obilježavaju sva društva, od najstarijih socijalnih zajednica, preko antičkog doba i srednjeg vijeka do kraja 20-tog stoljeća (Puljiz, 2005), uključujući i 21. stoljeće. Za pojedince, obitelji i skupine može se kazati da su siromašni ako im nedostaju resursi da bi pribavili hranu, sudjelovali u aktivnostima i osigurali životne uvjete i potrepštine koje su uobičajene ili barem široko odobravane ili prihvaćene u društvu kojem pripadaju (Townsend, 1979:31). Na pojavu i intenzitet prisutnosti siromaštva u Hrvatskoj, od stjecanja nezavisnosti, važnu ulogu imali su periodi ratova, ekonomskih kriza te razdoblja prirodnih nepogoda.

2.1. Različiti koncepti i pokazatelji siromaštva

Siromaštvo je pojava o kojoj brojni stručnjaci različitih profila, od ekonomskih, pravnih, društvenih do humanističkih znanosti posvećuju pažnju te ju prate i proučavaju. Prilikom praćenja problema siromaštva koriste se različiti koncepti siromaštva te se prisutnost i zastupljenost siromaštva u društvenim zajednicama treba promatrati kao višeznačan pojam koji se iskazuje dvjema vrstama stope siromaštva, apsolutna stopa siromaštva i relativna stopa siromaštva. Stopa siromaštva pokazatelj je udjela građana čiji su dohotci niži od odgovarajuće linije apsolutnog ili relativnog siromaštva.

Apsolutno siromaštvo polazi od potrebe za zadovoljenjem nekih minimalnih ljudskih potreba (jednakih za sve ljude) i nemogućnosti osiguravanja sredstava za zadovoljenje minimalnih potreba. Kada govorimo o zadovoljenju potreba, pri tome mislimo na zadovoljenje osnovnih, minimalnih ljudskih potreba kao što je potreba za hranom, odjećom i skloništem odnosno stanom. Dakle, koncept apsolutnog siromaštva nastoji utvrditi određenu količinu i kvalitetu ishrane, odijevanja i stanovanja, nužnu za fizički opstanak pojedinca (Šućur, 2001). Apsolutno siromaštvo predstavlja i svojevrsni alat koji nam određuje razinu prihoda koja bi trebala biti dovoljna kako bi svaki pojedinac mogao osigurati zadovoljenje svojih osnovnih potreba. Prema definiciji Eurostata, ukoliko osoba živi ispod linije siromaštva od 40

% medijana nacionalnog dohotka, smatra se da živi u ekstremnom ili dubinskom siromaštvu. Koncept relativnog siromaštva ovisi o prihvatljivom standardu života te se vezuje za pojedino društvo, društvenu sredinu i određeno vremensko razdoblje. Relativno siromaštvo karakterizira nemogućnost zadovoljenja potrebe koje čine sastavni dio minimalno pristojnoga standarda u društvu u kojem osoba živi (Šućur, 2001). Prema metodologiji praćenja siromaštva u EU, »službena« linija siromaštva EU iznosi 60 % medijana nacionalnoga ekvivalentnog dohotka te iz toga proizlazi da se smatraju siromašnima one osobe čiji je ekvivalentni kućanski dohodak manji od tog dohodovnog praga (Knežević i sur., 2017). Relativno je siromaštvo moguće smanjiti samo smanjivanjem dohodovnih nejednakosti, dok su predviđanja stručnjaka da apsolutno siromaštvo postupno nestaje te da će potpuno nestati tijekom ekonomskog razvoja (Šućur, 2001).

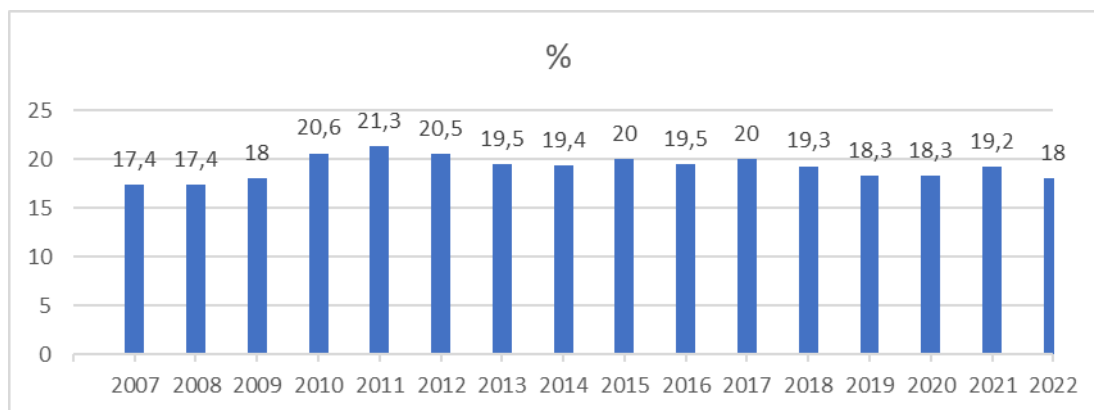
Kao što je ranije naglašeno, siromaštvo je višedimenzionalan problem koji ne podrazumijeva samo izostanak materijalnih sredstava nego se uz siromaštvo usko vezuje i pojam socijalne isključenosti pojedinaca, bilo da se nalaze ispod relativne ili apsolutne linije siromaštva. Dok jedni prihvaćaju siromaštvo i isključenost kao sinonime, drugi isključenost podređuju pojmu siromaštva, a treći definiraju siromaštvo kao oblik isključenosti. Pojava siromaštva ne podrazumijeva samo materijalnu deprivaciju nego se ono istovremeno odražava na status socijalne uključenosti pojedinca u društvu te se istovremeno siromaštvo definira kao jedan od oblika socijalne isključenosti (Šućur, 2004. u Samodol, 2023), dok socijalna isključenost kao višedimenzionalni koncept nadmašuje pojam siromaštva kao jednodimenzionalni koncept koji se oslanja na financijsku, odnosno materijalnu dimenziju. Socijalna isključenost pored nedostatka novca i materijalne deprivacije podrazumijeva i depriviranost u drugim područjima života kao što su zaposlenje, obrazovanje, stanovanje ili socijalne veze (Šućur, 2006. u Samodol, 2023) čime je status osoba u siromaštvu dodatno opterećen i predstavlja svojevrsni uteg za mijenjanje njihova statusa.

2.2. Dinamika kretanja siromaštva i materijalne deprivacije u Republici Hrvatskoj nakon 2000.

Kako bi se primjereno odgovorilo na probleme siromaštva s kojima se susreću građani, potrebno je pratiti dinamiku kretanja siromaštva odnosno broj siromašnih u pojedinim vremenskim periodima. Pogledamo li službenu liniju siromaštva Europske unije (60 % medijana nacionalnog ekvivalentnog dohotka), razvidno je da su se stope relativnog siromaštva, u periodu od 2001. do 2009. godine, kretale između 17 % i 18 %, osim 2006. godine kada je stopa siromaštva iznosila 16 % iz čega proizlazi da su nakon 2000. godine stope relativnog siromaštva bile prilično stabilne ili stagnantne (Šućur, 2011). U istom periodu stopa relativnog siromaštva u RH bila je veća od prosjeka 27 zemalja EU-a odnosno Hrvatska se nalazila među četvrtinom zemalja EU-a koje imaju najviše stope siromaštva. Profil siromaštva u Hrvatskoj, u istome periodu, obilježavaju pojedine kategorije koje uključuju žene s kontinuirano višom stopom siromaštva od muškaraca, a posebno značajna razlika vidljiva je u najstarijoj dobnoj skupini (65+) u kojoj je stopa siromaštva žena bila u prosjeku 6 do 8 postotnih bodova veća od stope siromaštva starijih muškaraca, da bi u 2009. godini razlika narasla na gotovo 13 postotnih bodova (Šućur, 2011). Druga skupina koja je obilježila ovo razdoblje jesu djeca (stopa siromaštva djece od 1 do 15 godina bila je iznad prosjeka u 2005. i 2009. godini). Na trećem su mjestu nezaposlene osobe koje su imale najveći rizik siromaštva, od 80 % do 100 % veći od nacionalnog prosjeka (Šućur, 2011). Analiza stope siromaštva pokazala je da određeni tipovi kućanstva (ovisno o veličini i sastavu) imaju visok rizik siromaštva. Samačka kućanstva imala su oko 2 puta veći rizik od nacionalnog prosjeka, pri čemu su se posebno isticala ona u kojima su živjele osobe starije od 64 godine. Za navedeni tip kućanstava stope rizika značajno su porasle u 2008. i 2009. godini te je rizik siromaštva kućanstava starijih samaca u 2009. godini bio 2,8 puta veći od nacionalnog prosjeka (Šućur, 2011). Kategorija samohranih roditelja, u navedenom periodu, također je apostrofirana sa znatno višim rizikom siromaštva, dok je stopa siromaštva u obiteljima s troje i više djece varirala od godine do godine. U 2008. godini bila veća za 9 %, a u 2009. godini za 76 % od nacionalnog prosjeka (Šućur, 2011).

Slika 2.1.

Stope siromaštva u Republici Hrvatskoj, prema liniji siromaštva od 60 % medijana nacionalnog dohotka (2007. – 2022.)

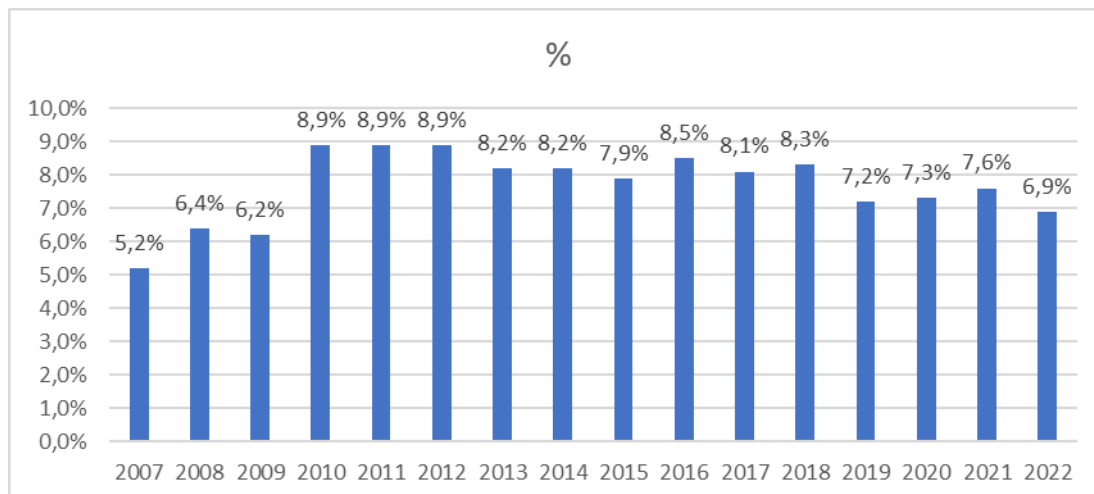

Izvor: *Državni zavod za statistiku, različite godine od 2007. do 2022.*

Razdoblje nakon 2009. godine obilježava snažan utjecaj ekonomske krize koja se odrazila i na stope siromaštva. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, stopa siromaštva prije krize iznosila je 17,4 % (2007. i 2008. godina), nakon čega slijedi period (razdoblje od 2010. do 2012. godine) sa značajno visokom stopom siromaštva – iznad 20 %. Vrhunac je bio 2011. godine kada je dosegla 21,3 %. U periodu od pet godina stopa siromaštva kretala se u rasponu od 19 do 20 %. Razdoblje nakon ekonomske krize pa sve do 2022. godine period je u kojem se bilježi blagi pad stope siromaštva uz prisutne oscilacije, što je pokazatelj snažnog utjecaja ekonomske krize na najsiromašniji dio građana, ali i na dio onih koji se nalaze na rubu siromaštva, a koji u nepovoljnim okolnostima prelaze na stranu siromašnih. Nakon 2018. godine pa sve do 2022. godine zabilježena je tendencija pada stope siromaštva sa 19,3 % na 18 %, uz iznimku 2021. godine kada je iznosila 19,2 % (Slika 2.1.).

Slika 2.2.

Stope siromaštva u Republici Hrvatskoj, prema tzv. liniji ekstremnog siromaštva –40 % medijana nacionalnog dohotka (2007. – 2022.)

Izvor: *Državni zavod za statistiku, različite godine od 2007. do 2022.*

Ako analiziramo stopu siromaštva prema liniji siromaštva od 40 % medijana nacionalnog dohotka, najniža je bila 2007. godine kada je iznosila 5,2 %. U periodu od 2010. do 2018. godine stopa siromaštva prema liniji od 40 % medijana nacionalnog dohotka kretala se iznad 8 %. U trogodišnjem periodu (2010. – 2012.) koje obilježava razdoblje ekonomske krize vidljivo je da je ona dodatno narušila materijalnu situaciju najugroženijih građana, čime je značajan dio već ranije ugroženih građana povukla u ekstremno siromaštvo. Stopa siromaštva je sa 6,2 % u 2009. godini porasla za gotovo 3 postotna boda dosegnuvši gotovo 9 % u navedenom trogodišnjem periodu, nakon čega slijedi pad stope siromaštva. Međutim, nikada nije uspjela pasti na stopu siromaštva prije ekonomske krize 2010. godine (Slika 2.2.). To je istovremeno pokazatelj da ekonomski rizici prvo i najjače utječu na kategoriju najugroženijih, ali i da se najsiromašniji najsporije oporavljaju te posljednji izlaze iz nepovoljnog položaja. Od 2018. godine stopa ekstremnog siromaštva u Republici Hrvatskoj u značajnijem je padu te je 2022. godine pala ispod 7 %.

Statistički podatci o stopi siromaštva za subnacionalne razine, koji bi obuhvaćali područje Grada Zagreba kao zasebnu regiju, nisu postojali do 2021. godine, odnosno do promjene strukture NUTS2 (Nacionalna klasifikacija statističkih

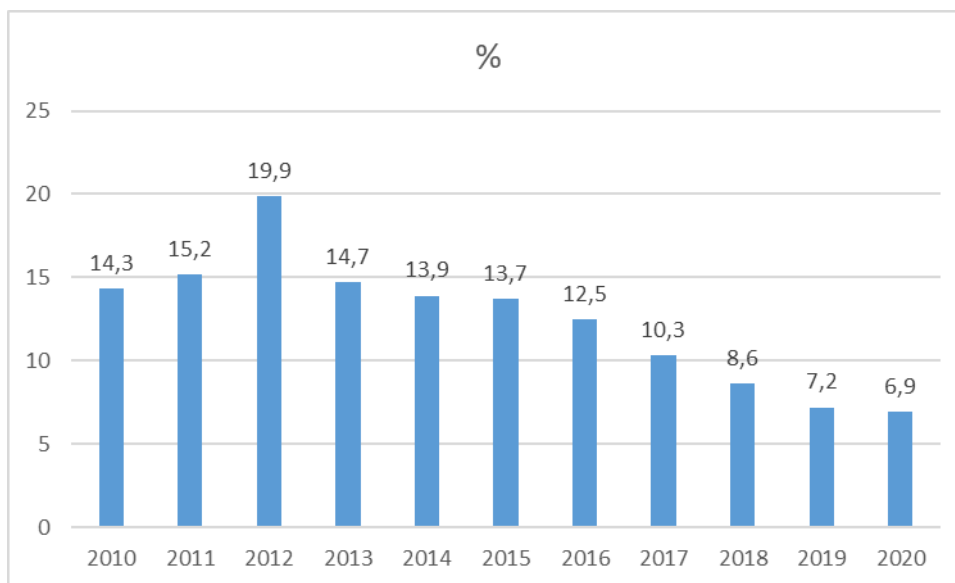
regija 2. razine) regija u Hrvatskoj. Može se pretpostaviti da je stopa siromaštva u Zagrebu u ranijem periodu bila niža u odnosu na cijelu Hrvatsku, što ne znači da je broj siromašnih bio zanemariv. Ukoliko se i pretpostavi da je stopa siromaštva u Gradu Zagrebu nešto niža od hrvatskog prosjeka, predviđanja su bila da je zasigurno barem 100 000 ljudi siromašno (Socijalna slika Grada Zagreba za 2011). U izvješćima Državnog zavoda za statistiku za 2020. godinu stopa siromaštva prati pokazatelje za pojedine regije, pri čemu je Hrvatska podijeljena na Kontinentalnu (uključuje Grad Zagreb) i Jadransku Hrvatsku. Stopa siromaštva Kontinentalne Hrvatske iznosila je 18,3 % te je bila identična stopi siromaštva na nacionalnoj razini. Od 2021. godine područje Grada Zagreba prati se kao zasebna statistička regija te je vidljiva značajna razlika između stope siromaštva na nacionalnoj razini (19,2 %) i one na području Grada Zagreba koja iznosi 11,6 %. U 2022. godini stopa siromaštva za RH iznosila je 18 %, a za Grad Zagreb 9,5 % (Državni zavod za statistiku 2023). Iz navedenog proizlazi da je stopa rizika od siromaštva na području Grada Zagreba u 2022. godini bila gotovo upola niža nego na nacionalnoj razini.

Iako je apsolutno siromaštvo u razvijenim zemljama znatno rjeđe nego u zemljama u razvoju, ono je važno jer se najčešće povezuje s nemogućnošću zadovoljavanja fizičkih ili osnovnih potreba (Knežević i sur., 2017). Međutim, kako Eurostat prati pokazatelje siromaštva isključivo temeljem relativnog siromaštva, materijalna deprivacija počela se koristiti kao nadomjestak za pokazatelje apsolutnog siromaštva u EU-u (European Commission, 2011. u Knežević i sur., 2017). Stopa teške materijalne deprivacije prikazuje postotak osoba koje žive u kućanstvima koja si ne mogu, isključivo zbog financijskih razloga, priuštiti najmanje četiri od devet stavki materijalne deprivacije koje uključuju: kašnjenje s plaćanjem najamnine, računa za režije, stambenoga kredita ili potrošačkoga kredita, nemogućnost kućanstva da svim članovima priušti tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće, nemogućnost kućanstva da si priušti obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent svaki drugi dan, nemogućnost kućanstva da podmiri neočekivani financijski trošak, nemogućnost kućanstva da si priušti telefon, nemogućnost kućanstva da si priušti TV u boji, nemogućnost kućanstva da si priušti perilicu za rublje, nemogućnost kućanstva da si priušti automobil, nemogućnost

kućanstva da si priušti adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima (Državni zavod za statistiku, 2023).

Slika 2.3.

Stope teške materijalne deprivacije u Republici Hrvatskoj (2010. – 2020.)

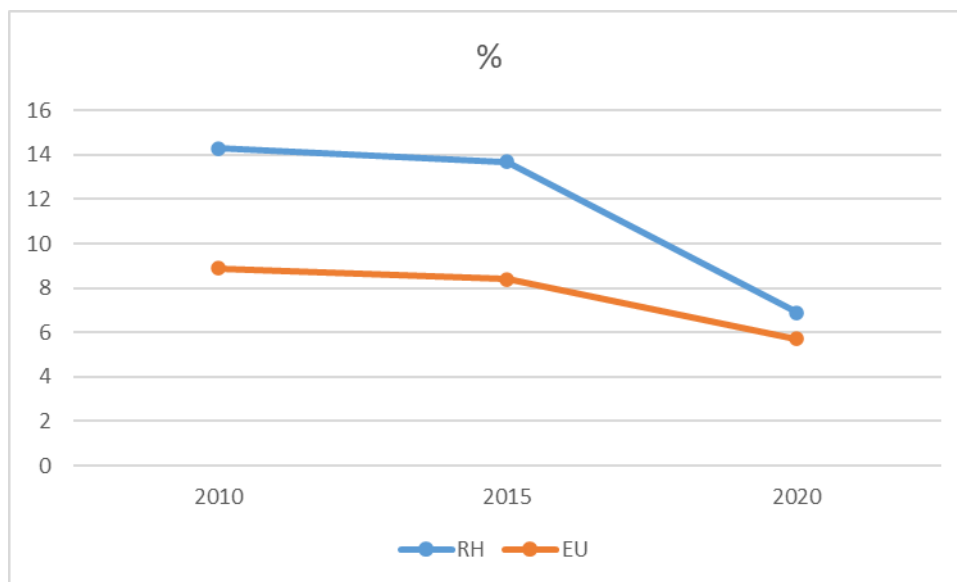
Izvor: *Eurostat*

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_mddd11_custom_10915876/default/table?lang=en.

Pokazatelji teške materijalne deprivacije Republike Hrvatske u korelaciji su sa stopom siromaštva te je u periodu od 2010. do 2012. godine u stalnom porastu što se vezuje uz razvoj ekonomske krize. Godine 2012. godine iznosila 19,9 % nakon čega slijedi stalni pad da bi u 2020. godini bila najniža i iznosila 6,9 % (Slika 2.3.).

Slika 2.4.

Stope teške materijalne deprivacije u Hrvatskoj i Europskoj uniji (2010., 2015., 2020.)

Izvor: Eurostat

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_mddd11_custom_10915876/default/table?lang=en.

Usporedimo li podatke materijalne deprivacije sa pokazateljima za Europsku uniju vidimo da je Republika Hrvatska u periodu za vrijeme i nakon ekonomske krize bila u nepovoljnijem položaju nego prosjek Europske unije, no istovremeno vidimo da od 2015. godine Hrvatska bilježi veći pad teške materijalne deprivacije od prosjeka Europske unije (Slika 2.4.). S obzirom na to da se teška materijalna deprivacija koristi kao nadomjestak za pokazatelje apsolutnog siromaštva možemo zaključiti da ovaj podatak ukazuje na pozitivan trend borbe protiv apsolutnog siromaštva na nacionalnoj razini, ali istovremeno i na prethodnu zapuštenost u poduzimanju mjera u borbi protiv siromaštva kako bi se zaštitili najsiromašniji.

2.3. Korisnici materijalnih oblika socijalne pomoći u Hrvatskoj i Gradu Zagrebu kao pokazatelji siromaštva

Siromaštvo je socijalni globalni problem na koji se pokušava istovremeno utjecati na globalnoj razini, nacionalnoj i lokalnoj razini pomoću utjecaja na ekonomski rast, porezne politike, politike plaća i socijalne politike (Šundalić, 2011. u Rizvić, 2017). Jedna od nacionalnih mjera socijalne politike kojom se nastojalo ublažiti siromaštvo je zajamčena minimalna naknada, materijalni oblik pomoći, namijenjen samcima ili kućanstvima koji nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba.

Tablica 2.1.

Broj korisnika zajamčene minimalne naknade u Republici Hrvatskoj i gradu Zagrebu i njihov udio u broju stanovnika

Godina	Hrvatska	Udjel (%) korisnika ZMN u ukupnom broju stanovnika RH	Grad Zagreb	Udjel (%) korisnika ZMN u broju stanovnika Zagreba
2022	46 871	1,20%	5 078	0,70%
2021	51 454	1,20%	6 585	0,80%
2020	57 335	1,30%	6 792	0,90%
2019	62 301	1,50%	8 029	1,00%
2018	72 759	1,70%	9 531	1,20%
2017	84 930	2,00%	10 820	1,40%
2016	97 492	2,30%	12 177	1,50%
2015	102 297	2,43%	11 594	1,45%
2014	101 343	2,56%	9 878	1,24%
2013	113 358	2,66%	10 903	1,37%
2012	110 794	2,60%	10 300	1,30%
2011	104 112	2,43%	9 412	1,19%
2010	102 668	2,32%	8 662	1,09%
2009	94 885	2,14%	8 056	1,02%
2008			8 169	1,00%
2007			9 306	1,20%

Izvor: Rizvić, M. (2017); MROSP, *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, 2016.–2021.*; Grad Zagreba, *Socijalna slika Grada Zagreba, 2007., 2008.*

Podaci broja korisnika zajamčene minimalne naknade (Tablica 2.1.) na nacionalnoj razini pokazuju nam da prate trend rasta stope siromaštva i materijalne deprivacije u periodu ekonomske krize. Broj primatelja zajamčene minimalne naknade u ukupnom broju stanovnika Republike Hrvatske u tom periodu konstantno raste i doseže vrhunac 2013. godine od 2,66 %, nakon čega slijedi lagani pad. Broj primatelja zajamčene minimalne naknade u ukupnom broju stanovnika grada Zagreba raste do 2016. godine, kada je bio i najviši i iznosio je 1,50 %, izuzev 2014. godine kada je pao na 1,24 %. Udio korisnika zajamčene minimalne naknade na području grada Zagreba u ukupnom broju korisnika zajamčene minimalne naknade u Hrvatskoj, za vrijeme i nakon krize, kreće se oko 10 %. U periodu za vrijeme i nakon korona krize, razdoblje koje označava gospodarske promjene u društvu pokazuju da je u ožujku 2022. zabilježen pad nezaposlenosti u odnosu na predpandemijski ožujak 2019., za 16,6 % te prisutnost pozitivnih trendova rasta ukupnog broja zaposlenih za 0,6 % u ožujku 2022. godine (Grad Zagreb, 20. 05. 2022.). Osobito izražen utjecaj na kretanje broja korisnika zajamčene minimalne naknade ima stopa nezaposlenosti u društvu koja bitno definira trend broja korisnika socijalne naknade. Prema izvješćima nadležnog ministarstva za socijalnu skrb vidljivo je da je udio od 45 do 50 % korisnika zajamčene minimalne naknade radno sposobno.

Analize korisnika sustava socijalne skrbi ukazuju da su korisnici sustava socijalne skrbi i njegovih pojedinih prava, prije svega se misli na korisnike zajamčene minimalne naknade – dugogodišnji korisnici. Iz toga proizlazi da je stanje socijalne ugroženosti prestalo biti privremeno i kratkoročno te postaje sve više dugotrajni problem. Na navedeno ukazuju podatci o duljini ostvarivanja prava, tako Jurčević (2005) navodi zabrinjavajući podatak da najviše samaca i obitelji (15 548) prima pomoć između pet i deset godina, a 2 303 korisnika dobiva pomoć i dulje od deset godina. S obzirom na to da su korisnici pučkih kuhinja ujedno i korisnici zajamčene minimalne naknade, a istraživanja upućuju kako je najčešća vrsta pomoći koju ispitanici primaju od Centra za socijalnu skrb pomoć za održavanje odnosno zajamčenu minimalnu naknadu koju prima nešto više od polovice (Galić, 2011) korisnika pučke kuhinje.

Tablica 2.2.

Postotak korisnika zajamčene minimalne naknade u Republici Hrvatskoj prema duljini ostvarivanja prava

Godina	do 1 godine	od 1 do 2 godine	od 2 do 5 godina	od 5 do 10 godina	od 10 godina
2021	20,14%	18,69%	24,49%	22,10%	14,56%
2019	23,69%	19,19%	25,10%	18,57%	13,43%
2017	24,27%	20,81%	24,34%	17,37%	13,18%
2015	27,20%	22,37%	23,93%	15,21%	11,27%
2013	27,19%	20,22%	23,69%	18,38%	10,49%
2011	22,98%	20,00%	24,31%	21,10%	11,59%
2009	19,90%	18,99%	24,27%	24,06%	17,76%
2007	19,58%	18,05%	27,81%	24,31%	10,22%

Izvor: MROSP, *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, 2007., 2009., 2011., 2013., 2015., 2017., 2019., 2021.*

Podaci nadležnog ministarstva za socijalnu skrb (Tablica 2.2.) potvrđuju tezu dugotrajnih korisnika sustava socijalne skrbi. Pogledamo li pojedine godine u periodu od 2007. do 2021. godine vidimo da se udio korisnika zajamčene minimalne naknade do godine dana (kratkotrajni korisnici) kreće od 19,58 % do 27,20 %. Iz toga proizlazi i izuzetno visoki udio dugotrajnih korisnika (duže od jedne godine) koji se kreće iznad 70 %. Najveći udio korisnika zajamčene minimalne naknade koji su naknadu koristili duže od jedne godine bio je 2007. (80,39 %) i 2009. (85,08 %), kada je istovremeno bio i najmanji udio korisnika do godine dana. Nakon toga slijedi pad dugotrajnih korisnika, no udio dugotrajnih korisnika nikad nije pao ispod 70 %. Potrebno je istaknuti i kategoriju korisnika koji spadaju u kategoriju vrlo dugotrajnih korisnika (oni korisnici koje pravo na zajamčenu minimalnu naknadu koriste između pet i deset godina) čiji je udio u uzlaznom trendu.

Napravimo li poveznicu jednih i drugih podataka možemo izvesti zaključak da je i korištenje usluge pučke kuhinje dugotrajna mjera koju korisnici koriste. Dugotrajna socijalna ugroženost uključuje visoki rizik socijalne isključenosti koja predstavlja, težak osobni i društveni problem. Inkluzija socijalno isključenih (socijalna

integracija) i rješavanje nastalih negativnih posljedica njihove socijalne isključenosti zahtijeva redovito veća sredstva od troškova preventivnih mjera (Jurčević, 2005). Na tragu toga uvedena je i zakonska osnova obvezivanja korisnika zajamčene minimalne naknade na odrađivanje povremenog humanitarnog ili dobrovoljnog rada s ciljem poboljšanja socijalne integracije i mogućnosti zapošljavanja (NN 57/2011). Jedan od oblika aktivnog uključivanja korisnika predstavlja volontiranje u organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama kako bi humanitarnim radom potaknuli njihovu radnu aktivaciju i socijalno uključivanje. Koliko su spremni korisnici i koja podkategorija korisnika bi bila spremna na dobrovoljni rad neistraženo je područje. Rezultati dobiveni u okviru projekta CIVICUS-ov indeks civilnog društva pokazali su da pojedine kategorije ispitanika (s višim obrazovanjem i boljom procjenom svog imovinskog statusa) više volontiraju od drugih (Bežovan, Zrinščak, 2007). S obzirom na to da među korisnicima pučkih kuhinja postoje i osobe s višim obrazovanjem, mišljenja sam da će i rezultati ovog istraživanja potvrditi navedenu tvrdnju.

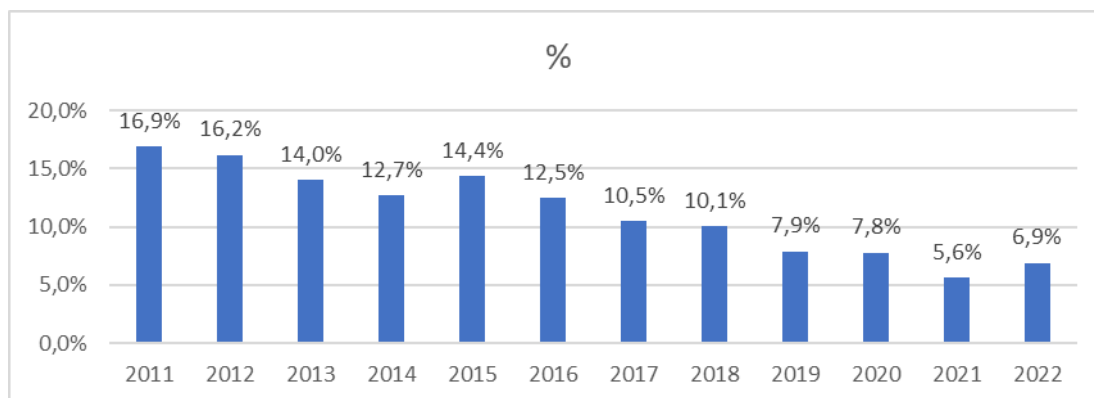
2.4. Prehrambeno siromaštvo u Hrvatskoj i EU

U turbulentnim gospodarsko ekonomskim uvjetima koje prate nesigurno tržište rada, nisku platežnu moć pri čemu dolazi do izostanka resursa za podmirenje osnovnih životnih potreba pojedinci se, vrlo brzo, nađu na rubu egzistencije i nemogućnosti zadovoljenja potrebe za hranom što se odražava porastom različitih pokazatelja siromaštva i materijalne deprivacije (Knežević i sur., 2017).

U novije vrijeme sve je više aktualna upotreba termina dubinskog (ekstremnog) ili tzv. prehrambenog siromaštva (engl. *food poverty*), koje u posljednje vrijeme izaziva interes kod javnosti i istraživača (Caplan, 2016. u Knežević i sur., 2017). Pfeiffer i sur. (2011.) (u Knežević i sur., 2017) govore o dva tipa prehrambenog siromaštva: 1) prehrambeno siromaštvo materijalnog tipa (kada unesena hrana ne pokriva prehrambene potrebe u kvantitativnom ili kvalitativnom obliku) te 2) prehrambeno siromaštvo socijalnog tipa (kada pojedinci nemaju mogućnosti sudjelovanja u uobičajenim obrascima i tradicijama konzumiranja hrane, npr. konzumiranje hrane izvan kuće). Posljedice prvog tipa prehrambenog siromaštva su glad, pothranjenost, povećani zdravstveni rizici, primjerice rak, dijabetes, pretilost (Knežević i sur., 2017).

Slika 2.5.

Udio (%) građana u Hrvatskoj koji si ne mogu priuštiti obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent (2011. – 2022.)

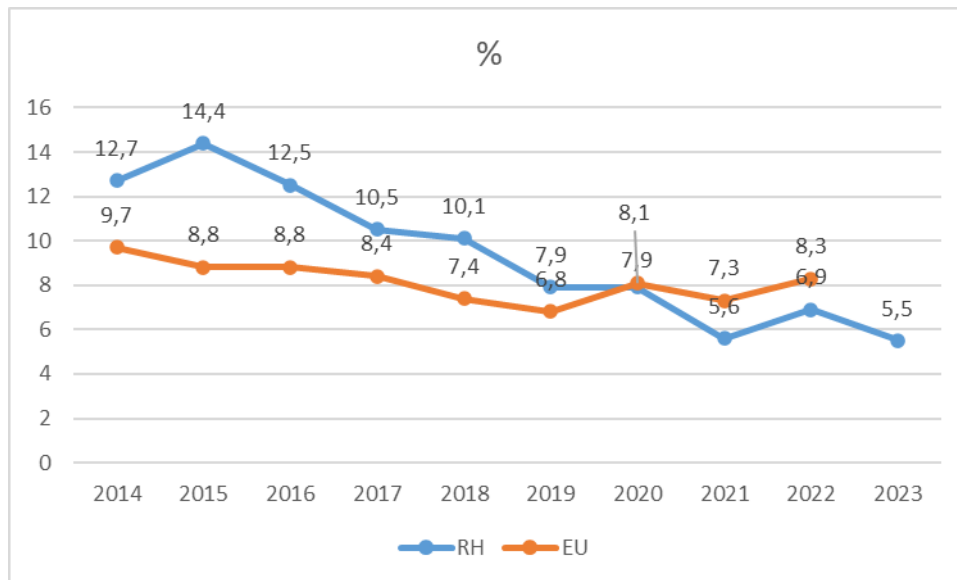

Izvor: *Državni zavod za statistiku, različite godine od 2011. do 2022.*

Kada govorimo o prehrambenom siromaštvu, a uzimajući u obzir da se u ovom radu bavimo ciljanom skupinom korisnika pučke kuhinje koji si zbog nedostatka financijskih sredstava ne mogu osigurati dovoljnu količinu prehrane, bitan nam je pokazatelj materijalne deprivacije koji se odnosi na udio onih koji si nisu u mogućnosti priuštiti svaki drugi dan obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent. Navedeni pokazatelji na razini Republike Hrvatske prate se od 2011. godine kada je bila i najviša stopa (16,9 %) onih koji si nisu mogli priuštiti kvalitetnu ishranu (Slika 2.5.). Nakon tog perioda. imamo kontinuirano tendenciju pada stope. Taj podatak izuzetno je alarmantan i ukazuje na prisutnost prehrambenog siromaštva, jer ukazuje da polovica obuhvaćenih građana koji se nalaze u materijalnoj deprivaciji (ne mogu si priuštiti tri ili više stavki) otpada na osobe koje imaju lošu ishranu. Najniži udio građana iznosio je 5,6 % tijekom 2021. da bi u 2022. godini bio zabilježen ponovni rast na 6,9 %, na što je zasigurno utjecala visoka stopa inflacije tijekom 2022. godine koja je u listopadu dosegla rekordnih 10,6 % (Europska komisija, 13. 02. 2023), dok su procjene da je za kategoriju hrane i bezalkoholnih pića inflacija iznosila 19 % (Operando, 03.02.2023).

Slika 2.6.

Udio (%) osoba koje si ne mogu priuštiti obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent u RH i EU (2013. – 2022.)

Izvor: Eurostat

Uspoređujemo li podatke materijalne deprivacije prosjeka Europske unije i Republike Hrvatske koji se odnosi na udio onih koji nisu u mogućnosti priuštiti si svaki drugi dan obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent u prilog govore podaci da je Hrvatska 2020. godine s udjelom od 7.9 % pala ispod prosjeka Europske unije (8,1 %). Trend pada nastavljen je i 2021. godine kada je bio najniži i iznosio je 5,6 %, nakon čega bilježi porast te potom ponovni pad (Slika 2.6.).

Borba protiv siromaštva kao i zadovoljavanje egzistencijalnih potreba čovjeka, prije svega potrebe za hranom, primarni je potez i izazov za svako društvo u razvijanju konkretnih mjera usmjerenih protiv siromaštva. Tijekom povijesti razvijen je čitav niz oblika pomoći, od najjednostavnijih do sofisticiranih oblika, organiziranih na nekoliko razina, uključujući privatnu, lokalnu i nacionalnu razinu, kako bi se pomoglo pojedincu u osiguravanju egzistencijalnog minimuma.

3. RAZVOJ PUČKIH KUHINJA I RELEVANTNA ISTRAŽIVANJA O KORISNICIMA PUČKIH KUHINJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Glavni čimbenici koji su utjecali na stvaranje kriznih razdoblja bili su industrijalizacija, deagrarnizacija, urbanizacija, ratovi, gospodarske krize i recesije čime su definirana ključna krizna razdoblja s presudnom ulogom razvijanja oblika socijalne pomoći i usluga u Republici Hrvatskoj. Jedna od glavnih mjera, koja je za cilj imala osigurati egzistencijalne potrebe pojedinca, jest razvijanje različitih oblika pomoći u hrani formiranjem najdominantnijeg oblika pomoći – pučke kuhinje. Iako je ovaj rad usredotočen na područje grada Zagreba iznimno je važan pregled razvoja mreže usluge pučke kuhinje kao i oblike primjene iste na području čitave Republike Hrvatske te vidjeti postoje li i koja su to relevantna istraživanja iz ovog područja koja sa znanstvenog i stručnog aspekta prikazuju obilježja korisnika pučke kuhinje te učinke ove socijalne usluge u zajednici.

3.1. Razvoj mreža pučkih kuhinja na području Hrvatske

Proučavajući literaturu pojedinih povijesnih razdoblja, posebice razdoblje ratnih razaranja ili ekonomsko gospodarskih kriza, nalazimo brojne zapise o razvijanju različitih oblika pomoći građanima u potrebi, pri čemu dominira razvoj usluge pučke kuhinje na gotovo čitavom području Republike Hrvatske. Iako se u široj, ali i u stručnoj javnosti, može čuti da je usluga pučke kuhinje novina među socijalnim uslugama, povijesni pregled ukazuje da je primjena tog oblika usluge u rješavanju egzistencijalnih potreba građana stoljetna tradicija. Uzimajući u obzir da se pučka kuhinja kao oblik pomoći počela razvijati krajem 19. stoljeća i održala se do danas, uz kraća vremenska zatišja, period djelovanja pučkih kuhinja kao važnih sudionika u suzbijanju siromaštva jest iznimno dug te ga možemo promatrati tijekom tri vremenska razdoblja.

3.1.1. Razvoj pučkih kuhinja krajem 19. stoljeća i tijekom 20. stoljeća

Drugu polovicu 19. stoljeća i početak 20. stoljeća obilježavaju nove spoznaje o znanosti i brojnim tehničkim otkrićima, uslijed čega je došlo do razvoja industrijalizacije i urbanizacije te istovremeno do velikih promjena u gospodarstvu

koje su se odrazile i na društvene procese. Taj period dodatno su snažno obilježila i dva velika ratna razdoblja (Prvi svjetski rat i Drugi svjetski rat), stoga možemo reći da je to bilo izuzetno turbulentno razdoblje u kojem su se izmjenjivale gospodarske krize i ratovi. U tom periodu, pojedini autori navode da je u Hrvatskoj socijalno-gospodarska situacija bila iznimno loša i teška te ga obilježava velika nezaposlenost i sveopća kriza (Baloban, 2004). Turbulencije na svjetskoj gospodarskoj razini imale su odraza i na hrvatsko gospodarstvo, a jedan od takvih primjera je i tzv. »crni petak,« 18. listopada 1929. godine, kada je u Wall Streetu, u New Yorku, došlo do financijskog sloma najvećih svjetskih banaka te rasula financijskog sustava i gospodarskog života širom svijeta (Baloban, 2004). Za razliku od drugih država koje su između završetka Prvog svjetskog rata i izbijanja Velike svjetske krize imale razdoblje blagostanja i stabilizacije Kolar-Dimitrijević (2005) ističe kako to nije bio slučaj u Hrvatskoj u kojoj uzroci leže u neuravnoteženom gospodarskom razvoju. Stoga, za očekivati je da već krajem 19. stoljeća postoje prve inicijative za otvaranje pučke kuhinje kao oblika pomoći. Jedan od prvih koji je ukazao na potrebu pučke kuhinje na području Splita tijekom 1882. godine bio je umirovljeni bilježnik i financijski savjetnik Josip Maroli kao upravitelj Društva Sv. Vinko Paolski (Narodni.net, 2016). Bez obzira na iskazane velike potrebe, Gradska kuhinja otvorena je tek 1898. godine, 16 godina kasnije. Uslijed povećanja potreba, u razdoblju između dva svjetska rata, Gradska kuhinja otvorila je dvije filijale, u Velom Varošu i na Dobrom. Godine 1924. Kuratorij na čelu s načelnikom Tartagliom donio je odluku o proširenju i preuređenju kuhinje, a četiri godine kasnije, 1928. godine uređena je velika dvorana s 15 stolova pokrivenih mramornim pločama za šire slojeve i manja dvorana za bolje goste (Narodni.net, 2016). Osim širenja usluge pučke kuhinje došlo je i do razvijanje modela aktivne participacije građana i lokalne zajednice. Širi slojevi građana, mogli su u prostoru pučke kuhinje ručati te pritom taj ručak platiti. Aktivno participiranje lokalne zajednice vidljivo je u primjerima Gradske kuhinje besplatnim ustupanjem prostorija, plaćanjem ogrijeva, rasvjete te raznim olakšicama i Općine koja je u Gradskoj kuhinji kupovala obroke za djecu skloništa Mangjer, pritvorenike u općinskom zatvoru (Narodni.net, 2016) te tako pomagala djelovanje pučke kuhinje.

Za područje istočne Hrvatske (Slavonija), Balta (2005) navodi da je krajem srpnja 1914. godine grofica Althman s gradskim poglavarstvom u Osijeku otvorila prvu pučku kuhinju za socijalno ugrožene građane. Navedeno područje karakterizira uvođenje još nekih specifičnih mjera, kojima je za cilj bio uklanjanje gladi i siromaštva, proširivanjem obveza seljaka u davanjima hrane. Primjerice neki su slavonski velikaši, obitelj Normann, davali izdašnu pomoć za opskrbu siromašnih obitelji (Balta, 2005). Istovremeno, dolazi do organiziranja građana i jačanja građanske solidarnosti, pokretanja akcije sabiranjem priloga za Crveni križ (Balta, 2005), ali i primjene drugih mjera, restriktivnog i racionalnog karaktera, kao što je primjerice mjera da se krumpir smije koristiti samo kao ljudska hrana, a ne kao hrana za svinje (Balta, 2005). Također, pokrenuti su zajmovi zbog ratnih nedaća, bijede i neimaštine. U tom periodu veliku ulogu na području istočne Slavonije ima Crveni križ i razne osječke udruge koje su ublažavale nedaće rata dobrotvorima koji su svojim radom i novčanim priložima pomagali (Balta, 2005) siromašne.

Istovremeno na jugu Hrvatske, imamo primjer otvaranja pučke kuhinje 1917. godine u Bibinjama (Gverić, 1999). Ovo je ujedno i prvi primjer otvaranja prve pučke kuhinje u jednom manjem mjestu uslijed gladi i nestašice. Pučku kuhinju otvorio je svećenik don Marko Sikirić (Gverić, 1999) čije potrebe i pothvati otvaranja pučke kuhinje mogu se objasniti stavljanjem u povijesni kontekst, uzimajući u obzir tadašnje suočavanje tog malog mjesta s posljedicama protjerivanja većeg broja stanovnika iz okolnih gradova (Zadar) uslijed okupacije od strane Talijana. Slični primjeri postoje i na krajnjem jugu Hrvatske, na području Blata gdje je u poratnim godina Prvog svjetskog rata poseban doprinos za skrb najpotrebnijima dala Marija Propetog Isusa Petković koja je preuzela Pučku kuhinju od časnih sestara, nakon njihova napuštanja Blata 1919. godine (Režić, 2003) te je time omogućila njezino daljnje djelovanje.

U razdoblju Drugog svjetskog rata bilježi se jak utjecaj djelovanja Katoličke crkve, posebice u manjim ruralnim sredinama, koja posredništvom družbi i zajednica pruža pomoć. Zabilježeni su primjeri tijekom rata (1942.) kada je Velika župa Dubrava ponudila Družbi Kćeri Milosrđa vođenje pučkih kuhinja u Orebiću, Kučištu i Vignju (Lupis, 2014). S obzirom na to da se radi o ratnim godinama kao i o periodu

velike rasprostranjenosti siromaštva, velika je angažiranost Crkve koja je tražila širenje aktivnosti na polju rada u pučkim kuhinjama (Lupis, 2014).

Razdoblje nakon Drugog svjetskog rata do osamostaljenja Republike Hrvatske obilježeno je relativno visokom stopom gospodarskog rasta i iznimno niskom stopom nezaposlenosti, a sustav socijalne zaštite utemeljen je na konceptu pune zaposlenosti pri čemu je mali broj pojedinaca živjelo u stanju gladi (Šućur, 2001). Specifična situacija siromašnih u Hrvatskoj, u tom periodu, posljedica je iznimno ekstenzivne uloge države (Šućur, 2001). Prvenstveno, siromaštvo je percipirano u domeni apsolutnog siromaštva, pogodnog za ilustraciju ekonomskog napretka ostvarenog u socijalističkom razdoblju (Šućur, 2001). To razdoblje posebice je obilježio odnos komunističke vlasti prema crkvi i humanitarnim organizacijama. U tom razdoblju došlo je do gašenja brojnih građanskih organizacija, jer nije bilo potrebe za njihovim djelovanjem dok je djelovanje Caritasa bilo svedeno na minimum. Bilježi se tek djelovanje Crvenog križa usmjerenog na prikupljanje pomoći na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Tijekom 80-ih godina 20. stoljeća dolazi do strukturalnih problema u ekonomiji koji su uzrokovali rast nezaposlenosti te opadanje ili barem stagnaciju prihoda (Šućur, 2001) što su bili početci daljnjih promjena u društvu na području socijalne skrbi. Taj period obilježava pad standarda, pojavu socijalne nesigurnosti najviše kao posljedicu sve veće nezaposlenosti (Puljiz, 1994).

3.1.2. Razvoj pučkih kuhinja od osamostaljenja Republike Hrvatske do 2000. godine

Na prethodno, ekonomski narušeno razdoblje, početkom 90-ih godina 20. stoljeća, nadovezuje se Domovinski rat, koji donosi suočavanje s nedaćama i problemima proizašlim kao posljedicom okupiranosti velikog dijela teritorija, a time i priljeva velikog broja prognanika s okupiranog teritorija Hrvatske i izbjeglica s područja Bosne i Hercegovine, u slobodna područja Republike Hrvatske, prije svega na područje grada Zagreba. Već u prosincu 1991. godine u Hrvatskoj je bilo oko 550 000 prognanika i izbjeglica (Perković, Puljiz, 2001) za koje je bilo potrebno osigurati egzistencijalne potrebe te se stoga osnivaju pučke kuhinje, prvenstveno namijenjene prognanicima i izbjeglicama. To je period, u novijem razdoblju, kada se nakon prividnog blagostanja Hrvatska susrela s naglim rastom broja siromašnih. Prvi uzrok

bila je agresija koja je ratom i ratnim razaranjem obuhvatila 54 % hrvatskog teritorija (Perković, Puljiz, 2001) i pokrenula val nagle migracije velikog broja stanovnika. Istovremeno, došlo je do uništavanja i zatvaranja industrijske proizvodnje, gašenja brojnih radnih mjesta i naglog rasta nezaposlenosti. Drugi važan čimbenik bila je privatizacija koja je izazvala veliku nezaposlenost (Puljiz, 1994) i nedaće kapitalizma koji je urušio dio hrvatskog gospodarstva na neokupiranom području.

Odgovor na novonastalu situaciju bio je usvajanje prvog nacionalnog dokumenta naziva »Socijalni program« kojim je osigurano niz materijalnih prava, među kojima i pomoć u naravi odnosno pomoć u prehrani i u hrani (Jurčević, 1996). To ujedno predstavlja i strateški organiziranu intervenciju države usvajanjem ciljanog strateškog dokumenta kojim je otvorena mogućnost za razvijanje konkretnih oblika pomoći pučkom kuhinjom u nadležnosti jedinica lokalne samouprave, ali i humanitarnih organizacija, Hrvatskog Caritasa i Crvenog križa. U narednom periodu vlasti se okreću dobro poznatim rutinama koje proizlaze iz postojećih socijalnih programa (Šućur, 2016) te dolazi do primjene učinkovitih modela rješavanja problema siromaštva osnivanjem pučkih kuhinja. Mreža pučkih kuhinja se vrlo brzo širila, do 1994. godine bilo je otvoreno 13 pučkih kuhinja, koje su dnevno pripremale oko 3160 obroka hrane (ručkova) za socijalno ugrožene osobe (Jurčević, 1994). Samo dvije godine kasnije broj pučkih kuhinja povećao se na 16 u kojima se dnevno priprema oko 4 300 obroka (ručkova) za socijalno ugrožene osobe (Jurčević, 1996).

3.1.3. Razvoj pučkih kuhinja nakon 2000. godine do danas

Nakon Domovinskog rata nastupio je period uređenja zakonodavne regulative i stvaranja zakonskih pretpostavki za razvijanje oblika pomoći i socijalnih usluga u zajednici sukladno potrebama građana. Gledajući ovaj period s ekonomske strane stručnjaci bilježe razdoblje poslijeratne recesije (Krznar, 2011), a paralelno s tim uslijedio je proces decentralizacije pojedinih prava i usluga. Zakonom o socijalnoj skrbi (2011.) obvezalo se općine, gradove i Grad Zagreb da osiguraju sredstva za ostvarivanje pojedinih prava, između ostalog i pučkih kuhinja, a kasnije, istim Zakonom i jedinice lokalne samouprave, što je doprinijelo razvijaju dodatnih (paralelnih) programa socijalne skrbi (Bežovan, Zrinščak, 2001).

Iako razdoblje tijekom 2000-ih obilježava dugogodišnja gospodarska ekspanzija (Krznar, 2011) pojedine lokalne zajednice nastavile su razvijati pučku kuhinju kao jednu od glavnih usluga u zajednici za siromašne. Uzimajući u obzir navedene zakonske odredbe pojedini veći gradovi, Zagreb, Split, Rijeka, Osijek i Karlovac, u okviru svojih Odluka o socijalnoj skrbi, predvidjeli su mogućnost osiguravanja prehrane u pučkim kuhinjama što je doprinijelo da se taj program razvije u lokalnim zajednicama. Većina njih je skrb za najsiromašnije prepustila humanitarnim organizacijama, Caritasu i Crvenom križu, koje imaju tradiciju i kontinuitet skrbi prema socijalno ugroženim građanima putem pučke kuhinje. Na području grada Splita pučku kuhinju vodi Ustanova za zapošljavanje, rad i profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom DES, a financijski podržava Grad Split. Grad Karlovac je potrebu za pučkom kuhinjom, korisnicima socijalno gradskog programa osigurao u restoranu na Autobusnom kolodvoru, a nakon njegova zatvaranja pružanje usluge preuzeo je Pleter d.o.o., tvrtka u vlasništvu Republike Hrvatske. Pleter d.o.o. posjeduje restoran u Domu OSRH Zrinski, koji dnevno podijeli 62 topla obroka, njih 16 namijenjeno je Skloništu za beskućnike (Kaportal.rtl.hr, 2014). Najveći iskorak u razvijanju usluge pučke kuhinje u formalnom i praktičnom obliku napravio je Grad Zagreb. U tom prvom periodu, slijede ga i drugi veći gradovi, primjerice Rijeka i Split, koji su u svojim programima i odlukama definirali uslugu pučke kuhinje i time preuzeli financijske obveze skrbi za najsiromašnije građane.

U prethodnom razdoblju s uzlaznim trendom razvoja gospodarstva mnoge pravne i privatne osobe, u cilju razvijanja i širenja poslova i stjecanja (najčešće) nekretnina, dizali su kredite i zaduživali se. Kada je u drugom tromjesečju 2008. hrvatsko gospodarstvo ušlo u recesiju (Krznar, 2011) nastupio je period u kojem dolazi do gašenja brojnih tvrtki, smanjene potrebe za radnom snagom i povećanja broja nezaposlenih, odnosno građana u iznimno teškom ekonomsko-socijalnom položaju. Dio građana opterećen kreditima i bez posla bio je primoran koristiti različite socijalne usluge u zajednici, najčešće pučku kuhinju kako bi osigurali egzistenciju sebi i svojoj obitelji. Istovremeno razdoblje recesije uzrokovalo je pojačano razvoj većeg broja socijalnih usluga posebice pučkih kuhinja po čitavoj Hrvatskoj. Caritas je 2011. godine otvorio pučku kuhinju u Sisku, u kojoj je

pripremano 40 obroka, namijenjenu uglavnom samcima koji su godinama živjeli u siromaštvu. Broj korisnika u 2014. popeo se na 120 korisnika, a formirala se i lista čekanja od 30 osoba (Indeks.hr, 2014c). Iste godine na području Slavonije dolazi do otvaranja niza pučkih kuhinja, u nadležnosti Caritasa. U otvorenoj pučkoj kuhinji u Vinkovcima dnevno se priprema 150 obroka (Večernji list, 2014). Tijekom lipnja otvorena je pučka kuhinja za 250 građana Slavenskog Broda i okolnih mjesta (Indeks.hr, 2014a). U Vukovaru je 2015. godine otvorena pučka kuhinja koja obuhvaća 55 socijalno ugroženih građana (Indeks.hr, 2015). Iz navedenog je vidljivo da je na području istočne Slavonije iznimno jak utjecaj Katoličke crkve koja pomaže najsiromašnijima. Uslijed prirodne nepogode (poplave), u Gunji je 2014. po hitnom postupku otvorena pučka kuhinja, zahvaljujući suradnji Hrvatske vojske i Islamske zajednice, u okviru koje se dijelilo 1 200 toplih obroka (Indeks.hr, 2014b).

Bez obzira na gospodarsku razvijenost pojedinih regija u Hrvatskoj, gledajući potrebu otvaranja pučke kuhinje, u ovom periodu jasan je pokazatelj da je kriza ozbiljno zahvatila sve dijelove Hrvatske pa i gospodarski razvijenu Istru. Grad Pula je 2013. godine u suradnji s Crvenim križem koji pripremljenu hranu dijeli korisnicima i Pleterom, zaduženim za kuhanje osigurala za 50 korisnika svakodnevno topli obrok (Glas Istre, 2014). Grad Dubrovnik, kako bi osigurao egzistenciju za svoje najsiromašnije građane, izabrao je model potpisivanja ugovora o usluzi pučke kuhinje za 2015. godinu s hotelom Gruž, u većinskom gradskom vlasništvu te time osigurao pučku kuhinju za 221 korisnika (Dulist, 2014). Isti model primijenjen je i na sjeveru Hrvatske, Grad Čakovec organizirao je pučku kuhinju za najviše 50 korisnika u sklopu jednog gradskog restorana (Večernji list, 2011), što se pokazalo kao najpovoljniji model. S obzirom na gospodarsku krizu, zajednički projekt grada i županije te dijeljenje troškova organizacije pučke kuhinje pokazali su se kao dobra odluka.

Navedene lokalne zajednice postepeno, u skladu sa svojim mogućnostima, razvile su socijalnu uslugu pučke kuhinje putem podružnica Hrvatskog Caritasa, pojedinih crkvenih redova ili Crvenog križa, a financiranje troškova podmiruje se iz osobnih izvora financiranja, milosrđa odnosno donacija pravnih i fizičkih osoba te ugovora s jedinicama lokalne uprave. Lončar (2014) navodi da u pojedinim dijelovima Hrvatske (Varaždinu, Osijeku, Zadru, Splitu, Sisku, Bjelovaru, Kninu,

Rijeci, Šibeniku, Benkovcu i Požegi) Katolička crkva priprema oko 3 000 obroka. Taj broj je i puno veći uzme li se u obzir da gotovo sve redovničke zajednice i samostani osiguravaju sendviče ili topli obrok za nekoliko siromaha koji ih redovito posjećuju.

Jedini dio Hrvatske koji je još uvijek bez formalnog razvijanja usluge pučke kuhinje jest područje Hrvatskog zagorja. Na tom području pokrenuta je građanska inicijativa te njihov model predstavlja jedinstvenu alternativu pučke kuhinje u Hrvatskoj u kojoj, šest korisnika svakodnevno konzumira obroke koje financiraju građani (In portal, 2014).

Uz rasprostranjenu mrežu pučkih kuhinja razvijaju se i novi oblici socijalnih usluga kao što su socijalne samoposluge i banke hrane. Socijalna samoposluga razvila se u dva oblika. Jedan oblik je formiranje maloprodajnog lanca koji potiče pozitivne društvene promjene podmirivanjem materijalnih potreba osoba u oskudici te davanjem prilike za očuvanjem dostojanstva u kojem one mogu odabrati različite vrste robe po iznimno niskim cijenama ili u nekim slučajevima i besplatno (Marić i Knežević, 2014). Jedan od rijetkih primjera jest lanac »Žabac Food Outlet« koji se održao do danas i na području grada Zagreba otvorio mrežu svojih trgovina. Drugi oblik, koji je ujedno i daleko rasprostranjeniji je organiziranje socijalnih samoposluga kroz Caritas, Crvenog križa i neprofitnih organizacije putem kojih se hrana distribuira besplatno, u formi košarice s prehrambenim namirnicama čija je količina određena prema materijalnom stanju i broju članova obitelji (Knežević i sur., 2017). Drugi oblik socijalnih usluga su banke hrane koje imaju posredničku ulogu u prikupljanju hrane, a čiji je primarni cilj posredovanje i skladištenje hrane te prosljeđivanje zaliha drugim organizacijama kao što su socijalne ustanove (npr. dječji domovi, pučke kuhinje, centri socijalne skrbi, itd.) te različitim udrugama koje imaju direktan kontakt s korisnicima usluga i hranu distribuiraju krajnjim korisnicima (Knežević i sur., 2017).

3.2. Istraživanja o korisnicima pučkih kuhinja u Hrvatskoj

Istraživanja usmjerena na pružanje usluge pučke kuhinje i primatelje usluge u Hrvatskoj tek je nekoliko i novijeg su datuma. Treba naglasiti da ne postoje reprezentativna istraživanja već manja, pojedinačna istraživanja. Veći je udio istraživanja ciljano usmjerena na istraživanja korisnika sustava socijalne skrbi, a

uzmemo li u obzir kriterije ostvarivanja prava na pučku kuhinju možemo reći da su i ta istraživanja dala neka obilježja korisnika pučke kuhinje. Značajnija su istraživanja koja su obuhvaćala praćenje i razvoj jedinica lokalne samouprave, a koja su se pritom dijelom dotaknula i razvoja te pružanja usluge pučke kuhinje.

Važno je istaknuti empirijsko istraživanje o Socijalnim programima u gradovima Hrvatske koje su proveli Bežovan i Zrinščak 2001. godine, a koje je pokazalo prisutnost pučke kuhinje kao socijalnog programa, najviše razvijen u lokalnim zajednicama. Udruge koje su vodile pučke kuhinje (npr. Caritas ili Crveni križ), u okviru istraživanja, navodile su pučke kuhinje kao zaseban oblik pomoći. Stoga su istražitelji izdvojili pučku kuhinju kao posebnu kategoriju što govori o važnosti pučkih kuhinja u olakšavanju svakodnevnog života najugroženijih (Bežovan, Zrinščak, 2001). Istovremeno je vrlo brzo došlo do pozicioniranja pučke kuhinje u lokalnoj zajednici, a navedeno pravo zakonski je regulirano tek 1997. godine (Zakon o socijalnoj skrbi).

Kada govorimo o socio-demografskim obilježjima primatelja usluge pučke kuhinje značajno je istraživanje provedeno među korisnicima pučke kuhinje na području Zagreba koje je pokazatelj iznimno visokog udjela nekvalificiranih osoba s osnovnim obrazovanjem ili niže (56,89 %) (Galić, 2011; Uzelac 2011). Isto istraživanje pokazalo je da korisnici pučke kuhinje najčešće koriste pomoć za održavanje, njih više od polovice (Galić, 2011.), a u najvećoj mjeri korisnici su jednokratne novčane pomoći koju prima 1/3 ispitanih muškaraca te gotovo polovica ispitanih žena (Galić, 2011). Veliku većinu korisnika pučke kuhinje čine dugotrajno nezaposlene osobe odnosno nezaposlene osobe sa stažem nezaposlenosti između 5 i 10 godina (22,4 %) te nezaposleni s više od 10 godina (34,0 %) (Uzelac, 2011). Ispitujući znanja korisnika pučke kuhinje o javno radnim aktivnostima Uzelac (2011) u svome istraživanju navodi da su ispitanici loše upoznati s pojmom javno radnih aktivnosti, njih 65 %, uopće ne zna što su to javno radne aktivnosti, djelomično je upoznato njih 13 %, dok je potpuno upoznato s tim pojmom svega 22 %. Uzelac (2011) također ističe da su obrazovaniji sudionici češće upoznati s javno radnim aktivnostima, a da se udio od 64,8 % ispitanika ne želi uključiti u javno radne aktivnosti (Uzelac, 2011).

Svakako treba navesti i istraživanje Župan i Radat (2016a) koje je obuhvatilo korisnike pučke kuhinje, a čiji je cilj bio ispitati neka socio-demografska obilježja osoba u siromaštvu, odrediti stupanj zadovoljstva korisnika pučke kuhinje te steći kvalitetniji uvid u njihove navike i potrebe. Istraživanje je pokazalo da su osobe muškog spola zastupljeniji korisnici pučke kuhinje (53 %) te da je udio osoba iznad 65 godina starosti 25,3 %. Navedeno istraživanje pokazalo je da su korisnici pučke kuhinje niskog obrazovnog statusa, niže stručne spreme je 44 % ispitanika, srednje stručne spreme 52,25 % ispitanika, više i visoke stručne spreme svega 3,75 %. Rezultati istraživanja također su pokazali da najveći udio čine obitelji do četiri člana, njih je 69,7 %, dok je udio obitelji do osam članova, 22,9 %, a obitelji s više od osam članova ima 7,4 %.

Relevantna su i istraživanja Šućur (2001) i Družić Ljubotina (2009) koja su pokazatelj nekih socio-demografskih obilježja primatelja socijalne pomoći. Istraživanje Šućur (2001) provedeno među korisnicima socijalne pomoći (zajamčene minimalne naknade) daje osnovna obilježja o socio-demografskom statusu ispitanika. Istraživanjem su definirane osnovne karakteristike primatelja socijalne pomoći poput spolne, dobne strukture te radnog statusa, a navedenim istraživanjem potvrđeno da su korisnici socijalne pomoći, njih 88,8 posto u statusu nezaposlenih i radno nesposobnih te da se radi o nisko obrazovanim osobama. Družić Ljubotina (2009) također navodi da su primatelji socijalne pomoći značajno nižeg obrazovnog statusa. Šućur (2001) ističe da je prosječno razdoblje primanja pomoći oko 4 godine i 10 mjeseci te da dugotrajni primatelji pomoći imaju vrlo veliko prosječno razdoblje korištenja pomoći, gotovo 9 godina. Nekoliko godina kasnije, Družić Ljubotina (2009) navodi da je prosječno primanje socijalne pomoći nešto manje od 6 godina iz čega se vidi povećanje prosječnih godina primanja socijalne pomoći. Navedena istraživanja daju pokazatelje i o stambenom statusu ispitanika koja upućuju na loš i neriješen stambeni status ispitanika jer tek 36 % primatelja socijalne pomoći navodi da posjeduje vlastitu kuću ili stan (Družić Ljubotina, 2009).

4. POVIJESNI PREGLED RAZVOJA PUČKIH KUHINJA NA PODRUČJU ZAGREBA

Pučka kuhinja kao iznimno važan oblik pomoći za siromašne prisutan je na području grada Zagreba od druge polovice 19. stoljeća te se održala do danas. Intenzitet njezina djelovanja ovisio je o gospodarskim, društvenim i političkim prilikama pojedinog vremena. Intenzivniji utjecaj razvijanja i djelovanja pučkih kuhinja bilježi se u Republici Hrvatskoj u prvim godinama postojanja uslijed saniranja posljedica Domovinskog rata i susretanja s problemom zadovoljavanja egzistencijalnih uvjeta velikog broja građana. U navedenom periodu obuhvaćene su različite kategorije građana, prognanici i izbjeglice te osobe koje su se našle u socijalno zaštitnoj potrebi uslijed zatvaranja velikog broja radnih mjesta. Uzimajući u obzir dug vremenski period u kojem se razvijala usluga, razvoj pučke kuhinje podijelit ćemo u tri vremenska razdoblja.

4.1. Razdoblje od osnivanja prve pučke kuhinje na području Zagreba do osamostaljenja Republike Hrvatske

Povijesni kontekst razvoja skrbi za siromašne treba promatrati od perioda konstituiranja modernog industrijskog društva (kraj 19. i početak 20. stoljeća), razdoblja industrijalizacije, deagrarizacije i urbanizacije koji su uzrokovali korjenite promjene u životu ljudi te doveli do pojave brojnih socijalnih problema (Puljiz, 2005). Navedeni društveni procesi posebice su bili vidljivi u urbanim sredinama te su uvelike utjecali na ekonomski status pripadnika radničke klase koji je živio u siromaštvu, a što je u tom vremenu bio »normalni« način života radničkih slojeva i ono tada nije značilo isključenost. Radnički slojevi bili su isključeni iz načina života vladajuće klase, ali nisu bili isključeni iz dominantnih tijekova, procesa društva (Šućur, 2001). Prve organizirane pomoći najsiromašnijima putem institucije djelovanja pučke kuhinje susrećemo u drugoj polovici 19. stoljeća – razdoblju u kojem se javljaju nova društva obrtnika, radnika, organizirana uglavnom na temelju samopomoći. Prvi formalni oblik pučke kuhinje putem institucije, na području sadašnje Hrvatske, otvoren je u okviru Društva čovječnosti u Zagrebu, 1. siječnja

1875. u Skalinskoj ulici 7 (Kolar-Dimitrijević, 1998) u kojoj su se dijelili objedi za sirotinju te čak Obrtne i Učiteljske škole (Goldstein, 2005). S obzirom na kontinuirano iskazivanje sve većih potreba, 20-ak godina kasnije, uz pučku kuhinju u Skalinskoj ulici, 1897. godine, u dvorištu u Petrinjskoj 3 izgrađena je nova zgrada koja je služila za Pučku kuhinju (Kolar-Dimitrijević, 1998). Potreba za pučkom kuhinjom javlja se i u kasnijim periodima, pa je tako u razdoblju od 1926 do 1927. godine dobrotvorno društvo Prehrana podijelilo 456 298 besplatnih obroka zagrebačkoj gradskoj sirotinji i 97 765 obroka nezaposlenim radnicima i djeci (Šešo, 2000).

4.1.1. Prvi počeci djelovanja lokalne samouprave u rješavanju problema siromaštva

U Hrvatskoj 30-ih godina prošlog stoljeća socijalno-gospodarska situacija bila je iznimno loša i teška, vladala je velika nezaposlenost i sveopća kriza i u Zagrebu. Bijeda radničkog staleža bila je zastrašujuća, a javio se i ozbiljan problem prehranjivanja i održavanja na životu tisuće siromaha (Baloban, 2004). Tešku situaciju uprizoruje slika iz zime 1931-1932, kada je smrzavanje gladnih ljudi na zagrebačkim ulicama prisililo čak i vrlo štedljivog gradonačelnika dr. Stjepana Srkulja da postavi peći za grijanje u centru Zagreba i otvori javne kuhinje koje je financirala Gradska općina (Kolar-Dimitrijević, 2005). Do 1931. godine gradonačelnik Srkulj negirao je postojanje sirotinje u Zagrebu (Kolar-Dimitrijević, 2005), koja sve više ugrožava grad pa je stoga na gradskoj sjednici 15. svibnja 1931. odlučeno da se novcem iz zaklade Vjekoslav Pierottija kupi zemljište za gradnju centralne kuhinje za prehranu siromašnog pučanstva (Kolar-Dimitrijević, 2005). Tijekom tog razdoblja postojala je razgranata mreža pučkih kuhinja od kuhinje Sv. Antuna, pučke kuhinje u Kukovićevoj ulici do one na Selskoj cesti i u Klačničkoj ulici (Kolar-Dimitrijević, 2005), kako bi se zadovoljile potrebe većeg broja građana te osigurala njezina dostupnost. Tijekom 1933. bilježe se prve intervencije lokalne zajednice čiji je cilj bio osigurati sredstva za prehranu nezaposlenih putem utvrđene gradske dotacije od 1 400 000 dinara te uvođenjem dva prireza koji su morali plaćati svi koji su imali mjesečni dohodak veći od 4 000 dinara, dionička društva, zadruge, osiguravajuća društva itd. (Kolar-Dimitrijević, 2005). Time je osiguran stalni priliv

sredstava u gradsku blagajnu te je uspostavljena mogućnost kontinuiranog financiranja potreba najsiromašnijih iz gradskog proračuna.

4.1.2. Mreža pučkih kuhinja u Zagrebu u nadležnosti Caritasa

Mreža pučkih kuhinja koje su se počele osnivati 30-ih godina 20. stoljeća za vrijeme razdoblja velike svjetske krize nakon Prvog svjetskog rata vezuju se za Hrvatski Caritas i crkvene organizacije koji su poduzeli konkretne korake i akcije. Osnovano je nekoliko pučkih kuhinja za siromahe u Vlačkoj ulici 36, u kojoj hranu dobiva oko 250 osoba, Savskoj cesti 69, gdje hranu prima oko 170 osoba i Trnju, gdje se prehranjuje 320 osoba (Katolički list, 1932.a). U zimi 1933.-1934. godine nastavlja se otvaranje pučkih kuhinja u Maksimiru, na Sv. Duhu, u Savskoj cesti, u Vrhovcu i u Vrbanicevoj (Baloban, 2004) u kojima je podijeljeno 55 000 obroka hrane (Batelja, 2010). Veliku ulogu u definiranju siromaštva u tom razdoblju ima Alojzije Stepinac koji sagledava problem siromaštva na svim razinama, posebice ističe sivu zonu siromaštva koja je prisutna kod mnogih staleža, svakog spola i svake dobi te ističe da stradavaju ne samo radničke već i obrtničke nego (možda još teže) i činovničke obitelji (Batelja, 2010). Posebnu pažnju posvećuje najsiromašnijim studentima organiziranjem odjela studentske kuhinje za 15 do 20 najsiromašnijih studenata u posebnim prostorijama kod isusovaca (Baloban, 2004). Djelovanje pučkih kuhinja unutar crkvenih zajednica nastavilo je snažno djelovati sve do kraja Drugog svjetskog rata.

4.1.3. Prividno blagostanje i ekstenzivna uloga države

Razdoblje nakon Drugog svjetskog rata pa do 1990. godine, osamostaljenja Republike Hrvatske obilježeno je relativno visokim stopama gospodarskog rasta i iznimno niskom stopom nezaposlenosti (Šućur, 2001). U tom periodu sustav socijalne zaštite bio je utemeljen na konceptu pune zaposlenosti (Šućur, 2001) iz čega proizlazi da je većina građana imala ne samo osiguranu egzistenciju nego osigurana sredstva za zadovoljenje svojih životnih potreba prihodima od zaposlenja. U tom razdoblju, specifična situacija siromašnih u Hrvatskoj, bila je posljedica vrlo ekstenzivne uloge države (Šućur, 2001). Siromaštvo je, prvenstveno, percipirano u domeni apsolutnog siromaštva, pogodnog za ilustraciju ekonomskog napretka

ostvarenog u socijalističkom razdoblju (Šućur, 2001). Slijedom toga, u tom periodu ne nalazimo značajnije organiziranje države i pojedinca kako bi se pomoglo osobama u potrebi. Od nevladinih organizacija prisutno je samo djelovanje Crvenog križa usmjerenog na provođenje akcija za zemlje Trećeg svijeta i najsiromašnije pojedince. Šućur (2001) navodi kako tijekom 80-ih godina 20. stoljeća dolazi do strukturalnih problema u ekonomiji koji su uzrokovali rast nezaposlenosti te opadanje ili barem stagnaciju prihoda, a time i pojavu socijalne nesigurnosti najviše kao posljedicu sve veće nezaposlenosti (Puljiz, 1994). To su bili početci promjena u društvu, ali i u daljnjem razvoju socijalne skrbi u kojoj će doći do vidljivih promjena, nakon formiranja nove države.

4.2. Razvoj socijalne usluge – pučke kuhinje u zajednici nakon osamostaljenja Republike Hrvatske

Tijekom 90-ih godina prošloga stoljeća kao odgovor na novonastalu situaciju dao je, tada usvojen Socijalni program, koji je osigurao formalne uvjete za primjenu niza oblika pomoći socijalne skrbi uključujući i pomoć u naravi (naturi). Pomoć u naravi obuhvaćala je pomoć u prehrani i pomoć u hrani, odjeći i obući te pomoć u drugim materijalnim dobrima iz humanitarnih izvora – paketi živežnih namirnica, pučke kuhinje, odjeća, obuća i druga materijalna dobra (Jurčević, 1996). Donošenje tog važnog dokumenta omogućilo je osnivanje pučkih kuhinja na području Republike Hrvatske, dijelom u nadležnosti jedinica lokalne samouprave, a dijelom u nadležnosti humanitarnih organizacija, Hrvatskog Caritasa i Crvenog križa. Uslijed velike potrebe razvila se mreža pučkih kuhinja pa je na području grada Zagreba osnovano pet pučkih kuhinja čiji je osnivač bio Gradski odbor za prikupljanje humanitarne pomoći (Jurčević, 1994). Pučka kuhinja nastavila je s radom i nakon formalnog prestanka statusa prognanika i izbjeglica te zadovoljavanjem potreba socijalno ugroženih građana. Početkom 2004. godine lokalna zajednica iskazuje potrebu za objedinjavanjem tadašnjih programa u hrani za građane Grada Zagreba i ustrojava Ustanovu »Dobri dom« Grada Zagreba (Službeni glasnik Grad Zagreba, 3/04) putem koje se nastavlja pružanje usluge pučke kuhinje. Od osnivanja do danas Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba vodeća je institucija u pružanju usluge pučke kuhinje na području Zagreba za osobe koje se susreću s problemom prehrambenog siromaštva. Grad Zagreb putem spomenute ustanove svojim građanima svakodnevno

osigurava besplatni ručak. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba jedinstvena je institucija na području Republike Hrvatske koju je osnovala lokalna zajednica za pružanje usluga u prehrani.

4.2.1. Pravna polazišta razvoja socijalnih usluga u lokalnoj zajednici

Zakonska izvorišta prava na socijalnu pomoć i razvijanje socijalnih usluga za najpotrebnije nalaze se u nacionalnom zakonodavstvu: Ustavu Republike Hrvatske i Zakonu o socijalnoj skrbi, a potom slijedeći načelo supsidijarnosti i u odlukama socijalne skrbi koje su u ingerenciji lokalne razine vlasti. U tom kontekstu važna nam je Odluka o socijalnoj skrbi Grada Zagreba na čijem području se pruža usluga pučke kuhinje za građane grada Zagreba.

Usvajanjem Ustava Republike Hrvatske u prosincu 1990. godine zapisane su temeljne demokratske vrijednosti društva te se već u prvom članku Ustava Republika Hrvatska definira kao jedinstvena i nedjeljiva demokratska i socijalna država (Ustav RH, 2001). U glavi II. Točke 3. Ustava naslovljenog »Gospodarska, socijalna i kulturna prava« (članci od 48. do 69.) navedena su važna socijalna prava koja hrvatska država jamči svojim građanima. Decidirano se navodi da će slabim, nemoćnima i drugim, zbog nezaposlenosti ili nesposobnosti za rad, nezbrinutim osobama država osigurati pravo na pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba (Ustav RH, 2001).

Prve značajne zakonodavne promjene u organiziranosti sustava socijalne skrbi donesene su Zakonom o socijalnoj skrbi iz 1997. godine, koji je stupio na snagu 1998. Jedna od važnih promjena jest stavljanje naglaska na do tada zanemareno načelo supsidijarnosti koje podrazumijeva preuzimanje ključne uloge za vlastitu sigurnost od strane pojedinca i njegove obitelji. Time se smanjuje ovisnost o državi koja je bila uvriježena desetljećima u socijalističkom društvu te potiče na aktivnu participaciju korisnika za vlastitu egzistenciju (Šućur, 2003) i na poticanje aktivnijeg odnosa građana i lokalnih razina društva u socijalnoj domeni (Šućur i Puljiz, 2008). Navedenim izmjenama zakona država je obvezala općine, gradove i Grad Zagreb da osiguraju sredstva za obavljanje djelatnosti i ostvarivanje prava socijalne skrbi (NN 73/1997). Zakonskom primjenom načela supsidijarnosti podijeljena je briga i skrb države, lokalne i područne (regionalne) samouprave i

Grada Zagreba čime im se omogućilo obavljanje ciljane usluge socijalne skrbi sukladno potrebama građana. Navedenim Zakonom obvezalo se velike gradove i gradove sjedišta županija da u svom proračunu osiguraju sredstva za uslugu prehrane u pučkim kuhinjama (NN 33/2012).

Temeljem navedenih zakonskih odredbi proizlazi i logični slijed važnosti usvajanja Odluke o socijalnoj skrbi kojom su definirani korisnici pučke kuhinje i pružanje usluge pučke kuhinje za građane Grada Zagreba. Relevantan je i ranije naveden Pravilnik o socijalnoj kartici Grada Zagreba kojim su uvedene elektroničke socijalne kartice (Službeni glasnik Grada Zagreba, 13/07).

Također je potrebno ponovno istaknuti važnost donošenja prvog nacionalnog dokumenta naziva Socijalni program kojim je otvorena mogućnost za pružanje i razvijanje konkretnih oblika pomoći te temeljem kojeg su se počele osnivati pučke kuhinje. To ujedno predstavlja i strateški organiziranu intervenciju države usvajanjem ciljanog strateškog dokumenta u borbi protiv siromaštva. Od novijih nacionalnih strateških dokumenata iznimno je važna trenutna Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.) koja u svojim glavnim strateškim aktivnostima navodi potrebu osnivanja i potporu programima s ciljem osiguranja minimalnog životnog standarda najugroženijeg dijela stanovništva i osiguravanje uvjeta za sprječavanje novih pojava siromaštva i socijalne isključenosti.

Kada govorimo o razvijanju aktivnosti usmjerenih na sprječavanje pojave siromaštva i socijalne isključenosti potrebno je uzeti u obzir nadnacionalno zakonodavstvo i relevantne međunarodne dokumente kao što je Socijalna povelja (1996.) u okviru koje se u njezinom revidiranom dijelu uvodi novo pravo koje je usko vezano za (opću) socijalnu pomoć, a to je pravo na zaštitu od siromaštva i socijalne isključenosti (II. dio, čl. 30.) (Šućur, 2004). Važan utjecaj na strateški pristup kreiranju socijalnih usluga, a time i rješavanju problema siromaštva i socijalne isključenosti imaju strateški dokumenti Europske unije, kao što su Europa 2020.- Strategija za pametan, održiv i uključiv rast i Europska platforma protiv siromaštva i socijalne isključenosti te drugi.

4.2.2. Razvoj mreže pučkih kuhinja na području grada Zagreba

Nakon Domovinskog rata postojeće pučke kuhinje na području grada Zagreba preuzima Ured za zdravstvo i socijalnu skrb Grada Zagreba te se nastavlja osiguravanje ručka za socijalno ugrožene građane Zagreba. Navedeni Ured ustrojava 26. veljače 2004. Ustanovu »Dobri dom« Grada Zagreba (Službeni glasnik Grada Zagreba 3/04) i u njezinu nadležnost stavlja sve oblike u prehrani koje Grad Zagreb osigurava svojim građanima od pučke kuhinje, dostave toplog obroka u domove starijim i nepokretnim socijalno ugroženim osobama, pomoći u naravi za obitelji s troje i više maloljetne djece do pomoći u mliječnoj hrani za djecu od 0 do 12 mjeseci (Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba, 2006). Na području grada Zagreba, u razdoblju od donošenja Zakona o socijalnoj skrbi 1997. godine pa do danas, organizirana je široka mreža pučkih kuhinja. Uz navedenu pučku kuhinju ustrojenu od strane lokalne zajednice značajan je udio crkvenih organizacija, ukupno njih pet, od Caritasa župe sv. Antuna Padovanskoga, Pučke kuhinje župe sv. Josipa, Pučke kuhinje Misionarki ljubavi – Sestara Majke Terezije, Franjevačke pučke kuhinje na Kaptolu do Pučke kuhinje Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga (Zagrebačka nadbiskupija, 2016) koje organiziraju podjelu hrane za najsiromašnije i u okviru kojih se dnevno podijeli ukupno 1 200 toplih obroka (Zagrebačka nadbiskupija, 2016). Navedene pučke kuhinje, koje organiziraju katoličke crkve, imaju fleksibilnije kriterije korištenja, tako da, u pravilu obrok može dobiti svaka osoba koja dođe u vrijeme podjele. Iznimke su Pučka kuhinja Caritasa župe sv. Antuna Padovanskoga koja ima razvijen model uputnica centra za socijalnu skrb i Pučka kuhinja Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga u kojoj je poželjna potvrda korisnika da je u evidenciji centra za socijalnu skrb (Zagrebačka nadbiskupija, 2016).

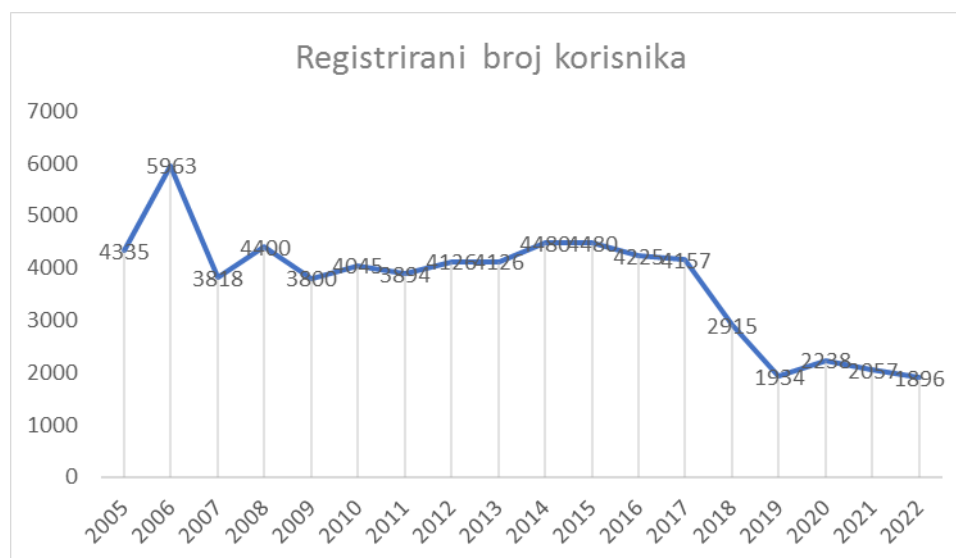
4.2.3. Pučka kuhinja organizirana putem Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreba

Uz navedene karitativne pučke kuhinje značajno mjesto zauzima institucijski organizirano pružanje usluge pučke kuhinje putem Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreba. Ustrojavanjem ustanove za pružanje usluge pučke kuhinje Grad Zagreb prenio je sve organizacijske obveze na Ustanovu te se istovremeno obvezao osigurati

financiranje programa usluge pučke kuhinje za građane u potrebi. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba uslugu pučke kuhinje organizirala je podjelu hrane u blagovaonicama na četiri lokacije, u Branimirovoj 35, Cerskoj 3, Alfrevičevoj 6 i Kosnici 88 (Župan, Radat, 2016a) svakodnevno, uključujući subote, nedjelje i blagdane.

Slika 4.1.

Broj korisnika pučke kuhinje u periodu od 2005-2022.

Izvor: Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba, različite godine (2005.-2022.)

Prema Izvješćima o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreba (Slika 4.1.) vidljivo je da je u periodu od 2005. do 2018. godine prosječno bilo 4200 korisnika pučke kuhinje te da postoje značajnija odstupanja. Najveći broj korisnika na temelju evidencije svih uputnica korisnika pučke kuhinje izdanih od nadležnog Centra za socijalnu skrb Zagreb bio je u 2006. godini te on iznosi 5 963 korisnika (Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba, 2007). U istom razdoblju 30 % upućenih korisnika ne koristi svakodnevno mogućnost objedovanja (Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba, 2007). Kako bi se postigla ekonomičnost prilikom pružanja usluge pučke kuhinje 2007. godine donesen je Pravilnik o socijalnoj kartici Grada Zagreba kojim je uvedena elektronička socijalna kartice za samca ili obitelji korisnike pomoći socijalne skrbi Grada Zagreba (Službeni glasnik Grada Zagreba, 13/07). Uvođenjem elektroničke kartice omogućena je svakodnevna evidencija korisnika i praćenje

ostvarivanja prava te se prilikom provođenja revizije prava uzima u obzir redovitost dolaska u pučku kuhinju. Time je ujedno i postignuto da pravo na pučku kuhinju uistinu ostvaruju osobe koje imaju potrebu za prehranom. Iz Slike 4.1. vidljivo je da je i 2009. godine došlo do smanjenja broja korisnika što je posljedica primjene Odluke iz 2008. godine kojom je propisan izbor korištenja prava na pučku kuhinju ili prava na obiteljski paket te se pritom veći broj obitelji s maloljetnom djecom odlučio za taj oblik pomoći. Međutim, 2010. godine vidljivo je povećanje broja korisnika pučke kuhinje jer je najvjerojatnije jedan dio korisnika procijenio da je za zadovoljenje njegovih potreba daleko efikasnija mjera pučke kuhinje od obiteljskih paketa. Drugim dijelom, povećanju broja korisnika doprinijelo je i razdoblje recesije. Do naglog smanjenja udjela korisnika pučke kuhinje dolazi tijekom 2018. godine, godini koju obilježava prethodno razdoblje velikih migracija iz Hrvatske te povećane potrebe za radnom snagom čime dolazi do automatskog gubitka prava na pučku kuhinju odlaskom u svijet rada, ali i razvijanje drugih usluga u zajednici, poput socijalne samoposluge. Iako pojedina razdoblja imaju trend smanjenja broja korisnika, prosječan broj korisnika u periodu od 14 godina pokazatelj je visoke potrebe postojanja usluge pučke kuhinje na području grada Zagreba.

5. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE PUČKIH KUHINJA U GRADU ZAGREBU

5.1. Cilj istraživanja i istraživački problemi

Cilj je istraživanja utvrditi socio-demografske karakteristike korisnika pučke kuhinje na području grada Zagreba, njihov odnos prema korištenju usluge pučke kuhinje te moguće promjene u oblicima pružanja usluga prehrane radi poticanja radne aktivacije i socijalnog uključivanja.

Konkretnije, tri su primarna istraživačka problema ili izazova ovoga rada:

- 1) utvrditi karakteristike korisnika pučke kuhinje s obzirom na njihov obiteljski, obrazovni, zdravstveni i materijalni status
- 2) utvrditi oblike korištenja prava na pučku kuhinju, intergeneracijski prijenos korištenja usluge pučke kuhinje, razinu zadovoljstva korisnika s uslugom pučke kuhinje te prisutnost doživljaja stigmatizacije korisnika
- 3) utvrditi mogućnost uvođenja novih oblika socijalnih usluga radi zadovoljenja potrebe za prehranom i spremnost korisnika pučke kuhinje na aktivan angažman u radu i zajednici.

5.2. Metodologija

5.2.1. Uzorak ispitanika – sudionika istraživanja

U istraživanje je uključeno 320 sudionika, punoljetnih stanovnika grada Zagreba, korisnika (nositelja prava) pučke kuhinje koji svoje pravo ostvaruju u pučkoj kuhinji u okviru Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreba. Sudionici istraživanja ujedno su i korisnici zajamčene minimalne naknade i/ili osobe koje nisu korisnici zajamčene minimalne naknade, a koje Centar za socijalnu skrb uputi temeljem svoje pisane procjene iz koje je vidljiva potreba za ostvarivanjem prava, a što je sukladno Odluci o socijalnoj pomoći Grada Zagreba. U trenutku provođenja istraživanja (2012. godine), a prema službenoj evidenciji Grada Zagreba, u registru korisnika pučke kuhinje upisano je 1 898 nositelja prava na pučku kuhinju i ukupno 4 701 korisnik pučke kuhinje. Važno je razlikovati pojmove nositelja prava i korisnika. Nositelji prava mogu biti samci, a ukoliko su u bračnom/izvanbračnom ili obiteljskom statusu, mogu biti i jesu nositelji ostvarivanja prava za članove svojih obitelji te su ujedno i korisnici pučke kuhinje, a njihovi supružnici odnosno članovi obitelji su korisnici. Nositelji prava preuzimaju obrok u pučkoj kuhinji te za potrebe ovog istraživanja ispitanici su bili nositelji prava. Uzimanje uzorka ispitanika prvotno se izvršilo na principu slučajnog uzorka svakog 10-og korisnika/nositelja prava pučke kuhinje prema popisu korisnika/nositelja prava. Zbog nedovoljnog odaziva ispitanika primijenio se prigodni uzorak te je ispitivanje provedeno među korisnicima koji su taj dan bili u pučkoj kuhinji.

5.2.2. Mjerni instrumenti

Za potrebe istraživanja izrađen je upitnik za korisnike (nositelje prava) usluge pučke kuhinje. Upitnik (Prilog 1) sadržavao je sljedeće grupe pitanja: pitanja o socio-demografskim obilježjima korisnika, pitanja vezana uz korištenje pučke kuhinje, pitanja vezana uz mogućnosti unapređenja usluge i spremnost korisnika na društveno koristan rad te dvije skale: skala zadovoljstva uslugom pučke kuhinje i skala procjene prisutnosti stigmatizacije korisnika, koje su izrađene za potrebe upitnika.

Dio upitnika koji se odnosio na prikupljanje podataka o socio-demografskim obilježjima ispitanika sadržavao je sljedeće varijable:

- opće podatke o ispitaniku: dob i spol,
- obiteljski status: bračni status, broju članova kućanstva, strukturi kućanstva, broj maloljetne djece i broj starijih osoba u kućanstvu,
- obrazovni status: stupanj obrazovanja,
- ekonomski status koji uključuje podatke o zaposlenju: radni status nositelja prava i članova kućanstva, najduži radni status u proteklih pet godina, prosječna primanja kućanstva, socijalne naknade, imovina i zaduženja, stambeni uvjeti (stanarski status, površina stambenog prostora, broj prostorija, kvaliteta stambenog prostora (vlažnost, prokišnjavanje),
- zdravstveni status ispitanika i broj osoba s invaliditetom u kućanstvu,
- ostvarivanje prava na pučku kuhinju: dužina ostvarivanja prava, broj članova obitelji koji ostvaruju pravo, razlozi korištenja pučke kuhinje, učestalost korištenja pučke kuhinje, glavni izvor informiranja o pravu na pučku kuhinju, ostvarivanje prava na pučku kuhinju članova šire obitelji,
- uvođenje novih oblika usluge u prehrani,
- spremnost na bavljenje društveno korisnim radom korisnika pučke kuhinje.

Za potrebe ovog istraživanja napravljena je skala zadovoljstva uslugom pučke kuhinje koja je sadržavala osam tvrdnji koje se odnose na zadovoljstvo s hranom, uvjetima ostvarivanja prava i zaposlenicima. Uz navedenu tvrdnju nalazila se ljestvica od 6 stupnjeva (1- uopće se ne slažem, 2- uglavnom se ne slažem, 3- niti se slažem, niti se ne slažem, 4- uglavnom se slažem, 5- u potpunosti se slažem, 6- ne znam/ne mogu odgovoriti) temeljem koje su ispitanici iskazivali stupanj slaganja sa sadržajem pojedine tvrdnje.

Za potrebe ovog istraživanja napravljena je skala stupnja stigmatizacije ispitanika zbog korištenja usluge pučke kuhinje, a koja je sadržavala deset tvrdnji kojima su ispitanici procjenjivali osjećaj srama, nelagode, manje vrijednosti zbog korištenja pučke kuhinje i vrednovanja mogućnosti izbora drugih oblika usluga kao što je dobivanje besplatnog ručka u restoranu, bonova ili novca za kupnju hrane. Ispitanici su trebali ocijeniti stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom na skali od 4 stupnja (1- smatram da je tvrdnja točna, 2- smatram da je tvrdnja djelomično točna, 3- smatram da tvrdnja nije točna, 4- ne mogu odgovoriti).

5.2.3. Postupak istraživanja i vrijeme provedbe istraživanja

Provedeno je kvantitativno istraživanje u pet faza. Prva faza je izrada upitnika za korisnike (nositelje prava) pučke kuhinje. Druga faza je kontaktiranje nadležnog ureda gradske uprave i institucije koja provodi uslugu pučke kuhinje te provođenje uzorkovanja temeljem popisa korisnika (nositelja prava) koji ostvaruju pravo na pučku kuhinju. Treća faza je obavještanje korisnika o provedbi istraživanja. Četvrta faza je provedba istraživanja. Posljednja peta faza je faza obrade i objave rezultata. Istraživanje je provedeno 2012. godine.

5.2.4. Etički aspekti istraživanja

Istraživanje korisnika (nositelja prava) pučkih kuhinja provelo se putem upitnika. Ispitanicima je bilo omogućeno anonimno ispunjavanje upitnika, a kako bi se dodatno osigurala anonimnost po ispunjavanju upitnika ispitanici su popunjeni upitnik mogli odložiti u kuvertu s drugim upitnicima.

Ispitanici su pisanim putem bili obaviješteni o svrsi i ciljevima istraživanja te je istraživanje provedeno na dobrovoljnoj osnovi. Svaki ispitanik je mogao u bilo kojem trenutku odustati od ispunjavanja podataka. Uvid u podatke imala je samo osoba koja je provodila istraživanje i osoba koja je obrađivala podatke. Tijekom obrade i pisanja rada nisu se obrađivali pojedinačni slučajevi te su podaci o korisnicima bili anonimni.

Rezultati istraživanja koristili su se isključivo u svrhu izrade završnog specijalističkog rada o kojima će biti upoznati donositelji odluka na razini Grada Zagreba.

5.2.5. Obrada podataka

Podaci su se unosili i obrađivali pomoću računalnog paketa SPSS. Za obradu podataka koristila se uglavnom deskriptivna statistika (aritmetičke sredine, frekvencije) i testovi razlika (hi-kvadrat test i analiza varijance).

5.3. Prikaz rezultata istraživanja

5.3.1. Socio - demografska obilježja nositelja i korisnika prava na pučku kuhinju

5.3.1.1. Dobna struktura ispitanika

Rezultati ovog istraživanja provedenog među 320 nositelja prava i korisnika pučke kuhinje na području grada Zagreba pokazali su nešto veću zastupljenost korisnica ženskog spola 56 % (N=179) od muških korisnika čiji udio iznosi 44 % (N=141). Prosječna dob ispitanika iznosi 53 godine starosti (M=52,7, SD=13,3) pri čemu je minimalna dob ispitanika 18 godina, a maksimalna 83 godine. Najzastupljeniji je udio ispitanika starosne životne dobi od 30 do 64 godine starosti 79,7 % (N=253), a koji ujedno predstavlja srednju životnu dob. Udio ispitanika u dobi od 18 do 29 godine starosti je svega 3,6 % (N=12) dok je zastupljeno 16,7 % (N=54) osoba starije životne dobi (od 65 do 83 godine starosti).

5.3.1.2. Veličina i struktura kućanstava

U okviru prikaza obiteljskog statusa ispitanika prikazat će se rezultati vezani uz bračni status korisnika pučke kuhinje te strukturu kućanstva koji uključuje broj članova kućanstva te udio djece i starijih osoba. Najveći je udio onih kućanstava koji broje 1-3 člana i on iznosi gotovo 70% (N=218) ispitanika (Tablica 5.1.). Ispitujući bračni status ispitanika dobiveni su podatci da je među korisnicima pučke kuhinje 34 % ispitanika (N=109) u braku, a 24 % (N=75) njih je rastavljeno ili ne žive s partnerom/icom. Ispitanici koji su izjavili da imaju status udovca/ice i ne živi s partnerom/icom je 12,2 % (N=39), a njih 19,1 % (N=61) nikada nije bilo u braku i ne žive s partnerom/icom.

Tablica 5.1.

Broj članova kućanstva

	N	%
1 član	100	31,7
2 člana	65	20,6
3 člana	53	16,8
4 člana	27	8,5
5 članova	27	8,5
6 članova	15	4,8
7 i više članova	28	9,1

Ispitujući strukturu kućanstva ispitanika korisnici pučke kuhinje u prosjeku imaju 3,1 člana kućanstva ($M=3,1$, $SD=2,5$) pri čemu je minimalan broj članova kućanstva 1, a maksimalan 14 (Tablica 5.2.).

Tablica 5.2.

Prosječan broj članova kućanstva, maloljetne djece i starijih osoba u kućanstvu

	N	Minimum	Maksimum	Mean	SD
Članovi kućanstva	315	1	14	3.1	2.5
Maloljetna djeca (do 18 godine starosti)	118	1	9	2.6	1.9
Starije osobe	256			0,2	0,5

U velikom broju kućanstava (80 %) ne živi starija osoba ($N=256$), što znači da u prosjeku na pet kućanstava živi jedna osoba starija od 65 godina ($M=0,26$, $SD=0,558$). No, kad uzmemo u obzir samo kućanstva u kojima živi starija osoba, tada ih je u prosjeku jedna ($N= 64$, $M= 1,3$; $SD= 0,46$).

Gledajući pojedinačno udio broja članova kućanstva vidimo da je podjednak udio kućanstava koji imaju jednog člana 31,7 % ($N=100$) i kućanstava koja imaju četiri i više (najviše 14 članova) članova 31 % ($N=97$). Najveći je udio onih kućanstava, gotovo 70 % ($N=218$) koji broje do tri člana (Tablica 5.1.).

Ispitujući strukturu kućanstva, vidimo da su najzastupljenija kućanstava s djecom 51,3% ($N=162$), dok u 48,7 % kućanstava nema maloljetne djece ($N=154$).

Korisnici pučke kuhinje koji imaju djecu u prosjeku imaju troje maloljetne djece (do 18 godina starosti) ($M=3,1$, $SD=2,5$), a najzastupljenija su kućanstva s

jednim djetetom 35 % (N=41), a zatim s dvoje djece 22 % (N=26). Udio kućanstava koja imaju troje i više djece iznosi 30,1 % (N=51). Međutim, 44 ispitanika s maloljetnom djecom nije odgovorilo koliko ima djece pa se ne može sa sigurnošću utvrditi podatak o prosječnom broju djece u kućanstvu ili na razini cijelog uzorka.

Prisutnost osoba iznad 64 godine starosti u kućanstvima ispitanika iznosi 20 % (N=65) te su zastupljene jedna do dvije starije osobe. Najveći je udio kućanstava u kojima živi starija osoba s jednom starijom osobom 70 % (N=46).

5.3.1.3. *Obrazovni status ispitanika*

Ispitujući stupanj obrazovanja korisnika pučke kuhinje dobiveni podatci pokazuju da su korisnici pučke kuhinje zastupljeni u svim obrazovnim kategorijama uključujući one koji nisu pohađali školu do osoba sa završenim višim ili visokoškolskim obrazovanjem.

Tablica 5.3.

Stupanj završenog obrazovanja nositelja prava

	N	%
Nisam pohađao/la školu	15	4,7
1-3 razreda OŠ	11	3,5
4 razreda OŠ	21	6,6
5-7 razreda OŠ	11	3,5
8 razreda OŠ	105	33,2
Trogodišnja srednja škola	79	24,9
Četverogodišnja srednja škola, gimnazija	56	17,8
Viša škola ili fakultet	18	5,8
Ukupno	317	100

Gledajući po stupnju obrazovanja vidimo da je najveći udio ispitanika sa završenom osnovnom školom 33 % (N=105) dok 18 % (N=58) ispitanika nema završenu osnovnu školu ili je uopće nije pohađalo (Tablica 5.3.). Udio ispitanika sa završenim stupnjom visokoškolskog obrazovanja (viša škola ili fakultet) iznosi 6 % (N=18), dok neki oblik srednjoškolskog obrazovanja (trogodišnju ili četverogodišnju školu) ima 43 % (N=143) ispitanika.

5.3.1.4. Zdravstveni status ispitanika i drugih članova kućanstva

Ispitujući zdravstveno stanje korisnika pučke kuhinje istraživanje je pokazalo da 41 % (N=130) ispitanika nema kroničnu bolest niti status osobe s invaliditetom (Tablica 5.4.). Veći udio ispitanika 46 % (N=147) izjavilo je da boluje od kronične bolesti i/ili imaju status osobe s invaliditetom.

Tablica 5.4.

Zdravstveni status ispitanika

	N	%
nemam kroničnu bolest niti status invalida	130	41
bolujem od kronične bolesti	123	38,8
imam status invalida	24	7,6
imam kroničnu bolest i status invalida	40	12,6

Udio ispitanika koji su izjavili da istovremeno boluju od kronične bolesti i da imaju status invalida je 12,6 % (N=40) ispitanika.

Udio od 31 % (N=100) ispitanika izjavio je da u kućanstvu živi s osobom s invaliditetom. Broj prisutnih osoba s invaliditetom u kućanstvu kreće se od jedne do četiri osobe. Najveći je udio ispitanika, njih 87 % (N=69) navelo da u kućanstvu ima jednu osobu s invaliditetom.

5.3.1.5. Radni i materijalni status

U okviru ispitivanja materijalnog statusa korisnika pučke kuhinje ispitan je radni status ispitanika i članova kućanstva, prosječna primanja kućanstva, posjedovanje pokretne i nepokretne imovine i kreditna zaduženja.

5.3.1.5.1. Radni status ispitanika i članova kućanstva

Ispitujući radni status ispitanika pučke kuhinje vidljivo je da se 54 % (N=171) ispitanika u godini provođenja istraživanja (2012.) nalazilo u statusu nezaposlene osobe te da je gotovo jednak udio ispitanika 53 % (N=168) u petogodišnjem razdoblju prije istraživanja u statusu nezaposlene osobe. U statusu umirovljenika u trenutku provođenja istraživanja bilo je 25 % (N=80), dok je nešto manje, njih 20 % (N=63) bilo u istom statusu tijekom proteklih pet godina. Među ispitanicima bilo je 11 % (N=36) osoba u statusu trajno radno nesposobnih i 4 % (N=12) privremeno

radno nesposobnih. Svega 11 % (N=37) ispitanika navelo je da u svome kućanstvu imaju zaposlenu osobu (Tablica 5.5.).

Tablica 5.5.

Zaposlenost nositelja prava u trenutku istraživanja i najduži radni status u petogodišnjem razdoblju prije istraživanja

	Trenutna zaposlenost		Najduži radni status u proteklih 5 godina	
	N	%	N	%
Zaposlen/a (samozaposlen, radi za drugog, poljoprivrednik)	10	3,2	37	11,6
Nezaposlen/a	171	53,9	168	53
Radno nesposoban trajno	36	11,4	30	9,5
Radno nesposoban privremeno	12	3,8	6	1,9
Umirovljenik/ca	80	25,2	63	19,9
Student/ica			1	0,3
Kućanica	6	1,9	11	3,5
Nešto drugo	2	0,6	1	0,3

5.3.1.5.2. Prosječna primanja ispitanika

Prosječna primanja kućanstva korisnika pučke kuhinje u protekla 3 mjeseca (uključujući plaću, dječji doplatok, naknadu za nezaposlenost, socijalnu pomoć itd.) iznose 2.019,81 kn, pri čemu minimalno primanje iznosi 0,00 kn, a maksimalno primanje iznosi 9.300,00 kn. Udio ispitanika koji je izjavio da nema nikakva primanja je 1,6% (N=5). Iz Tablice 5.6. vidimo da je više od trećine kućanstava korisnika pučke kuhinje imaju mjesečna primanja od 1.000,00 – 1.9999,99 kn (njih 34%) te da svega 10% ispitanika ima primanja veća od 4.000,00 kn. Prosječna mjesečna isplaćena neto-plaća po zaposlenome u pravnim osobama Republike Hrvatske za 2012. iznosila je 5478 kuna (NN 32/13) dok je na području grada Zagreba bila nešto viša i iznosila je 6413 kn.

Tablica 5.6.

Visina prosječnog primanja kućanstva u protekla 3 mjeseca

	N	%
0,00 kn - 999,99 kn	80	25,1
1 000,00 kn - 1 999,99 kn	109	34,1
2,000,00 kn – 2 999,99 kn	60	18,8
3 000,00 kn - 3 999,99 kn	37	11,6
4 000,00 kn – 4 999,99 kn	19	6
5 000, 00 kn – 5 999,99 kn	5	1,6
6 000, 00 kn – 6 999,99 kn	5	1,6
7 000, 00 kn – 9 300, 00 kn	4	1,2

Uzmemo li u obzir dohodak i broj članova kućanstva, tada dolazimo do rezultata da je prosječan dohodak po članu kućanstva oko 800 kuna ($M=807,27$; $SD=528,315$), uz visoke razlike po kućanstvima. Ukupno 47 kućanstava (15 %) ima dohodak po članu manji od 400 kuna, 147 ima dohodak između 400 i 800 kuna po članu kućanstva (46,8 %), 58 između 800 i 1200 kn (18,47 %), a 62 veći od 1200 do najviših 3500 po članu kućanstva (19,73 %).

5.3.1.5.3. Imovinski i stambeni status ispitanika

Ispitujući imovinski status korisnika pučke kuhinje željelo se istražiti stambene uvjete ispitanika, posjedovanje pokretne imovine (automobila) te eventualnu kreditnu zaduženost.

Ispitujući stambene uvjete korisnika pučke kuhinje obuhvaćena su pitanja stanarskog statusa, kvadrature stambenog prostora, posjedovanja kuhinje, wc-a, kupaonice te kvalitete stambenog prostora.

Rezultati istraživanja pokazali su da korisnici pučke kuhinje, njih 30 % ($N=94$) ima status vlasnika stana ili kuće dok njih 11 % ($N=34$) status suvlasnika stana/kuće. U statusu podstanara u privatno iznajmljenom stanu je 27 % ($N=84$) ispitanika te je udio od 11 % ($N=36$) ispitanika u statusu podstanara u gradskom stanu. Ukupno 12 % ($N=38$) ispitanika živi kod roditelja ili u kući odnosno stanu od rodbine, prijatelja, bez plaćanja najamnine. Svega 10 % ($N=30$) ispitanika navelo je neki drugi status od kojih je najveći udio fali postotak ($N=13$) ispitanika sa statusom zaštićenog stanodavca, četiri ispitanika navela su da žive u baraci, dok je 3 ispitanika smješteno u prenoćište.

Ukupna površina stambenog prostora iskazana u m² svih ispitanika kreće se u rasponu od 10 m² do 200 m² te prosječna kvadratura stambenog prostora kućanstava iznosi 46,488 m² (M=46,5, SD=28,2). Najveći je udio ispitanika izjavio da živi u stambenom prostoru kvadrature od 30 do 39 m², i to 20 % ispitanika (N=58), a preko dvije trećine 74,2 % (N=215) ispitanika živi manje od 60 m² stambenog prostora. Svega 5,4 % (N=15) ispitanika živi u prostoru kvadrature više od 100 m².

Tablica 5.7.

Prosječna kvadratura stambenog prostora po članu kućanstva

	N	Minimum	Maksimum	M	SD
Kvadratura po članu	284	2,22	107	21,302	16,205

Tablica 5.8.

Kvadratura stambenog prostora po članu kućanstva

	N	%
2,2 - 9,99 m ²	53	18,6
10,00 - 19,99 m ²	117	41,1
20,00 - 29,99 m ²	49	17,2
30,00 - 39,99 m ²	33	11,6
40,00 - 49,99 m ²	13	4,5
50,00 - 59,99 m ²	9	3,2
60,00 - 69,99 m ²	5	1,9
70,00 - 107,00 m ²	5	1,9

Iz Tablice 5.7. vidljivo je da prosječna površina stambenog prostora po članu kućanstva iznosi 21,302 m² (M=21,30, SD=16,205), pri čemu minimalna kvadratura iznosi 2,2 m², a maksimalna kvadratura iznosi 107m². Kada promatramo kvadraturu stambenog prostora po članu kućanstva, vidimo da 88,5 % (N=252) ispitanika živi u kvadraturi do 39,99 m² po članu. Zabrinjavajući je podatak da 18,6 % ispitanika navodi da živi u stambenom prostoru do 10 m² po članu (Tablica 5.8.).

Najveći broj ispitanika 43 % (N=133) izjavio je da ima jednu prostoriju dok dvije sobe ima 36 % (N=110) ispitanika, a tri sobe 15 % (N=45) ispitanika. Četiri i više prostorija (a najviše osam prostorija) ima svega 7 % (N=21) ispitanika.

Istraživanje je pokazalo da najveći broj ispitanika ima odvojenu kuhinju od ostalih prostorija, 62 % (N=197) ispitanika, dok njih 32 % (N=102) ima kuhinju (kuhinjski kut) koji je sastavni dio sobe. Ukupno 6,1 % (N=19), ispitanika izjavilo je da uopće nema kuhinju ili kuhinjski kut.

Većina ispitanika, njih 90 % u kućanstvu posjeduje WC (89,8 %, N=284). Manji je udio onih ispitanika, njih 88 % (N=278) koji imaju vlastitu kupaonicu/tuš unutar stana/kuće. Kupaonicu uopće nema 5,4 % (N=17) ispitanika.

Tablica 5.9.

Prisutnost znakova vlage na zidovima unutar stana/kuće ili prokišnjavanja

	Znakovi vlage		Prokišnjavanje	
	N	%	N	%
Da	178	57,24	98	31,53
Ne	129	40,88	207	66,54
Ne znam / ne mogu odgovoriti	6	1,88	6	1,93

Ispitujući kvalitetu stambenog prostora dobiveni su podaci da je 57 % (N=178) ispitanika potvrdilo prisutnost znakova vlage na zidovima u stambenom objektu u kojem žive, dok je pojavu prokišnjavanja stana ili kuće u kojem borave potvrdilo 30 % ispitanika (N=98) (Tablica 5.9.).

Ispitujući posjedovanje pokretne imovine gotovo svi ispitanici, njih 91 % (N=288) izjavili su da u obitelji/kućanstvu nemaju osobni automobil. Tek 9 % (N=27) ispitanika posjeduje automobil.

Kada promatramo kreditnu opterećenost korisnika pučke kuhinje ovo nam istraživanje pokazuje da veliki udio korisnika pučke kuhinje, njih 77,25 % (N=248) nije kreditno opterećeno. Najveći udio kreditno opterećenih ispitanika ima potrošački kredit, njih 18,06 % (N=58) dok stambeni kredit ima svega 3,42 % (N=11) ispitanika, a svega jedan korisnik ima poduzetnički kredit.

5.3.2. Ostvarivanje prava na pučku kuhinju

U okviru ostvarivanja prava na pučku kuhinju prikazat će se opće karakteristike korištenja prava pučke kuhinje kao što je pokazatelj dužine korištenja prava na pučku kuhinju, broj članova obitelji koji ostvaruju pravno na pučku kuhinju,

pokazatelji međugeneracijskog prijenosa korištenja prava na pučku kuhinju i razlozi korištenja pučke kuhinje te prikaz pokazatelja ostvarivanja vrsta socijalnih naknada.

5.3.2.1. Razdoblje korištenja pučke kuhinje

Ovo istraživanje pokazalo je da ispitanici prosječno ostvaruju pravo na pučku kuhinju 5,5 godina pri čemu je minimalno ostvarivanje prava 8 dana, a maksimalno 23 godine (Tablica 5.11.). Dok se iz Tablice 5.10. vidi da više od polovice ispitanika, njih 54,12% (N=171) ostvaruje pravo na pučku kuhinju do 5 godina. Od 5 do 10 godina pravo na pučku kuhinju ostvaruje 24,37 % ispitanika (N=77). S porastom godina pada udio ispitanika, no, u razredu od 10 do 20 godina značajan je udio ispitanika, a on iznosi 18,67 % (N=59). Udio samaca korisnika pučke kuhinje iznosi 31,7 % (N=100) dok je udio kućanstava s djecom (51,3 %, N=162) i bez nje (50,6 %, N=189) gotovo izjednačen.

Tablica 5.10.

Razdoblje ostvarivanja prava na pučku kuhinju

	N	%
0 – 4 godina	171	54,12
5 – 9 godina	77	24,37
10 – 19 godina	59	18,67
20 – 23 godine	9	2,84
Ukupno	316	

Tablica 5.11.

Razdoblje ostvarivanja prava na pučku kuhinju (u godinama)

	N	Minimum	Maksimum	M	SD
Dužina korištenja usluge pučke kuhinje	316	0,08	23	5,5	4,9

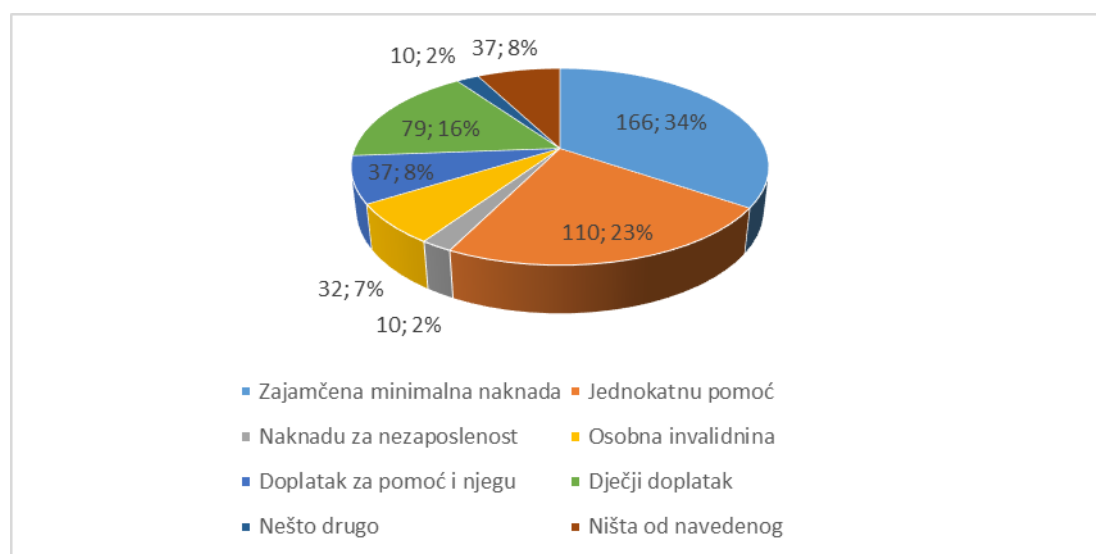
5.3.2.2. Vrste socijalnih naknada koje ostvaruju korisnici pučke kuhinje

Korisnici pučke kuhinje u pravilu su korisnici nekog oblika socijalne naknade. Svega 12 % (N=37) ispitanika u protekla tri mjeseca nije ostvarilo niti jedan od navedenih oblika socijalne naknade. Najveći je broj korisnika, njih 52 % (N=166) ostvarilo pravo na zajamčenu minimalnu naknadu, a 35 % ispitanika jednokratnu pomoć. Dječji doplatok ostvarilo je 25 % (N=79) ispitanika, dok je

značajno manji udio ispitanika koji su ostvarili doplatak za pomoć i njegu, njih 12 % (N=37), osobnu invalidninu 10 % (N=32) i svega 3% (N=10) ispitanika je u posljednja tri mjeseca ostvarilo naknadu za nezaposlenost (Slika 5.1.). Najveći broj ispitanika njih 79 % izjavilo je da ostvaruje pravo na jednu do dvije socijalne naknade.

Slika 5.1.

Vrste socijalne naknade ostvarene u posljednja 3 mjeseca

Gotovo pola ispitanika 49% (N=155) kao najučestaliji razlog korištenja usluge pučke kuhinje navodi gubitak zaposlenja. Na drugom mjestu razlog korištenja pučke kuhinje je bolest koju navodi 17% (N=54) ispitanika. Značajan je udio ispitanika 39% (N=123) koji su izabrali dopisati neki drugi razlog. Pola ispitanika koji su dopisali drugi razlog, kao razlog navelo je malu mirovinu što iznosi 15% ukupnog udjela ispitanika (N=60). Drugi navedeni razlozi su pojedinačni kao što su: status izbjeglice, ne zna kuhati ili nema gdje kuhati, velike režije, deložacija, samohrani roditelj, siromaštvo i dr.

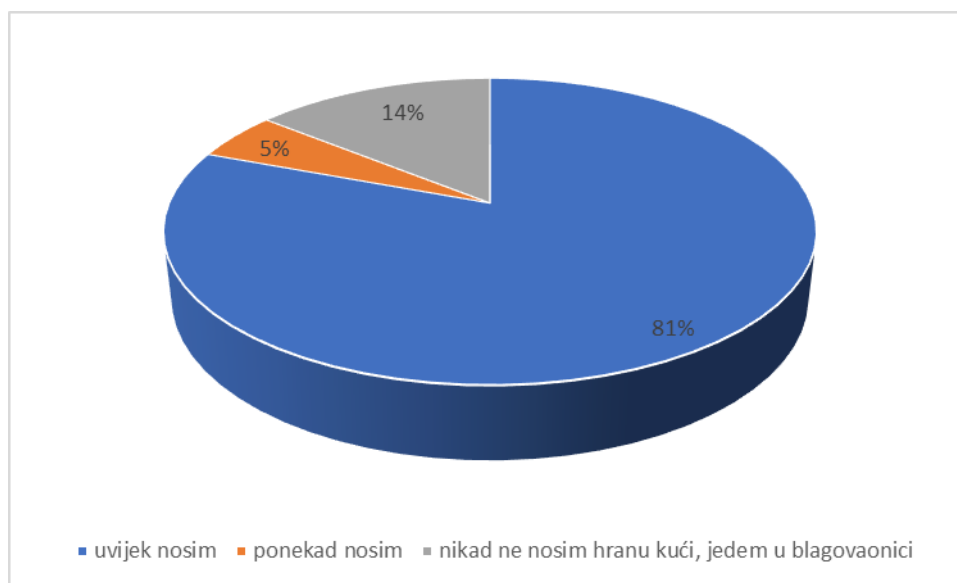
5.3.2.3. Način ostvarivanja i korištenja prava na pučku kuhinju

Gotovo svi ispitanici 97% (N=307) navode da odlaze svaki dan u pučku kuhinju. Velika većina korisnika pučke kuhinje hranu koju dobiju u pučkoj kuhinji u

pravilu odnose svojim kućama i to njih 80,7% (N=255), dok 14,2% (N=45) ispitanika nikad ne nosi hranu kući nego ručaju u blagovaonici pučke kuhinje (Slika 5.2.).

Slika 5.2.

Način konzumiranja prava na pučku kuhinju

Kao glavni izvor informacija o mogućnostima i uvjetima ostvarivanja prava na pučku kuhinju ispitanici navode da su informacije dobivene od strane socijalnog radnika/ce u centru za socijalnu skrb te je na taj način informirano 78% (N=246) ispitanika, dok je značajan broj ispitanika koji je tu informaciju dobio od susjede, prijatelja ili rodbine, njih 19,2% (N=61).

Ispitujući pojavu međugeneracijskog prijenosa korištenja usluge pučke kuhinje najveći udio ispitanika izjavio je da nitko od njihove šire obitelji ne ostvaruje pravo na pučku kuhinju i to njih 78% (N=248). Ovo je istraživanje pokazalo da je značajan udio korisnika pučke kuhinje 26% (N=83) koji su izjavili da netko od njihovih članova šire obitelji ostvaruje pravo na pučku kuhinju. U skupini onih koji su izjavili da netko od njihovih članova šire obitelji ostvaruje pravo na pučku kuhinju najveći je udio onih ispitanika čiji brat/sestra koji imaju svoju obitelj ostvaruju pravo na pučku kuhinju (42%; N=35). Udio ispitanika čija djeca koja imaju svoju obitelj također koriste pučku kuhinju je 31,32% (N=26), dok je nešto niži udio

ispitanika (24%; N=20) koji su izjavili da njihovi roditelji ostvaruju pravo. Gotovo neznan je udio onih koji su izjavili da njihovi djed/bak ostvaruju pravo 2,4% (N=2).

5.3.3. Zadovoljstvo uslugom pučke kuhinje

Ovim istraživanjem ispitano je zadovoljstvo nositelja prava na pučku kuhinju s pruženom uslugom. Upitnik je sadržavao osam čestica: zadovoljstvo s kvalitetom hrane, zadovoljstvo s raznovrsnošću hrane, zadovoljstvo s količinom hrane, zadovoljstvo s utrošenim vremenom pri odlasku u pučku kuhinju, zadovoljstvo s mogućnošću odnošenja ručka izvan pučke kuhinje, zadovoljstvo s mogućnosti izbora dva i više menija, zadovoljstvo s prilagođenosti hrane zdravstvenim potrebama i zadovoljstvom odnosa zaposlenika prema korisnicima. Ocjena skale zadovoljstva bila je u rasponu ocjena od 1 do 5.

Tablica 5.12.

Zadovoljstvo korisnika s uslugom pučke kuhinje

	N	Minimum	Maksimum	M	SD
Hrana koja se priprema u pučkoj kuhinji je kvalitetna	307	1	5	3,6	1,2
Hrana koja se priprema u pučkoj kuhinji je raznovrsna	311	1	5	3,9	1,2
Porcija hrane koju dobijem u pučkoj kuhinji dovoljna mi je za ručak	313	1	5	3,6	1,5
Potrošim puno vremena dok dođem do pučke kuhinje	305	1	5	2,9	1,6
Odgovara mi što se ručak može iznijeti izvan pučke kuhinje	314	1	5	4,6	0,9
Odgovaralo bi mi da u pučkoj kuhinji dnevno postoji izbor dva i više menija	307	1	5	4,2	1,2
Hrana u pučkoj kuhinji je prilagođena mojim zdravstvenim potrebama	308	1	5	3,4	1,5
Zadovoljan/na sam odnosom zaposlenika pučke kuhinje prema meni	314	1	5	4,7	0,7

Analizirajući tvrdnje koje se odnose na kvalitetu pružene usluge vidimo da su ispitanici (Tablica 5.12.) iskazali najveće zadovoljstvo s odnosom zaposlenika prema njima (korisnicima) te su navedenu tvrdnju ocijenili s prosječnom ocjenom 4,7

($M=4,7$, $SD=0,7$). Nižom ocjenom, s 4,6, ocijenili su tvrdnju koja daje mogućnost odnošenja ručka izvan pučke kuhinje. No istovremeno, najlošije ocijenjena je tvrdnja s 2,9 koja ukazuje da korisnici potroše puno vremena dok dođu do pučke kuhinje što je pokazatelj loše dostupnost pružene usluge.

Tvrdnje koje se odnose na kvalitetu, raznovrsnost i količinu hrane korisnici su ocijenili s prosječnom ocjenama od 3,4 do 3,9. Najniže su ocijenili, s 3,3 ocjenom, zadovoljstvo s tvrdnjom da je hrana u pučkoj kuhinji prilagođena njihovim zdravstvenim potrebama ($M=3,4$, $SD=1,5$).

Tablica 5.13.

Zadovoljstvo korisnika s kvalitetom usluge s obzirom na dominantni radni status u proteklih pet godina

	N	M	SD	df	F	p
Zaposlen	37	3,850	0,642	3	5,145	0,002
Nezaposlen	168	3,551	0,696			
Radno nesposoban	36	3,743	0,829			
Umirovljenik	62	3,759	0,542			

Primjenom Analize varijance utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika između ispitanika s obzirom na radni status i procjenu zadovoljstva s kvalitetom usluge. Iz Tablice 5.13. vidljivo je da najbolju procjenu zadovoljstva kvalitete usluge imaju osobe koje su u proteklih pet godina najduže bile u statusu zaposlene osobe i umirovljenici ($df=3$, $F=5,145$, $p=0,002$).

5.3.4. Prisutnost stigmatizacije korisnika pučke kuhinje

Ovim istraživanjem željeli smo ispitati i doživljaj stigmatizacije uslijed odlaska u pučku kuhinju. Upitnik je sadržavao deset čestica, a skala zadovoljstva bila je u rasponu od 1-3.

Tablica 5.14.

Skala stigmatizacije korisnika pri korištenju usluge pučke kuhinje

	N	Minimum	Maksimum	M	SD
Kada su mi ponudili uslugu pučke kuhinje dvoumio/la sam se oko prihvaćanja zbog osjećaja srama	311	1	3	1.8	0.9
Od najbližih prijatelja/susjeda skrivam da idem u pučku kuhinju po hranu	308	1	3	1.6	0.8
Moja šira obitelj/rodbina zna da idem u pučku kuhinju	309	1	3	2.5	0.8
Sramim se što moram ići u pučku kuhinju	307	1	3	1.7	0.9
Osjećam se manje vrijedan/na jer idem u pučku kuhinju	305	1	3	1.7	0.9
Odgovara mi/odgovaralo bi mi da je pučka kuhinja daleko od mog mjesta stanovanja jer sam siguran/a da me tada ne bi vidjeli poznati	303	1	3	1.4	0.7
Kada bih dobio/la bonove ili novac da kupim hranu puno bolje bih se osjećao/la	307	1	3	2.3	0.8
Ponižavajuće mi je čekanje u redu za pučku kuhinju	306	1	3	1.7	0.9
Osjećao/la bih se vrijednije kada bih dobivao/la besplatan ručak u nekom restoranu	300	1	3	1.7	0.9
Razočaran/a sam sa sobom jer idem u pučku kuhinju	303	1	3	1.8	0.9

Prosječna ocjena doživljaja stigmatizacije (Tablica 5.14.) iznosi 1,7 (M=1,737 SD=0,566) te se može zaključiti da ispitanici imaju djelomičan osjećaj srama uslijed korištenja usluge pučke kuhinje. Ispitanici izražavaju svoju stigmatizaciju uslijed korištenja pučke kuhinje s onim tvrdnjama u kojima je prisutan osjećaj srama i manje vrijednosti jer idu u pučku kuhinju po hranu te osjećaj poniženja uslijed stajanja u redu za pučku kuhinju.

5.3.5. Preferencije ispitanika o različitim mogućnostima i oblicima pomoći u prehrani

Ispitanicima je uz ponuđeni dosadašnji oblik prehrane u pučkoj kuhinji ponuđena mogućnost izbora četiri nova oblika zadovoljavanja potrebe za hranom: dobivanje paketa namirnica u dovoljnoj količini za samostalno pripremanje ručka,

dobivanje bonova kojim bi imao/la mogućnost kupnje hrane u nekom od trgovačkih lanaca, odlazak u bliži restoran po ručak i dobivanje bankovne kartice s određenim novčanim iznosom s kojim bi imao/la mogućnost kupnje hrane u nekom od trgovačkih lanaca. Ispitanici su imali mogućnost izbora najviše dva odgovora.

Tablica 5.15.

Preferencije ispitanika prema različitim oblicima pomoći u prehrani

	N	%
Dosadašnji oblik prehrane u pučkoj kuhinji	102	32,2
Dobivanje paketa namirnica u dovoljnoj količini za samostalno pripremanje ručka	83	26,3
Dobivanje bonova kojim bi imao/la mogućnost kupnje hrane u nekom od trgovačkih lanaca	139	44
Odlazak u bliži restoran po ručak	19	6,1
Dobivanje bankovne kartice s određenim novčanim iznosom s kojim bi imao/la mogućnost kupnje hrane u nekom od trgovačkih lanaca	131	41,5

Rezultati ovog istraživanja pokazuju nam da je najveći broj ispitanika, 44% (N=139) izabrao opciju dobivanja bonova kojom bi imali mogućnost kupnje hrane u nekom od trgovačkih lanaca te nešto manje, 41,5 % (N=131) ispitanika je odabralo sličnu mogućnost dobivanja bankovne kartice s određenim novčanim iznosom s kojim bi imali mogućnost kupnje hrane u nekom od trgovačkih lanaca (Tablica 5.15.).

Značajan je broj ispitanika 32,3 % (N=102) koji bi odabrali dosadašnji oblik prehrane u pučkoj kuhinji, odnosno nešto manji udio ispitanika, njih 26,3 % (N=83) koji bi odabrali dobivanje paketa namirnica u dovoljnoj količini za samostalno pripremanje ručka.

5.3.6. Spremnost na sudjelovanje u društveno korisnom radu

Ispitanicima je ponuđena mogućnost sudjelovanja u nekom od oblika društveno korisnog rada pri čemu su imali mogućnost izbora više odgovora.

Tablica 5.16.

Interes za pojedinim oblicima društveno korisnog rada

	Ukupni korisnici	
	N	%
sudjelovati u javno radnim aktivnostima (čistiti i uređivati parkove, čistiti snijeg, čistiti ambroziju)	84	26,7
pomagati starijim osobama (pospremanje stana, odlazak kod doktora, odlazak u ljekarnu)	109	34,6
volontirati u organizacijama civilnog društva – udrugama (pomoć u organizaciji, dijeljenje promidžbenog materijala i sl.)	106	33,7
ništa od navedenoga	128	40,6

Dobiveni podaci u Tablici 5.16. pokazuju da je najveći udio ispitanika 40,6 % (N=128) koji ne bi izabrao ništa od navedenoga, odnosno nije spreman baviti se društveno korisnim radom. Ispitanici koji bi prihvatili društveno koristan rad u najvećem broju slučajeva 34,6 % (N=109) prihvatili bi pomagati starijim osobama (pospremanje stana, odlazak kod doktora, odlazak u ljekarnu), a potom njih 33,7 % (N=106) volontirati u organizacijama civilnog društva–udrugama (pomoć u organizaciji, dijeljenju promidžbenog materijala i sl.). Najmanji je udio onih ispitanika, 26,7 % (N=84) koji bi izabrali sudjelovati u javno radnim aktivnostima (čistiti i uređivati parkove, čistiti snijeg, čistiti ambroziju).

5.3.7. Razlike između korisnika pučke kuhinje primatelja zajamčene minimalne naknade i korisnika drugih prava iz sustava socijalne skrbi

U ukupnom uzorku izdvojena su dva subuzorka, jedan s udjelom od 165 ispitanika koji se odnosi na primatelje zajamčene minimalne naknade i drugi s udjelom od 150 ispitanika, primatelja nekog drugog materijalnog prava iz sustava socijalne skrbi. Ispitujući pojedine razlike između korisnika zajamčene minimalne naknade i korisnika koji su ostvarili neki drugi oblik socijalne naknade kao što je jednokratna novčana pomoć, naknada za nezaposlenost, osobna invalidnina, doplatak za pomoć i njegu, dječji doplatak ili neki drugi oblik pomoći vidimo da postoje neke razlike. Razlike između ove dvije grupe ispitanika vidljive su u nekim socio-

demografskim obilježjima, obiteljskom statusu, materijalnom statusu i u ostvarivanju prava na pučku kuhinju. Razlike ne postoje u obrazovnom statusu ispitanika, zadovoljstvu s uslugom pučke kuhinje, prisutnosti osjećaja stigme, izboru drugih oblika prehrane kao niti kod izbora sudjelovanja u društveno korisnom radu.

5.3.7.1. Razlike s obzirom na socio–demografska obilježja

Gledajući obilježja na temelju spolne strukture ispitanika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika pomoći vidimo da postoji razlika u spolnoj strukturi između ove dvije grupe ispitanika. Muškarci i žene statistički se značajno razlikuju i u pogledu primanja zajamčene minimalne naknade i u drugim naknadama na način da su žene zastupljenije kod obje grupe naknada (Tablica 5.17).

Tablica 5.17.

Razlike u spolnoj strukturi ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada i Hi-kvadrat test

	Korisnici ZMN		Rezultat Hi-kvadrat testa	Korisnici drugih oblika naknada		Rezultat Hi-kvadrat testa
	N	%		N	%	
ženski spol	100	60.6	X ² = 3,148 df=1, p=0,048	76	60.2	X ² = 4,531 df= 1, p=0,022
muški spol	65	39.4		74	39.8	

Dobivene su razlike s obzirom na starost ispitanika što je vidljivo u Tablici 5.18. pa je tako prosječna dob ispitanika korisnika drugih oblika pomoći značajno viša i iznosi 55 godina starosti (M=55.36, SD=14.35) dok kod korisnika zajamčene minimalne naknade iznosi 50 godina starosti (M=50.476, SD=11.91) (t=3,304, df=313, p=0,001). Također, raspon godina ispitanika je veći i obuhvaća sve godine starosti kao i kod ukupnog uzorka od 18 do 83 godine starosti.

Tablica 5.18.

Razlike prosječne starosti ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	ZMN korisnici					Korisnici drugih oblika naknada				
	N	Minimum	Maksimum	M	SD	N	Minimum	Maksimum	M	SD
Životna dob	164	21	81	50,46	11,9	151	18	83	55,36	14,35

Kada pogledamo dobne kategorije ispitanika vidimo da je među ispitanicima korisnicima drugih oblika pomoći značajno veći udio ispitanika u dobnoj kategoriji iznad 65 godina starosti, 26 % (N=39) nego što ih je među ispitanicima zajamčene minimalne naknade 9,6 % (N=15). Među korisnicima zajamčene minimalne naknade zastupljeno je značajno više ispitanika u dobnoj kategoriji od 30 do 64 godine života, njih 87,4 % (N=144), koji ujedno pripadaju srednjoj životnoj dobi, nego korisnika drugih oblika naknada (59,2 %; N=105). Također, značajno je veći udio starije životne dobi ispitanika i od ukupnog uzorka koji iznosi 16,5 % (N=54).

5.3.7.2. Razlike s obzirom na veličinu i strukturu kućanstva

Kada gledamo obilježja obiteljskog statusa ispitanika ovih dviju grupa uočavamo da postoje razlike. Prosječan broj članova kućanstva veći je kod korisnika zajamčene minimalne naknade te iznosi 3.5 članova (M=3.552, SD=2.935), dok korisnici drugih oblika pomoći imaju jednog manje člana kućanstva (M=2.606, SD=1.694) što je vidljivo u Tablici 5.19.

Tablica 5.19.

Razlike u prosječnom broju članova kućanstva i maloljetne djece u kućanstvu ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	ZMN korisnici					Korisnici drugih oblika naknada				
	N	Minimum	Maksimum	Mean	SD	N	Minimum	Maksimum	Mean	SD
Članovi kućanstva	73	1	14	3.5	2.9	44	1	10	2.6	1.6
Maloljetna djeca (do 18 godine starosti)	26	1	9	3	2	39	1	8	2	1.4

Udio članova kućanstava (Tablica 5.20.) koji imaju dva člana veći je kod korisnika drugih oblika naknada i iznosi 26,7 % dok među ispitanicima zajamčene minimalne naknade veći je udio onih kućanstava koja imaju 7 i više članova (13.9 %).

Tablica 5.20.

Razlike broja članova u kućanstvu ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	ZMN korisnici		Korisnici drugih oblika naknada	
	N	%	N	%
1 član	52	31.9	47	31.3
2 člana	25	15.3	40	26.7
3 člana	26	16	27	18
4 člana	13	8	14	9.3
5 članova	13	8	14	9.3
6 članova	11	6.7	4	2.7
7 i više članova	23	13.9	4	2.7

Iako imaju podjednak prosječan broj maloljetne djece (do 18 godine starosti) postoji razlika između ove dvije grupe ispitanika u udjelu broja djece. Ispitanici koji primaju ostale naknade imaju značajno veći udio jednog djeteta (47,7 %) u svojim

kućanstvima dok ih je među primateljima zajamčene minimalne naknade 27,4 %. Kod primatelja zajamčene minimalne naknade udio je 31,5 % kućanstva koja imaju četvero i više djece dok je među primateljima ostalih naknada svega 9,1 % (Tablica 5.21.).

Tablica 5.21.

Razlike u broju maloljetne djece (do 18 godina) u kućanstvu ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

Kućanstvo prema broju maloljetne djece (do 18 godina)	ZMN korisnici		Korisnici drugih oblika naknada	
	N	%		
1 dijete	20	27,4	21	47,7
2 djece	18	24,7	8	18,2
3 djece	12	16,4	11	25
4 i više djece	23	31,5	8	9,1

5.3.7.3. Razlike s obzirom na zdravstveni status

Ovim istraživanjem utvrđeno je da je veći udio ispitanika koji boluju od kronične bolesti među korisnicima zajamčene minimalne naknade (42 %, N=69) nego među ispitanicima koji su primatelji ostalih naknada (35 %, (N=53) (Tablica 5.22.).

Tablica 5.22.

Razlike u zdravstvenom statusu ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	ZMN korisnici		Korisnici drugih oblika naknada	
	N	%	N	%
nemam kroničnu bolest niti status invalida	66	40.2	64	42.7
bolujem od kronične bolesti	69	42.1	53	35.3
imam status invalida	11	6.7	12	8
imam kroničnu bolest i status invalida	18	11	21	14

Ispitanici primatelji drugih oblika naknada izjavili su da imaju značajno više osoba s invaliditetom (36,7 %, N=55) u svome kućanstvu nego što to imaju korisnici zajamčene minimalne naknade. Također je značajno veći udio (95,7 %, N=44) onih koji izjavljuju da imaju jednu osobu s invaliditetom u svome kućanstvu među korisnicima drugih oblika pomoći.

5.3.7.4. Razlike s obzirom na materijalni status

5.3.7.4.1. Razlike s obzirom na radni status

Kada gledamo radni status ispitanika (Tablica 5.23.) ovo istraživanje pokazalo je postojanje razlike između ove dvije grupe ispitanika. Veći je udio, 66,5 % korisnika zajamčene minimalne naknade trenutno u statusu nezaposlene osobe od korisnika drugih novčanih pomoći kojih je trenutno nezaposlenih 40 %. Među korisnicima drugih oblika pomoći značajno je više osoba koji se trenutno nalaze u statusu umirovljenika, njih 44 % (N=66) nego među korisnicima zajamčene minimalne naknade (7,9 %). Također, vidljivo je, ukoliko usporedimo u kojem su radnom statusu bili ispitanici u proteklih pet godina da je znatno veći udio umirovljenika među korisnicima drugih oblika pomoći (37,3 %, N=56) u tom statusu nego što ih je među korisnicima zajamčene minimalne naknade kojih je svega 4,3 % (N=7).

Ispitanici zajamčene minimalne naknade u većoj mjeri svrstavaju se u status trajno radno nesposobnih (15,2 %, N=25) i privremeno radno nesposobnih (6,1 % N=10) nego što to procjenjuju korisnici drugih naknada koji su u statusu trajno radno nesposobnih (7,3 % N= 11) i privremeno radno nesposobnih 1,3 % (N=2).

Tablica 5.23.

Razlike u trenutnoj zaposlenosti i najdužeg radnog statusa u proteklih pet godina ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	ZMN korisnici				Korisnici drugih oblika naknada			
	Trenutna zaposlenost		Najduži radni status u proteklih 5 godina		Trenutna zaposlenost		Najduži radni status u proteklih 5 godina	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Zaposlen/a (samozaposlen, radi za drugog, poljoprivrednik)	2	1.2	16	9.8	8	5.3	21	14
Nezaposlen/a	109	66.5	103	62.8	60	40	63	42
Radno nesposoban trajno	25	15.2	23	14	11	7.3	6	4
Radno nesposoban privremeno	10	6.1	5	3	2	1.3	1	0.7
Umirovljenik/ca	13	7.9	7	4.3	66	44	56	37.3
Student/ica			1	0.6				
Kućanica	4	2.4	9	5.5	2	1.3	2	1.3
Nešto drugo	1	0.6	1	0.3	1	0.7	1	0.7

Među ispitanicima drugih novčanih pomoći značajno je veći udio kućanstava sa zaposlenom osobom, njih 19,3 % (N=29) nego što su to izjavili korisnici zajamčene minimalne naknade (4,3 %, N=7). Također isti, gotovo svi (96,4 %, N=27) izjavljuju da u kućanstvu imaju jednu zaposlenu osobu.

5.3.7.4.2. Razlike s obzirom na prosječna primanja

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da postoje razlike u prosječnim primanjima kućanstva ovih dviju grupa ispitanika. Korisnici zajamčene minimalne naknade (Tablica 5.24.) imaju u prosjeku veća prosječna primanja kućanstva i ona

iznose 2.022,07 kn (M=2022.07, SD=1606.31) u odnosu na ispitanike drugih novčanih pomoći koje iznose 1.985,04 kn (M=1998,18, S=1459,52).

Tablica 5.24.

Razlike u prosječnim primanjima kućanstva ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	N	Korisnici ZMN-a		M	SD	N	Korisnici drugih oblika naknada		M	SD
		Minimum	Maksimum				Minimum	Maksimum		
Primanja kućanstva	166	0	9300	2022.07	1606.31	149	0	9000	1985.04	1294

Ispitanici koji ostvaruju pravo na druge novčane pomoći iskazuju da je visina njihova prosječna primanja kućanstva u protekla tri mjeseca veća te njih 70 % procjenjuje da su imali primanja od 1.000,00 – 2.999,99 kn za razliku od 43 % korisnika zajamčene minimalne naknade (Tablica 5.25.). Također, vidimo da je veći udio ispitanika koji primaju do 1.000,00 kn među ispitanicima zajamčene minimalne naknade (32,5 %, N=54) nego korisnika drugih oblika naknada. Navedeno je za očekivati s obzirom na to da naknada iznosi 800,00 kn.

Tablica 5.25.

Razlike u visini prosječnog primanja kućanstva u protekla 3 mjeseca ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	Korisnici ZMN-a		Korisnici drugih oblika naknada	
	N	%	N	%
0,00 kn - 999,99 kn	54	32,5	25	16,2
1 000,00 kn - 1 999,99 kn	46	27,6	61	40,2
2,000,00 kn - 2 999,99 kn	26	15,6	34	29,9
3 000,00 kn - 3 999,99 kn	22	13,2	15	10,1
4 000,00 kn - 4 999,99 kn	8	4,8	11	7,4
5 000, 00 kn - 5 999,99 kn	3	1,8	2	1,3
6 000, 00 kn - 6 999,99 kn	4	2,4	1	0,7
7 000 , 00 kn - 9 300, 00 kn	3	1,8	1	0,7

Iz Tablice 5.26. vidimo da ispitanici koji primaju zajamčenu minimalnu naknadu u većoj mjeri ostvaruju pravo na dječji doplatak, njih 30,1 % za razliku od ispitanika koji su korisnici drugih novčanih naknada kojih je 19,2 % (N=29).

Tablica 5.26.

Razlike u vrsti socijalne naknade ostvarene u protekla tri mjeseca ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	Korisnici ZMN-a		Korisnici drugih oblika naknada	
	N	%	N	%
Zajamčena minimalna naknada	166	52,2		
Jednokratna pomoć	36	21,7	74	49
Naknadu za nezaposlenost	4	2,4	6	4
Osobna invalidnina	17	10,2	15	9,9
Doplatak za pomoć i njegu	15	9	22	14,6
Dječji doplatak	50	30,1	29	19,2
Nešto drugo	2	1,2	8	5,3
Ništa od navedenog	1	0,6	36	23,8

5.3.7.4.3. Razlike s obzirom na stambeni status i uvjete stanovanja

Ispitujući stambene uvjete (Tablica 5.27.) ovih dviju grupa ispitanika dobivene su razlike. Prosječna stambena površina po članu kućanstva veća je kod ispitanika koji primaju druge oblike pomoći i iznosi 22 m² (M=22.188, SD=13.967) dok je ukupna kvadratura stambenog prostora veća kod korisnika zajamčene minimalne naknade i ona iznosi 47 m² (M=46.893, SD=28.966).

Tablica 5.27.

Razlike u prosječnoj kvadraturi stambenog prostora po članu kućanstva i prosječnoj ukupnoj kvadraturi ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	N	Korisnici ZMN-a				N	Korisnici drugih oblika naknada				
		Minimum	Maksimum	M	SD		Minimum	Maksimum	M	SD	
Kvadratura po članu	147	2,22	107	20,281	17,781	143	2,3	100	22,188	13,967	
Ukupna kvadratura stana	162	10	160	46,893	28,966	144	10	200	45,458	27,21	

Promatramo li kvadraturu stambenog prostora po članu kućanstva (Tablica 5.28.) vidimo da udio korisnika zajamčene minimalne naknade koji žive u manjoj kvadraturi stambenog prostora, do 20 m², iznosi 69,7 %, dok korisnici drugih naknada, gotovo njih 50 % izjavljuje da živi u većoj kvadraturi stana odnosno od 20,00 do 107,00 m².

Tablica 5.28.

Razlike u kvadraturi stambenog prostora po članu kućanstva ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	Korisnici ZMN-a		Korisnici drugih oblika naknada	
	N	%	N	%
2,2-9,99	35	24.3	18	12.9
10,00- 19,99	66	45.4	46	36.6
20,00 - 29,99	16	11	33	24.2
30,00 - 39,99	15	10.3	18	13.2
40,00 - 49,99	4	2.7	9	6.7
50,00 - 59,99	4	2.8	5	3.7
60,00 - 69,99	3	2.1	1	0.7
70,00 - 107,00	4	2.8	1	0.7

Istovremeno, korisnici drugih novčanih pomoći, njih 61,2 % navode da je kvaliteta stambenog prostora značajno lošija te u većoj mjeri primjećuju prisutnost znakova vlage (Tablica 5.29.).

Tablica 5.29.

Razlike u prisutnosti znakova vlage na zidovima unutar stana/kuće i prokišnjavanja ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	Korisnici ZMN-a				Korisnici drugih oblika naknada			
	Znakovi vlage		Prokišnjavanje		Znakovi vlage		Prokišnjavanje	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Da	86	52.8	53	32.5	90	61.2	44	30.1
Ne	75	45.2	104	63.8	53	36.1	101	69.2
Ne znam / ne mogu odgovoriti	2	1.2	5	3.1	4	2.7	1	0.7

5.3.7.5. Razlike s obzirom na ostvarivanje prava na pučku kuhinju

Kada se gleda prosječna dužina korištenja usluge pučke kuhinje iz Tablice 5.30. vidljivo je da korisnici zajamčene minimalne naknade duže koriste uslugu pučke kuhinje i to prosječno 6 godina (M=6.089, SD=5.159) za razliku od drugih korisnika čija prosječna dužina iznosi 4.8 godina (M=4.852, SD=4.601), ali i od ukupnog uzorka čije je prosječno korištenje pučke kuhinje 5,5 godina.

Tablica 5.30.

Razlike u prosječnoj dužini ostvarivanja prava na pučku kuhinju i prosječnog broja članova koji primaju uslugu pučke kuhinje ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	Korisnici ZMN-a					Korisnici drugih oblika naknada				
	N	Minimum	Maksimum	Mean	SD	N	Minimum	Maksimum	Mean	SD
Dužina korištenja usluge pučke kuhinje	164	0.08	23	6	5.1	150	0.08	21	4.8	4.6
Broj članova obitelji koji primaju uslugu pučke kuhinje	164	1	14	3.1	2.6	149	1	10	2.3	1.6

Također je među ispitanicima koji koriste druge oblike novčane pomoći veći udio onih koji koriste uslugu pučke kuhinje do 4 godine (62,3 %) od korisnika zajamčene minimalne naknade (46,8 %). Ispitanici zajamčene minimalne naknade iskazuju veći udio u korištenju pučke kuhinje u svim razredima s više godina, od 5 do 23 godine (Tablica 5.31.).

Tablica 5.31.

Razlike u dužini primanja pučke kuhinje ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	Korisnici ZMN-a		Korisnici drugih oblika naknada	
	N	%	N	%
0 – 4 godina	77	46.8	93	62.3
5 – 9 godina	46	28.1	29	19.3
10 – 19 godina	35	20.7	25	16.7
20 – 23 godine	7	4.2	2	1.4

Postoje razlike u udjelu broja članova koji ostvaruju pravo na pučku kuhinju između ove dvije grupe ispitanika. Korisnici drugih novčanih pomoći u većem udjelu (24 %) imaju dva člana koja ostvaruju pravo na pučku kuhinju za razliku od ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade kojih je 11,6 % (Tablica 5.32.).

Tablica 5.32.

Razlike u broju članova koji ostvaruju pravo na pučku kuhinju ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	Korisnici ZMN-a		Korisnici drugih oblika naknada	
	N	%	N	%
1 član	67	40,9	60	40
2 člana	19	11,6	36	24
3 člana	23	14	21	14
4 člana	16	9,8	16	10,7
5 članova	11	6,7	12	8
6 članova	5	3	2	1,3
7 članova	10	6,1	1	0,7
8 i više članova	13	7,8	2	1,4

Razlika između ove dvije grupe ispitanika postoji i kod navođenja razloga odlaska u pučku kuhinju. Ispitanici zajamčene minimalne naknade u većoj mjeri navode razlog gubitka zaposlenja (60,4 %), dok korisnici drugih novčanih naknada navode neki drugi razlog (47 %) kao što je niska mirovina, velike režije i dr. (Tablica 5.33.).

Tablica 5.33.

Razlike u razlozima korištenja pučke kuhinje ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	Korisnici ZMN-a		Korisnici drugih oblika naknada	
	N	%	N	%
Gubitak zaposlenja	99	60,4	54	36
Neredovita isplata plaće	2	1,2	9	6
Smanjenje plaće	2	1,2	5	3,4
Razvod braka	7	4,3	2	1,3
Bolest	30	18,3	24	16,1
Smrt supružnika/partnera ili člana kućanstva	3	1,8	5	3,4
Nešto drugo	52	31,7	70	47

Ispitanici ostalih novčanih primanja u značajnom udjelu, njih 83,3 % (Tablica 5.34.) navode da nitko od članova njihove obitelji ne ostvaruje pravo na pučku kuhinju dok korisnici zajamčene minimalne naknade u većoj mjeri navode da njihovi brat/sestra koji imaju svoju obitelj ostvaruju pravo na pučku kuhinju (16,5 %).

Tablica 5.34.

Razlike u međugeneracijskom prijenosu korištenja usluge pučke kuhinje ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada

	Korisnici ZMN-a		Korisnici drugih oblika naknada	
	N	%	N	%
Ne, nitko ne ostvaruje pravo osim mene	120	73,3	125	83,3
Moje dijete/djeca koje ima svoju obitelj ostvaruju pravo	13	7,9	13	8,7
Moji roditelj/i ostvaruju pravo	12	7,3	8	5,3
Moja djed/baka ostvaruju pravo	2	1,2		
Moji brat/sestra koji imaju svoju obitelj ostvaruju pravo	27	16,5	8	5,3

5.4. Rasprava

Usluga pučke kuhinje predstavlja jedan od materijalnih oblika pomoći koja se provodi na lokalnoj razini, a koja je ciljano namijenjena osobama koje se nalaze u stanju potrebe, jer nemaju osigurano dovoljno materijalnih sredstava za zadovoljenje osnovnih životnih potreba. Iz toga proizlazi da su korisnici pučke kuhinje osobe koje se nalaze u dubokom siromaštvu odnosno korisnici zajamčene minimalne naknade. Vodeći se iskazanim povećanim rizikom od siromaštva drugih kategorija stanovništva kao što su umirovljenici, zaposlene osobe koje ne primaju plaću, a koji se obraćaju nadležnom centru za socijalnu skrb za pomoć te kao takvi ne ispunjavaju formalne uvjete na materijalnu pomoć odnosno zajamčenu minimalnu naknadu (Socijalna slika Grada Zagreba za 2014, 2015) zakonodavac je predvidio i mogućnost diskrecijske odluke socijalnog radnika prilikom upućivanja korisnika u pučku kuhinju. Iznimno, pravo na prehranu u pučkoj kuhinji mogu ostvariti i druge osobe na temelju uputnice Centra, koja treba sadržavati pisanu procjenu o potrebi za

ostvarivanjem prava (Službeni glasnik Grada Zagreba 7/08). Ovime je otvorena široka lepeza korisnika pučke kuhinje što je pozitivno, jer se ne ograničava na jednu kategoriju građana nego se daje mogućnost pružanja usluge svim građanima koji se nađu u stanju socijalne potrebe. Ovo istraživanje potvrdilo je iskazane potrebe za pučkom kuhinjom različitih kategorija građana. Korisnici pučke kuhinje s najvećim udjelom, više od pola ispitanika (52,2 %, N=166), korisnici su zajamčene minimalne naknade dok je istovremeno i vrlo visok udio onih korisnika koji koriste neki drugi oblik materijalne pomoći u okviru sustava socijalne skrbi. I ranije provedena istraživanja bilježe među korisnicima pučke kuhinje najveći udio onih koji su korisnici zajamčene minimalne naknade 56,89 % (Galić, 2011). Istovremeno, ovo istraživanje potvrđuje da je veliki udio korisnika pučke kuhinje korisnik nekog drugog materijalnog prava u sustavu socijalne skrbi što upućuje na pojavu kombiniranja pojedinih materijalnih prava te istovremeno objašnjava i visoke iznose od 9.300,00 kn primanja koje navode pojedini korisnici ovog istraživanja. Međutim, kada pogledamo prosječna primanja korisnika pučke kuhinje koja se prema Državnom zavodu za statistiku (2017a) kreću oko 2.000,00 kn, (ukupan uzorak = 2.019,81 kn; korisnici nekog drugog materijalnog prava = 1.985,04 kn; korisnici zajamčene minimalne naknade = 2.022,07 kn) i ukoliko usporedimo s pragom rizika od siromaštva koji je za 2016. godinu za jednočlanu obitelj iznosio 25 668 kn (godišnji iznos), a za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece mlađe od 14 godina iznosio 53 903 kune na godinu vidimo da korisnici pučke kuhinje prosječno žive ispod linije siromaštva. Udio ispitanika, njih oko 10 % s primanjima iznad praga siromaštva može se objasniti činjenicom da su korisnici pučke kuhinje višechlane obitelji (47,7 % obitelji s 3 i više članova) koji istovremeno koriste više različitih materijalnih prava. Istovremeno je ovo istraživanje pokazalo da visina primanja ovisi o broju članova, ali i broju različitih socijalnih naknada koje se mogu ostvariti, pa tako korisnici zajamčene minimalne naknade u značajno većem udjelu (30,1 %, N=50) ostvaruju pravo na dječji doplatok od korisnika drugih novčanih naknada (19,2 %, N=29) što ukazuje da je dio korisnika jako dobro upućen u sve oblike socijalne pomoći te iste i ostvaruju. No, značajan je udio ispitanika s primanjima do 1.000,00 kn (25,1 %, N=80) što znači da četvrtina korisnika pučke kuhinje žive isključivo od socijalne pomoći. Istraživanje je pokazalo je da prosječno primanje

kućanstva utječe na dužinu vremenskog perioda ostvarivanja prava pa tako oni ispitanici s već prosječnim primanjima (od socijalnih naknada) duži vremenski period ostvaruju pravo na pučku kuhinju što može dovesti do određene pasivizacije dugogodišnjih korisnika s većim primanjima. Osigurani određeni iznos materijalnog primanja i svakodnevni ručak za sebe i članove obitelji korištenjem uslugu pučke kuhinje istovremeno kod korisnika razvija osjećaj prividne egzistencijalne sigurnosti pri čemu izostaje potreba za mijenjanjem trenutnog stanja i izlaska iz sustava socijalne skrbi. Treba uzeti u obzir i činjenicu da odlaskom u svijet rada gube sva prava uključujući materijalne oblike pomoći, pravo na pučku kuhinju te niz drugih povlastica koje proizlaze na nacionalnoj i lokalnoj razini kao to su troškovi režija i dr.

U okviru nacionalnih i lokalnih mjera predviđeno je razvijanje raznih oblika socijalnih usluga kojima je cilj trenutno pomoći osobi i obitelji u prevladavanju životnih situacija. Socijalne usluge trebale bi biti privremenog karaktera, no rezultati ovog istraživanja pokazali su da je usluga pučke kuhinje, za veliki udio ispitanika, dugotrajna mjera koja se koristi u prosjeku pet i pol godina. Nešto više od pola ispitanika to pravo ostvaruje do pet godina, a 46 % (N=145) ispitanika preko pet godina, do najviše 23 godine. Korisnici zajamčene minimalne naknade ostvaruju pravo na pučku kuhinju još duže, prosječno šest godina (M=6,089, SD=5,159). Dobiveni podatci ukazuju na pojavu vrlo dugotrajnih korisnika i pasivizaciju korisnika materijalnih prava. Kada jednom uđu u svijet socijalne pomoći ostaju dug vremenski period što je posebno izraženo kod korisnika zajamčene minimalne naknade. Iako je iznos socijalne pomoći nizak on za korisnike predstavlja siguran i redovan izvor prihoda.

Kada govorimo o socio-demografskim obilježjima jedno od glavnih obilježja korisnika pučke kuhinje jest pripadnost ženskom spolu. I prijašnja istraživanja pokazuju da su žene više zastupljene među korisnicima pomoći nego muškarci (Gough i sur., 1997; Casper, McLanahan i Garfinkel, 1994; u Šućur, 2001; Šućur, 2001; Družić Ljubotina, 2009). Moguće objašnjenje veće zastupljenosti osoba ženskog spola može se tražiti u još uvijek prisutnoj snažnoj tradicionalnoj spolnoj ulozi žena u pripremi hrane te gore navedenom većem udjelu žena korisnica socijalne pomoći (starije žene češće žive same ili se radi o jednoroditeljskim

obiteljima). Žene pripadaju grupama lošijeg ekonomskog statusa (Robinson i Bell, 1978; u Družić Ljubotina, 2009) te imaju veću stopu nezaposlenosti (Družić Ljubotina, 2009) čime su žene više u riziku od siromaštva.

Iako su nositelji prava na uslugu pučke kuhinje punoljetne osobe koje pravo ostvaruju za sebe i članove obitelji to ne znači da među korisnicima pučke kuhinje nema maloljetnih osoba koje preko svojih roditelja ostvaruju pravo, stoga se treba osvrnuti na obilježja punoljetnih građana, ali i strukturu same obitelji. U drugim lokalnim sredinama, primjerice na području grada Splita građani imaju mogućnost ostvarivanja široke lepeze prava, od subvencije prehrane dojenčadi i male djece u jaslicama i dječjim vrtićima za djecu iz socijalno ugroženih obitelji do subvencije marendi i prehrane djece u cjelodnevnom i poludnevnom boravku u osnovnim školama (Bežovan, 2001). Ostvarujući pravo po nekoj od navedenih osnova, maloljetni građani ne mogu biti korisnici pučke kuhinje. Drugi primjer je Grad Rijeka koji je u Odluci ograničio pravo pojedinom kućanstvu korištenja usluge prehrane u Pučkoj kuhinji, u pravilu, za najviše četvero članova kućanstva (Službene novine Grada Rijeke 14/14). Ista odredba je u Odluci iz 2017. godine (Službene novine Grada Rijeke 3/17) promijenjena te nadalje nisu postojala ograničenja u broju korisnika pučke kuhinje po kućanstvu. Treba li se pravo na pučku kuhinju ograničiti na određeni broj članova ostaje otvoreno pitanje za daljnja istraživanja i komparaciju pružanja usluga i razvoja modela usluga pučkih kuhinja u urbanim sredinama. Zagrebački model ima svoje prednosti, ali i nedostatke. Prednost je da maloljetni članovi imaju osiguran ručak tijekom vikenda i blagdana, no nedostatak je prehrana koja nije prilagođena kalorijskim potrebama djece nego odraslih osoba.

Prosječna starost korisnika pučke kuhinje je vrlo visoka, iznosi 53 godine što je značajno više od prosječne starosti građana grada Zagreba koja iznosi 41,6 godina (Statistički ljetopis Grada Zagreba, 2017). Promatrajući dobne skupine ispitanika pučke kuhinje nailazimo na zabrinjavajući podatak od 79,7 % (N=253) udjela starosne životne dobi od 30-64 godine starosti, skupine koja predstavlja kontingent radne snage ili radno sposobne dobi (Pokos, Peračković, 2016). Ovo istraživanje pokazalo je povezanost varijabli starosti i dužine korištenja usluge pučke kuhinje. Za navedene skupine korisnika pučke kuhinje teško je i nerealno za očekivati da će kod njih doći do značajnijih promjena u njihovom ekonomskom statusu što bi im

omogućilo da izađu iz začaranog kruga siromaštva, a time i prestanu biti korisnici pučke kuhinje.

Istraživanje je pokazalo da su uslugom pučke kuhinje više obuhvaćene obitelji s većim brojem članova te da korisnici pučke kuhinje prosječno imaju 3,1 člana kućanstva što je znatno veći udio članova od prosječnog broja članova kućanstva u Hrvatskoj koji iznosi 2,8 članova (Državni zavod za statistiku, 2017b). Usporedi li se sa zagrebačkom populacijom koja ima prosječno 2,57 članova kućanstva (Statistički ljetopis Grada Zagreba, 2017.) razlika je još veća. Dobiveni podatci pokazatelj su teškog socijalnog položaja višečlanih obitelji, posebice onih s više djece koje imaju u većoj mjeri potrebu koristiti pučku kuhinju kao jedan od oblika pomoći u zajednici. Višečlane obitelji zastupljenije su među korisnicima zajamčene minimalne naknade i one prosječno broje 3,5 članova te je među njima i izuzetno visok udio onih obitelji koje broje 7 i više članova (13,9 %, N=23). Udio kućanstava koja imaju 4 i više djece daleko je zastupljeniji kod korisnika zajamčene minimalne naknade, 31,5 % (N=52) kućanstava nego kod korisnika drugih naknada. Kada govorimo o strukturi obitelji, među korisnicima pučke kuhinje, uz obitelji s više članova, posebice one obitelji koje imaju djecu, značajan je udio samačkih kućanstava (31,7 %, N=100) koji također spadaju u rizičnu skupinu siromašnih.

Jedno od glavnih obilježja korisnika pučke kuhinje jest status nezaposlene osobe (54 %, N=171) koji proizlazi iz zakonski propisanog uvjeta za ostvarivanje prava na pomoć u sustavu socijalne skrbi. Izuzetno je zabrinjavajući podatak da se 53 % (N=168%) ispitanika nalazi u kategoriji dugotrajno nezaposlenih osoba koji izjavljuju da su u proteklih pet godina najduže bili u statusu nezaposlene osobe. Dugotrajna nezaposlenost (duže od 12 mjeseci) značajno je viša među primateljima zajamčene minimalne naknade (62,8 %, N=103) nego među korisnicima drugih novčanih pomoći (42 %, N=63) što se može objasniti i zakonskom odredbom gubljenja prava na socijalnu pomoć odlaskom u svijet rada. Također, korisnici zajamčene minimalne naknade u većoj se mjeri svrstavaju da su u petogodišnjem razdoblju prije provođenja istraživanja bili u statusu trajno radno nesposobnih (15,2 %, N=25) i privremeno radno nesposobnih (6,1 %, N=10) u odnosu na korisnike drugih novčanih naknada (7,3 %, N=11 i 1,3 %, N=2). Status radno nesposobne osobe izuzetno je nepovoljna okolnost gledajući iz perspektive mijenjanja trenutnog

statusa. U povoljnijem položaju su korisnici drugih oblika pomoći, jer u kućanstvima imaju značajno više zaposlenih osoba. Dugotrajna nezaposlenost jedan je od otegotnih okolnosti za izlazak iz svijeta siromaštva. Iz ovog istraživanja proizlazi da se korisnici pučke kuhinje dugotrajno nalaze u siromaštvu te je upitna perspektiva izlaska iz začaranog kruga siromaštva. Višečlane obitelji (prosječno 3,1 člana kućanstva) i nizak udio zaposlenih u kućanstvu (svega 11 %, N=36) ispitanika) pokazatelj je da se radi o čitavim obiteljima koje se dugotrajno nalaze u siromaštvu i koja su posebno rizična ne samo u ekonomskom već i u sociokulturnom pogledu (Šućur, 2014). Visok udio maloljetne djece (2,6 djece) među ispitanicima pokazatelj je prisutnosti dječjeg siromaštva među korisnicima pučke kuhinje, a jedan od glavnih faktora siromaštva djece je nezaposlenost roditelja (Šućur, 2015). Ostvarivanje prihoda za uzdržavanje realizira se radnim statusom što kod korisnika pučke kuhinje nije slučaj. Ovo istraživanje pokazalo je da su korisnici dugotrajno nezaposleni te u pravilu nemaju primanja od rada nego od različitih socijalnih naknada.

Obrazovanje je najsnažniji prediktor prihoda pojedinca (Nestić, 2005.; Šošić, 2004. u Matković, 2006) pa time posredno i siromaštva (Matković, 2006). Slijedom toga možemo zaključiti da je obrazovanje ključni čimbenik socijalnog i ekonomskog položaja pojedinca kao i jedan od glavnih uvjeta konkurentnosti na tržištu rada. Izuzetno nizak obrazovni status korisnika pučke kuhinje, s prosječno završenih osam razreda osnovne škole te najvećim udjelom ispitanika sa završenim osnovnoškolskim obrazovanjem (33,2 %, N=105), a zatim s nekom završenom trogodišnjom srednjom školom (24,9 %, N=79) glavne su odrednice buduće radne aktivnosti pojedinaca. Proporcionalno tome, nizak udio ispitanika sa završenim četverogodišnjim srednjoškolskim obrazovanjem odnosno gimnazijom (17,8 %, N=56) pokazatelj je vrlo niske perspektive u budućnosti s korisnika pučke kuhinje. Među korisnicima pučke kuhinje visoki je udio ispitanika koji nemaju niti završenu osnovnu školu (18,3 %). Usporedimo li ove podatke s općom populacijom građana Zagreba vidimo značajne razlike te je svega 4,9 % udio populacije s nezavršenom osnovnom školom, 13,6 % sa završenom osnovnom školom i 21,4 % trogodišnjom srednjom školom, dok je veći udio onih, 30,9%, sa završenom četverogodišnjom srednjom školom (Statistički ljetopis Grada Zagreba 2017.). Usporedimo li podatke sa sličnom grupom ispitanika, primateljima zajamčene minimalne naknade, vidimo da je ovo istraživanje

pokazalo veći udio srednjoškolskog obrazovanja 42,7 %, N=135 (trogodišnjeg i četverogodišnjeg). Istraživanje Šućura (2001) pokazalo je značajno manji udio koji je iznosio 34% dok je podjednak udio onih s niskim obrazovanjem ili onih koji nisu pohađali školu. Također treba uzeti u obzir da se istraživanje Šućura odnosi na razdoblje prije 18 godina. Također, ovo istraživanje pokazuje da je veći udio osoba s višim i visokim obrazovanjem 5,8 % (N=18) nego što je u istraživanju Šućur (2001) kojih je bilo 3,6 %. Očito je da se nastavlja trend rasta siromaštva među obrazovnijim skupinama, tzv. »novi siromašni« (Šućur, 2014). Veći udio srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja može se objasniti s protekom godina i naporima na nacionalnoj razini o osvještavanju potrebe obrazovanja, ali i sa činjenicom da su ispitanici pripadali gradskoj sredini među kojima je veći udio obrazovnijih što je pokazalo i istraživanje Šućura (2001) gdje je dvostruko veći broj primatelja sa srednjom stručnom spremom bio iz gradskih sredina. Ovim istraživanjem potvrđuju se dosadašnja stajališta da osobe koje ne posjeduju obrazovne kvalifikacije niti određene kompetencije, imaju manju mogućnost pronalazjenja zaposlenja i veći rizik od socijalne isključenosti, a time i od siromaštva (Strategija borbe protiv siromaštva, 2014).

Jedan od glavnih prediktora pripadnosti socijalno isključenih kategorija građana zasigurno je zdravstveni status koji uključuje oboljenja od kroničnih bolesti ili posjedovanje invaliditeta. Ovo istraživanje pokazalo je da korisnici pučke kuhinje, njih 60 % imaju određenih zdravstvenih poteškoća, a gotovo 1/3 ispitanika navela je da u svome kućanstvu imaju osobu s invaliditetom te ih je značajno više među primateljima drugih oblika naknada (36 %, N=187). Navedeni podaci značajno su veći nego kod opće populacije građana Zagreba među kojima je 11,5 % osoba s invaliditetom (Socijalna slika Grada Zagreba, 2014). Također, možemo reći da ti podaci potvrđuju da siromašnije osobe imaju, u prosjeku, lošije zdravstvene pokazatelje u usporedbi s onima boljeg materijalnog statusa (Knežević i sur., 2017). Korisnici pučke kuhinje spadaju u kategoriju osoba koje imaju kroničnu bolest i invaliditet. U četvrtini kućanstava korisnika pučke kuhinje žive osobe s invaliditetom.

Ispitujući stambene uvjete korisnika pučke kuhinje indikatorima kao što su veličina stambenog prostora i posjedovanje određenih elemenata stambenog

standarda dobili smo relevantne podatke o kvaliteti stanovanja. Korisnici pučke kuhinje žive u lošim stambenim uvjetima, maloj kvadraturi po članu kućanstva (21,302 m²), ali i lošim stambenim uvjetima na koje ukazuje prisutnost vlage (57,24 %, N=178) na zidovima i prokišnjavanje (31,53 %, N=98). Dobiveni podaci pokazuju iznimno lošije stambene uvjete u kojima žive korisnici pučke kuhinje nego što žive građani grada Zagreb od kojih njih 11,7% boravi u lošim stambenim uvjetima (Socijalna slika Grada Zagreba, 2014). Posjedovanje stambenih elemenata, wc i/ili kupaonice unutar stambenog prostora nešto je što se danas podrazumijeva, no značajan je udio onih ispitanika koji nemaju wc (10 %) i kupaonicu (12 %). Navedeni podaci nešto su bolji od rezultata dobivenih u istraživanju Družić Ljubotina (2009) koji su pokazali da 23,1 % nema wc, a 16,2 % kupaonicu unutar stambenog prostora. Prethodno navedenim potvrđuje se da su siromašni u jednako nepovoljnijem položaju u odnosu na njihovu stambenu situaciju i s tendencijom življenja u slabo održavanim stanovima bez odgovarajućih stambenih standarda (Bejaković, Kaliterna Lipovčan, 2007). Ako materijalni status ispitanika definiramo na temelju pokazatelja o primanjima i posjedovanju nekretnina i pokretnina ovo istraživanje ukazuje da korisnici pučke kuhinje spadaju prema navedenim parametrima u najsiromašnji dio stanovništva. Značajan je udio ispitanika (37 %, N=120) koji su naveli da se nalaze u statusu podstanara bilo da se radi o podstanarstvu u privatnom ili gradskom stanu. S obzirom na udio od 85,6 % posjedovanja vlastitih stanova ili kuća, u općoj populaciji Zagreba (Državni zavod za statistiku, 2016) ovaj pokazatelj upućuje na lošiji materijalni status korisnika pučke kuhinje u posjedovanju vlastite nekretnine (30 %, N=94) te istovremeno i izostanak uvjeta za kupnju nekretnine. Ranije navedena dugotrajna nezaposlenost zasigurno je definirala i visoki udio od 77 % (N=248) ispitanika koji nije kreditno opterećen te značajan udio ispitanika, njih 18 % (N=58) koji su izjavili da imaju potrošački kredit. Navedeno ukazuje da korisnici pučke kuhinje dižu nepovoljnije kredite, najvjerojatnije za podmirenje osnovnih životnih potreba. Ispitujući stambene prilike korisnika pučke kuhinje dobiven je podatak da gotovo svi ispitanici u svome stambenom prostoru imaju kuhinju, bilo da se radi o odvojenoj prostoriji (62 %, N=197) ili da je kuhinja sastavni dio sobe (32 %, N=102), čime imaju osigurane preduvjete za pripremu hrane. Uzme li se u obzir mogućnost izbora drugih oblika

pomoći u lokalnoj zajednici kao što su obiteljski paketi ili usluga socijalne samoposluge (kojom se dobivaju namirnice za pripravu hrane) ostaje otvoreno pitanje zašto u tolikoj mjeri koriste pučku kuhinju te dijelom ukazuju na prisutnost određenog komfora korisnika da preuzmu gotov ručak pri čemu nemaju nikakve obveze oko nabavke namirnica i pripreme ručka.

Rezultati ovog istraživanja posebno su izdvojili populaciju starije životne dobi (iznad 65 godina starosti) koja čini značajan udio korisnika pučke kuhinje (16,7 %, N=54) koji je gotovo proporcionalan udjelu starijih osoba u populaciji grada Zagreba kojih je 18,8 % (Statistički ljetopis Grada Zagreba, 2017.). Inače, razdoblje starosti navodi se kao rizično razdoblje za razvoj siromaštva, jer označava stanje permanentnog siromaštva zbog pada radne sposobnosti, niskih mirovina te udjela onih koji nisu stekli pravo na mirovine i nemaju drugih izvora prihoda (Šućur, 2014). Dobiveni podaci potvrđuju da su starije osobe kategorija građana koja spada u socijalno ranjivu skupinu, posebno ukoliko se uzme u obzir činjenica da za starije građane Zagreba postoje ciljani programi pomoći u organiziranoj prehrani u Gerontološkim centrima putem domova za starije i nemoćne osobe (Socijalna slika Grada Zagreba 2013, 2014). Istraživanje je pokazalo da su osobe starije životne dobi sa statusom umirovljenika prema ostvarivanjima pojedinih novčanih prava u značajno većem udjelu participanti drugih novčanih oblika pomoći (44 %). Također, visoki je udio, 37 % (N=56) onih koji su u proteklih pet godina bili u statusu umirovljenika, a spadaju u kategoriju subuzorka (ispitanika koji ostvaruju neko drugo pravo). Prema službenim podacima, stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu u 2014. godini najviša je bila za dobnu kategoriju 65 ili više godina, te je iznosila 23,1 % (Državni zavod za statistiku, 2017a). Navedeni pokazatelji upućuju na općenito vrlo loš status umirovljeničke populacije i visok rizik od siromaštva i izloženosti od socijalne isključenosti, uzmemo li u obzir da starija populacija, njih 26,5 % po prihodima spadaju u najsiromašniju dobnu skupinu (Strategija borbe protiv siromaštva, 2014). Među korisnicima pučke kuhinje visok je udio onih (15 %, N=60) koji kao razlog korištenja pučke kuhinje navode malu mirovinu. Kada pogledamo stopu rizika od siromaštva prema tipu kućanstva u 2014. godini, vidimo da su visoko rizična ona kućanstva koja čine osobe stare 65 ili više godina i za koje stopa rizika od siromaštva iznosi 31,7 % (Župan, Radat, 2016b). Ako uzmemo u

obzir rast udjela starije populacije u općoj populaciji koja je od 2011. godine a na području Republike Hrvatske iznosila 17,7 % da bi se 2017. godine povećala za dva postotna boda, 18,8 % (Državni zavod za statistiku, 2017b) kao i sve niže mirovine, za očekivati je da će udio budućih korisnika pučke kuhinje biti usmjeren na sve stariju populaciju. Ovim istraživanjem dobiveno je da su osobe starije životne dobi najčešće korisnici jednokratne novčane pomoći (49 %, N=74) i doplatka za pomoć i njegu (14,6 %, N=22) s obzirom da je zakonski propisano da pravo na zajamčenu minimalnu naknadu mogu ostvariti one osobe koje nemaju drugih primanja iz čega proizlazi da umirovljenici ne spadaju u tu kategoriju nego ostvaruju pravo kao korisnici drugih materijalnih prava.

Pojava međugeneracijskog prijenosa, modela kulture siromaštva i teorije »začaranog kruga« (Šućur, 2001) vrlo je aktualno područje koje stručnjaci primjećuju među pojedinim korisnicima socijalne pomoći. Ovim istraživanjem dobivene su moguće naznake formiranja modela kulture siromaštva među korisnicima pučke kuhinje i pojave međugeneracijskog prijenosa modela korištenja socijalnih usluga. Značajan je udio ispitanika (19,2 %, N=61) koji je informaciju o mogućnosti korištenja ove usluge dobio od susjeda, prijatelja ili rodbine što nam ukazuje da korisnici pučke kuhinje pripadaju krugu ljudi sa sličnim ekonomskim i socijalnim uvjetima života. Također, značajan je udio ispitanika, njih 26% (N=83) izjavilo da netko od njihove šire obitelji ostvaruje pravo na pučku kuhinju. Naznake međugeneracijskog prijenosa unutar pojedinih obitelji koje karakterizira prijenos unutar siromaštva s pokoljenja na pokoljenje (Šućur, 2001) prisutan je i među korisnicima pučke kuhinje. Značajan je udio ispitanika (31,32 %, N=26) koji su izjavili da njihova djeca koja imaju svoju obitelj ostvaruju pravo na pučku kuhinju kao i dobiveni podatak da je 24 % (N=20) ispitanika izjavilo da njihovi roditelji ostvaruju pravo. I ranija istraživanja među djecom primatelja socijalnih pomoći pokazuju identičan udio od 31,4 % koja ostaju u sustavu socijalne skrbi kao primatelji socijalne pomoći (Obrirk, 2016). Iz navedenoga se može zaključiti kako određeni status roditelja u društvu određuje i status njihove djece. Kako nezaposlenost roditelja utječe na pojavu siromaštva djece (Družić Ljubotina i sur., 2017) tako i korištenje pojedinih socijalnih usluga daje odrednicu izbora modela prilikom rješavanja problema. Ovim istraživanjem potvrđen je model rješavanja

egzistencijalnih problema i ublažavanja siromaštva kod građana korištenjem pučke kuhinje. Uz pojavu prijenosa s generacije na generaciju ovo istraživanje pokazuje da je još izraženiji intergeneracijski prijenos korištenja usluge pučke kuhinje. Visoki udio od 42 % (N=35) ispitanika koji su izjavili da njihovi brat/sestra koji imaju svoje obitelji također ostvaruju pravo na pučku kuhinju ukazuje na pojavu intergeneracijskog siromaštva u pojedinim obiteljima. Ovaj intergeneracijski prijenos korištenja socijalnih usluga značajnije je više prisutan kod korisnika zajamčene minimalne naknade. Obrazac ponašanja koji uključuje korištenje pojedinih oblika socijalnih usluga kao što je pučka kuhinja prisutniji je među korisnicima zajamčene minimalne naknade koji u manjoj mjeri izjavljuju da nitko osim njih ne ostvaruje pravo na pučku kuhinju.

Naznake da dvije generacije koriste uslugu pučke kuhinje može se objasniti s tek nedavnim uvođenjem usluge pučke kuhinje u zajednici. S obzirom na to da je prosječno korištenje usluge pučke kuhinje 5,5 godina, a prosječna starost korisnika iznosi 53 godine pokazatelj je da je tek jedna generacija nakon njih mogla ostvariti pravo. Zasiurno, s odmakom vremena bit će jasniji pokazatelji pojavnosti međugeneracijskog prijenosa. Uzmemo li u obzir kratak vremenski period korištenja usluge pučke kuhinje pojava začaranog kruga pojedinih obitelji koje se nalaze u siromaštvu daleko je izraženija.

Dobiveni podatak od 97 % (N=307) ispitanika koji navode da svaki dan odlaze u pučku kuhinju odraz je potreba korisnika, ali i određena administrativna prisila, s obzirom na to da je Odlukom o socijalnoj skrbi Grada Zagreba propisano da pravo na pučku kuhinju prestaje ukoliko se ono nije koristilo najmanje jednu trećinu u tromjesečnom razdoblju (Službeni glasnik Grada Zagreba 26/14, 19/15, 6/16, 16/16 i 23/16). Svakodnevnom elektroničkom evidencijom korisnika putem Socijalne kartice Grada Zagreba (Službeni glasnik Grada Zagreba, 13/07.) uspjelo se postići gotovo stopostotno korištenje prava, što je izuzetan rezultat s obzirom na da je u godini prije uvođenja elektroničke evidencije zabilježen udio od 30 % korisnika koji svakodnevno ne koriste mogućnost objedovanja (Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba, 2007). Stvaranjem mreže pučke kuhinje na četiri lokacije u gradu: Branimirova, Cerska, Alfirevićeva i Kosnica (Župan, Radat, 2016.a) željela se postići bolja dostupnost i pristupačnost korištenja usluge pučke kuhinje.

Procjena zadovoljstva korisnika temelji se na dosadašnjem iskustvu, vrijednosnom sustavu kojim vršimo procjenu. Osobe koje su imale priliku živjeti u boljim uvjetima imat će više kriterije procjene. S obzirom na to da korisnici pučke kuhinje generalno spadaju u kategoriju građana koji dolaze iz populacije bez kvalitetnih uvjeta života kao i na dobivena socio-demografska obilježja za očekivati je da postoji visoki stupanj zadovoljstva odnosno da stupanj zadovoljstva prilikom procjene ide s nižim kriterijima vrednovanja. No, uzimajući u obzir visoke sanitarno higijenske standarde koji se primjenjuju u prostorima pučke kuhinje (Župan, Radat, 2016.a) te profesionalnost prilikom pružanja usluge prosječna ocjena od 4,7 je realna i za očekivati te je ona identična ocjeni zadovoljstva prostorom koji su dobili Župan i Radat (2016.a). Realnost prilikom ocjenjivanja vidljiva je i kod procjenjivanja zadovoljstva prilagođenosti hrane njihovim zdravstvenim potrebama. Uspoređujući tvrdnje koje se odnose na zadovoljstvo s hranom vidimo da je ova varijabla najniže ocijenjena s ocjenom 3,4. Uzme li se u obzir da se dnevno poslužuje jedan meni kao i prije naveden visoki udio osoba sa zdravstvenim problemima ovako niska ocjena je i za očekivati. I druga istraživanja pokazala su niže ocjene kod procjene zadovoljstva kvalitetom hrane te su istaknula da su ispitanici tri parametra – kvaliteta jela, ponuda jela i količina porcije značajnije niže ocijenili (Župan, Radat, 2016.a). Upravo iz toga proizlaze i moguće smjernice unapređenja kvalitete usluge pučke kuhinje uvođenjem nekoliko menija koji bi omogućili korisnicima izbor hrane sukladno njihovim zdravstvenim potrebama. Za razliku od drugih istraživanja koja su pokazala kako dob, spol, stručna sprema korisnika i razdoblje korištenja pučke kuhinje ne utječu na ocjene kvalitete usluge (Župan, Radat, 2016.a), ovo istraživanje pokazalo je da najbolju procjenu zadovoljstva uslugom imaju osobe koje su u proteklih pet godina najduže bile u statusu zaposlenih osoba i umirovljenici. Visoko zadovoljstvo može se objasniti sa sustavom vrijednosti tih osoba koji se temelji na osobnom iskustvu te stoga više znaju cijeniti vrijednost pripreme hrane što se može povezati i s dobivenim podatkom da ispitanici viših dobnih struktura bolje procjenjuju kvalitetu zadovoljstva usluge pučkom kuhinjom. Kod tumačenja toga treba uzeti u obzir da starije generacije imaju razvijene prehrabene navike i skromnije standarde.

Ispitujući osjećaj stigmatizacije ovo istraživanje potvrdilo je da korisnici pučke kuhinje imaju osjećaj djelomične stigmatiziranosti uslijed korištenja pučke

kuhinje. Podatak da među korisnicima pučke kuhinje postoji 32,3 % (N=102) ispitanika koji nemaju potrebu mijenjati dosadašnji oblik prehrane odnosno izabrali bi dosadašnji oblik prehrane možemo gledati s dva aspekta. Jedan je zabrinjavajući, jer upućuje na pojavu pasivizacije korisnika pučke kuhinje. Trećina ispitanika izjavila je da nema potrebu mijenjati trenutni oblik usluge, iako iz ranije navedenih podataka vidimo da velika većina ispitanika ima prostorne uvjete za pripremu hrane. Ovo istraživanje pokazalo je da osjećaj stigme može biti poticajni faktor za mijenjanje trenutne situacije, jer upravo ti ispitanici koji imaju veći osjećaj stigme izabrali bi neki drugi oblik pomoći kao što je dobivanje bonova ili bankovne kartice. Drugi aspekt objašnjenja je da među korisnicima pučke kuhinje postoji visok stupanj zadovoljstva s kvalitetom usluge i kvalitetom hrane što su pokazala i druga istraživanja (Župan, Radat, 2016a).

Među korisnicima pučke kuhinje ne postoji njihova dovoljna osviještenost za aktiviranjem, volonterskim radom koji u konačnici može doprinijeti širenju socijalne mreže i pronalasku izlaza iz začaranog svijeta siromaštva. Dobiveni udio 40,6 % (N=128) ispitanika koji ne bi izabrao niti jednu mogućnost sudjelovanja u društveno korisnom radu nešto je povoljniji od prethodno provedenih istraživanja koja pokazuju da je među korisnicima pučke kuhinje veliki udio onih ispitanika (64,8 %) koji se ne želi uključiti u javno radne aktivnosti (Uzelac, 2011). Iz ovog istraživanja vidljivo je i vrednovanje pojedinih poslova, pa tako ispitanici u većoj mjeri biraju one poslove koji su njima društveno prihvatljivi kao što je pomaganje starijim osobama i volontiranje u organizacijama civilnog društva.

Ključna obilježja koja definiraju profil korisnika pučke kuhinje su sljedeća: obrazovni, zdravstveni status, starost, nezaposlenost. Ujedno, sami ispitanici kao razloge zbog kojih su izabrali korištenje pučke kuhinje navode ostanak bez posla odnosno nezaposlenost, loše zdravstveno stanje i nisku mirovinu. Svi navedeni razlozi predstavljaju visoko rizične faktore siromaštva.

6. ZAKLJUČAK

Istraživanje provedeno među korisnicima pučke kuhinje na području Zagreba, u okviru Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreba, potvrdilo je da korisnici pučke kuhinje imaju obilježja pojedinih rizičnih skupina odnosno da među njima nalazimo veći udio dugotrajno nezaposlenih, osoba nižeg obrazovanja, obitelji s većim brojem članova, samaca, žena, starijih osoba i osoba lošijeg zdravstvenog statusa koje imaju kroničnu bolest i invaliditet nego što ih ima u općoj populaciji. Ove potvrđene skupine ujedno predstavljaju visoko rizične skupine siromaštva.

U skladu s prvim postavljenim istraživačkim problemom utvrđene su karakteristike korisnika pučke kuhinje s obzirom na njihov obiteljski, obrazovni, zdravstveni i materijalni status.

Najveći udio korisnika pučke kuhinje pripada srednjoj životnoj dobi odnosno radnom kontingentu, no, značajan je udio osoba starije životne dobi što se odražava i na sliku zdravstvenog stanja korisnika. Istraživanje je pokazalo da ispitanici s nižim prosječnim primanjima imaju lošiji zdravstveni status čime se potvrđuje da su socijalni i ekonomski status važna odrednica zdravstvenog stanja pojedinca.

Korisnici pučke kuhinje žive u brojčano višečlanim kućanstvima i u prosjeku imaju troje djece. Prosječan broj članova kućanstva korisnika pučke kuhinje viši je od prosječnog broja članova kućanstva grada Zagreba. Nadalje, ovo istraživanje pokazuje da je podjednak broj samačkih kućanstava i onih koji broje četiri i više članova te obje skupine predstavljaju visoko rizične skupine siromaštva.

Kada analiziramo obrazovni status korisnika pučke kuhinje možemo zaključiti da su korisnici pučke kuhinje nisko obrazovane osobe koje u prosjeku imaju završenu osnovnu školu te su dugotrajno nezaposlene osobe, uključujući čitave obitelji.

Utvrđeno je da su korisnici pučke kuhinje, s obzirom na postavljeni istraživački problem materijalnog statusa korisnika, pripadnici generalno nižeg imovinskog statusa. Korisnici pučke kuhinje osobe su s niskim prosječnim primanjima koja se sastoje od primanja različitih materijalnih prava. Bez obzira na kombiniranje materijalnih prava kod većine korisnika ona predstavljaju jedini izvor primanja koja su u prosjeku vrlo niska te i dalje ostaju ispod praga siromaštva. U povoljnijem položaju osobe su mlađih dobnih skupina koje imaju veća primanja

odnosno ostvaruju veći broj socijalnih pomoći. Dobiveni podaci pokazuju da je nizak udio korisnika pučke kuhinje koji u vlasništvu posjeduje nekretninu kuću/stan te nemaju zadovoljavajuću kvalitetu stambenog prostora.

Ovim istraživanjem utvrđene su razlike između korisnika zajamčene minimalne naknade i korisnika drugih novčanih pomoći pri čemu su dobivene značajne razlike u socio-demografskim obilježjima, obiteljskom statusu i materijalnom statusu. Među korisnicima zajamčene minimalne naknade značajno je veći udio korisnica ženskog spola dok je među korisnicima drugih oblika pomoći značajno više osoba starije životne dobi. Prosječan broj članova kućanstva veći je za jednog člana kod korisnika zajamčene minimalne naknade u odnosu na korisnike drugih oblika pomoći. Također imaju i veći udio, četvero i više djece te se u pravilu radi o višečlanim obiteljima. Zdravstveni status korisnika zajamčene minimalne naknade je lošiji, više boluju od kroničnih bolesti, dok korisnici ostalih oblika pomoći imaju veći udio osoba s invaliditetom.

Korisnici zajamčene minimalne naknade značajno se više nalaze u statusu nezaposlene osobe te se značajno više svrstavaju u kategoriju trajno i privremeno radno nesposobnih. Korisnici ostalih oblika pomoći imaju veći udio osoba u statusu umirovljenika te veći udio zaposlenih osoba u kućanstvu.

Korisnici zajamčene minimalne naknade imaju značajno veća primanja i u većoj mjeri ostvaruju pravo na dječji doplatak.

Kvaliteta stambenih uvjeta podijeljena je među korisnicima zajamčene minimalne naknade i korisnicima ostalih oblika pomoći koji ipak imaju nešto veći stambeni prostor, no istovremeno kvalitetu stambenog prostora procjenjuju puno niže.

U skladu s drugim postavljenim istraživačkim problemom utvrđena su obilježja korištenja prava na pučku kuhinju, tako su svi korisnici pučke kuhinje ujedno i korisnici sustava socijalne pomoći, bilo da ostvaruju pravo na zajamčenu minimalnu naknadu ili na neko drugo materijalno pravo. Dobiveno prosječno korištenje pučke kuhinje ukazuje na dugotrajno korištenje navedenog oblika pomoći te ono za ispitanike predstavlja oblik pomoći koji koriste kao efikasnu mjeru u ublažavanju siromaštva.

Ovim istraživanjem utvrđene su razlike korisnika zajamčene minimalne naknade u odnosu na korisnike drugih novčanih pomoći u području ostvarivanja prava na pučku kuhinju. Korisnici zajamčene minimalne naknade značajno duže ostvaruju pravo na pučku kuhinju na što ukazuje prosječna dužina ostvarivanja prava, kao i udio korisnika iznad pet godina korištenja prava. Korisnici zajamčene minimalne naknade značajnije više navode gubitak zaposlenja kao razlog korištenja usluge pučke kuhinje dok korisnici ostalih oblika pomoći navode niske mirovine. Korisnici drugih novčanih oblika pomoći u značajno manjoj mjeri navode da netko od članova obitelji ostvaruje pravo na pučku kuhinju.

Ispitujući razinu zadovoljstva korisnika s uslugom pučke kuhinje ovim istraživanjem dobivena je visoka ocjena zadovoljstva s uslugom u dijelu koji se odnosi na prostorne i ljudske uvjete. Ispitujući ovaj istraživački problem dobivena je naznaka potrebe poboljšanja usluge u dijelu prilagođenosti vrste hrane zdravstvenim potrebama korisnika što podrazumijeva uvođenja više vrsta menija na dnevnoj osnovi.

Ispitujući prisutnost doživljaja stigmatizacije korisnika pučke kuhinje uslijed korištenja prava na pučku kuhinju ovo istraživanje potvrdilo je da postoji djelomično izražen osjećaj stigmatiziranosti uslijed korištenja usluge pučke kuhinje.

Ispitujući istraživački problem mogućnosti uvođenja novih oblika socijalnih usluga kojima bi se zadovoljila potreba za hranom dobiveni su podaci koji pokazuju na prisutnost pasivizacije korisnika uslijed niskog udjela onih koji bi bili spremni izabrati novi oblik socijalne usluge. Kod ispitanika s većim osjećajem stigmatizacije postoji veći interes za uvođenjem nekih novih oblika pomoći i usluga kao što je dobivanje bonova ili bankovne kartice za kupovanje potrebne hrane u trgovačkim lancima.

Ispitujući spremnost korisnika pučke kuhinje na aktivan angažman u društveno korisnom radu dobiveni su podaci da među korisnicima pučke kuhinje ne postoji dovoljna osviještenost za radnim aktiviranjem - volontiranjem volontiranje. Kod onih ispitanika koji su izabrali volontiranje vidljive su naznake preferiranja oblika volontiranja koji su društveno prihvatljiviji kao što je pomaganje starijim osobama i volontiranje u organizacijama civilnog društva.

Ispitujući istraživački problem prisutnosti međugeneracijskog i intergeneracijskog prijenosa korištenja usluge pučke kuhinje dobivene su značajne naznake da u pojedinim obiteljima postoji prijenos korištenja usluge pučke kuhinje među generacijama, i to između dvije generacije (roditelja i djece). No, značajnija je prisutnost korištenja te usluge unutar generacija odnosno između braće i sestara.

Uzimajući u obzir dobivene podatke i širu sliku uvođenja pojedinih mjera i usluga u borbi protiv siromaštva potrebno je raditi na unapređenju razvijanja usluge pučke kuhinje s ciljem postizanja aktivne politike borbe protiv siromaštva kao i na podizanju kvalitete usluge, posebno uvođenjem prilagođenih menija kako bi se zadovoljile potrebe korisnika s obzirom na njihovo zdravstveno stanje i dobnu strukturu.

Uzimajući u obzir značajan dio onih ispitanika koji su iskazali interes za nekim drugim oblikom usluge odnosno izbor bonova ili bankovne kartice trebalo bi razmišljati o prilagođavanju i razvijanju novih oblika usluge u zajednici čime bi se doprinijelo smanjenju osjećaja stigmatizacije, poticanju osobe na osobni angažman te smanjenju pojave pasivizacije pojedinih korisnika.

U okviru pružanja usluge pučke kuhinje potrebno je razvijanje ciljanih programskih oblika rada s korisnicima pučke kuhinje u svrhu intenzivnijeg uključivanja korisnika u programe obrazovanja i osposobljavanja za tržište rada.

Kako bi se zaustavila pasivizacija korisnika potrebno je uvođenje ograničavanja duljine korištenja navedene usluge uz istovremeno razvijanje novih usluga u zajednici te jačanje i razvijanje postojećih usluga posebno prilagođenih osobama starije životne dobi.

Jedno od ograničenja ovog istraživanja je uzorak sudionika koji je bio baziran na područje Zagreba, stoga se dobiveni rezultati mogu promatrati kao specifični za urbanu sredinu. Kako bi se dobila šira slika korisnika pučke kuhinje potrebno je provesti komparativno istraživanje koje će obuhvatiti velike gradove, ali i manje gradske sredine kako bi se obuhvatila i rubna ruralna područja. Nadalje, potrebno je ispitati pojedine lokalne politike pružanja oblika pomoći u prehrani putem pučke kuhinje te napraviti njihovo vrednovanje učinaka u borbi protiv siromaštva.

Potrebno je detaljnije vođenje statistike unutar praćenja provedbe i vrednovanja korištenja usluge pučke kuhinje i praćenje pokazatelja i trendova te usklađivanja usluge prema potrebama korisnika.

Popis tablica:

Tablica 2.1. Broj korisnika zajamčene minimalne naknade u Republici Hrvatskoj i gradu Zagrebu i njihov udio u broju stanovnika.....	12
Tablica 2.2. Postotak korisnika zajamčene minimalne naknade u Republici Hrvatskoj prema duljini ostvarivanja prava.....	14
Tablica 5.1. Broj članova kućanstva.....	42
Tablica 5.2. Prosječan broj članova kućanstva, maloljetne djece i starijih osoba u kućanstvu.....	42
Tablica 5.3. Stupanj završenog obrazovanja nositelja prava.....	43
Tablica 5.4. Zdravstveni status ispitanika.....	44
Tablica 5.5. Zaposlenost nositelja prava u trenutku istraživanja i najdužeg radnog statusa u petogodišnjem razdoblju prije istraživanja.....	45
Tablica 5.6. Visina prosječnog primanja kućanstva u protekla 3 mjeseca.....	46
Tablica 5.7. Prosječna kvadratura stambenog prostora po članu kućanstva.....	47
Tablica 5.8. Kvadratura stambenog prostora po članu kućanstva.....	47
Tablica 5.9. Prisutnost znakova vlage na zidovima unutar stana/kuće ili prokišnjavanja.....	48
Tablica 5.10. Razdoblje ostvarivanja prava na pučku kuhinju.....	49
Tablica 5.11. Razdoblje ostvarivanja prava na pučku kuhinju (u godinama).....	49
Tablica 5.12. Zadovoljstvo korisnika s uslugom pučke kuhinje.....	52
Tablica 5.13. Zadovoljstvo korisnika s kvalitetom usluge s obzirom na dominantni radni status u proteklih pet godina.....	53
Tablica 5.14. Skala stigmatizacije korisnika pri korištenju usluge pučke kuhinje....	54
Tablica 5.15. Preferencije ispitanika prema različitim oblicima pomoći u prehrani..	55
Tablica 5.16. Interes za pojedinim oblicima društveno korisnog rada.....	56
Tablica 5.17. Razlike u spolnoj strukturi ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada i Hi-kvadrat test.....	57
Tablica 5.18. Razlike prosječne starosti ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada	58
Tablica 5.19. Razlike u prosječnom broju članova kućanstva i maloljetne djece u kućanstvu ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i	

ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	59
Tablica 5.20. Razlike broja članova u kućanstvu ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	59
Tablica 5.21. Razlike u broju maloljetne djece (do 18 godina) u kućanstvu ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	60
Tablica 5.22. Razlike u zdravstvenom statusu ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknade.....	60
Tablica 5.23. Razlike u trenutnoj zaposlenosti i najdužeg radnog statusa u proteklih pet godina ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	62
Tablica 5.24. Razlike u prosječnim primanjima kućanstva ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	63
Tablica 5.25. Razlike u visini prosječnog primanja kućanstva u protekla 3 mjeseca ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	63
Tablica 5.26. Razlike u vrsti socijalne naknade ostvarene u protekla tri mjeseca ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	64
Tablica 5.27. Razlike u prosječnoj kvadraturi stambenog prostora po članu kućanstva i prosječnoj ukupnoj kvadraturi ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	64
Tablica 5.28. Razlike u kvadraturi stambenog prostora po članu kućanstva ispitanika Korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	65
Tablica 5.29. Razlike u prisutnosti znakova vlage na zidovima unutar stana/kuće i prokišnjavanja ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	65
Tablica 5.30. Razlike u prosječnoj dužini ostvarivanja prava na pučku kuhinju i	

prosječnog broja članova koji primaju uslugu pučke kuhinje ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	66
Tablica 5.31. Razlike u dužini primanja pučke kuhinje ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	66
Tablica 5.32. Razlike u broju članova koji ostvaruju pravo na pučku kuhinju Ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	67
Tablica 5.33. Razlike u razlozima korištenja pučke kuhinje ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	67
Tablica 5.34. Razlike u međugeneracijskom prijenosu korištenja usluge pučke kuhinje ispitanika korisnika zajamčene minimalne naknade i ispitanika korisnika drugih oblika naknada.....	68

Popis slika:

Slika 2.1. Stope siromaštva u Republici Hrvatskoj, prema liniji siromaštva od 60 % medijana nacionalnog dohotka (2007. – 2022.).....	7
Slika 2.2. Stope siromaštva u Republici Hrvatskoj, prema tzv. liniji ekstremnog siromaštva –40 % medijana nacionalnog dohotka (2007. – 2022.)	8
Slika 2.3. Stope teške materijalne deprivacije u Republici Hrvatskoj (2010. – 2020.).....	10
Slika 2.4. Stope teške materijalne deprivacije u Hrvatskoj i Europskoj uniji (2010., 2015., 2020.).....	11
Slika 2.5. Udio (%) građana u Hrvatskoj koji si ne mogu priuštiti obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent (2011. – 2022.).....	16
Slika 2.6. Udio (%) osoba koje si ne mogu priuštiti obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent u RH i EU (2013. – 2022.).....	17
Slika 4.1. Broj korisnika pučke kuhinje u periodu od 2005-2022.....	35
Slika 5.1. Vrste socijalne naknade ostvarene u posljednja 3 mjeseca.....	50
Slika 5.2. Način konzumiranja prava na pučku kuhinju.....	51

7. LITERATURA

Znanstvene i stručne publikacije:

1. Baloban, S. (2004). *Socijalni govor Crkve u Hrvatskoj*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
2. Balta, I. (2005.). Slavonija i slavonske vojne jedinice u Prvome svjetskom ratu. *Polemos*. (8) 1-2: 205-219.
3. Batelja, J. (2010). *Blaženi Alojzije Stepinac - svjedok Evanđelja ljubavi: životopis, dokumenti i svjedočanstva - prije, za vrijeme i nakon Drugoga svjetskoga rata*. Knjiga 2. Dokumenti I, br. 1-399. Zagreb: Postulatura blaženoga Alojzija Stepinca.
4. Bejaković, P. Kaliterna Lipovčan, B. (2007). *Quality of life in Croatia: Key findings from national research*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Posjećeno 4.4.2019. na mrežnoj stranici: https://www.researchgate.net/publication/260657965_Quality_of_life_in_Croatia_key_findings_from_national_research/download
5. Bežovan, G. i Zrinščak S. (2001). Mogućnosti decentralizacije u socijalnoj politici i nove uloge lokalnih vlasti. *Revija za socijalnu politiku* (8) 3-4: 239-258.
6. Bežovan, G, Zrinščak, S.: (2007). *Civilno društvo u Hrvatskoj*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo.
7. Caplan, P. (2016). Big society or broken society? Food banks in the UK. *Anthropology Today*, 32(1), 5-9. U: Knežević, B. Marić, I. i Šućur Z. (2017). Međusektorska suradnja u području distribucije hrane kao odgovor na probleme siromaštva i materijalne deprivacije. *Revija za socijalnu politiku*, (24) 2: 143-167.
8. Casper, L. McLanahan, S. Garfinkel, I. (1994). The Gender-Poverty Gap: What We Can Learn form Other Countries. *American Sociological Review*. 59 (4): 594-605. U: Šućur, Z. (2001). *Siromaštvo teorije, koncepti i pokazatelji*. Zagreb: Pravni fakultet.
9. Družić Ljubotina, O. (2009). Atribucija uzroka siromaštva i neke psihosocijalne značajke primatelja stalne socijalne pomoći (doktorska disertacija). Zagreb: Pravni fakultet Studijski centar socijalnog rada.

10. Družić Ljubotina, O. Sabolić, T. Kletečki Radović, M. (2017). Život obitelji s djecom u uvjetima siromaštva iz perspektive roditelja. *Ljetopis socijalnog rada*, 24 (2) 243-276.
11. European Commission. (2011). *The measurement of extreme poverty in the European Union*. Bruxelles: European Commission. U: Knežević, B. Marić, I. i Šućur Z. (2017). Međusektorska suradnja u području distribucije hrane kao odgovor na probleme siromaštva i materijalne deprivacije. *Revija za socijalnu politiku*, (24) 2: 143-167.
12. Europska socijalna povelja. (1996). Vijeće Europe. <https://rm.coe.int/168047e017>
13. Galić, R. (2011). Korisnici pučke kuhinje i civilno društvo: uloga civilnog društva u suzbijanju siromaštva (završni pismeni rad). Zagreb: Katolički bogoslovni fakultet.
14. Goldstein, I. (2005). Dobrotvorno i socijalno djelovanje židovske zajednice u Zagrebu u 19. i 20. stoljeću. *Revija za socijalnu politiku*, (12) 3-4: 285-300.
15. Gough, I. Bradshaw, J. Ditch, J. Eardley, T. Whiteford, P. (1997). Social Assistance in OECD Countries. *Jurnal od European Social Policy*. 7 (1): 17-43. U: Šućur, Z. (2001). *Siromaštvo teorije, koncepti i pokazatelji*. Zagreb: Pravni fakultet.
16. Gverić, A. (1999). *Iz prošlosti Bibinja*. Zadar.
17. Jurčević, Ž. (1994). Socijalni program Republike Hrvatske. *Revija za socijalnu politiku*, (1) 1: 67-82.
18. Jurčević, Ž. (1996). Ostvarivanje Socijalnog programa u Republici Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, (3) 1: 31-44.
19. Jurčević, Ž. (2005). Socijalna skrb Hrvatskoj od 2000. do 2004. Analiza pokazatelja stanja i razvoja. *Revija za socijalnu politiku*, (12) 3-4: 345-375.
20. Katolički list. (1932a). *Uspjeh karitativne akcije u Zagrebu*. Karitas (83) 4:46.
21. Knežević, B. Marić, I. i Šućur Z. (2017). Međusektorska suradnja u području distribucije hrane kao odgovor na probleme siromaštva i materijalne deprivacije. *Revija za socijalnu politiku*, (24) 2: 143-167.

22. Kolar-Dimitrijević, M. (1998). *Prvo zagrebačko dobrotvorno društvo Društvo čovječnosti: 1846-1946*. Zagreb: Židovska općina: Kulturno društvo Miroslav Šalom Freiburger.
23. Kolar-Dimitrijević, M. (2005). Nezaposlenost u Hrvatskoj od vremena velike svjetske krize i javni radovi. *Ekonomska i ekohistorija*, (1) 1: 101 – 114.
24. Krznar, I. (2011). Identifikacija razdoblja recesija i ekspanzija u Hrvatskoj. Hrvatska Narodna Banka. Posjećeno 10.2.2017. na mrežnoj stranici Hrvatske narodne banke: <https://www.hnb.hr/documents/20182/121360/i-032.pdf/93bf31ee-0380-4e69-ac3a-175362f30884>
25. Lončar, J. (2014). Doprinos Caritasa Zagrebačke nadbiskupije u kontekstu karitativne djelatnosti Crkve u Hrvatskoj danas. *Bogoslovska smotra*, (84) 3: 673 –687.
26. Lupis, V. (2014). Družba kćeri milosrđa i Blato na Korčuli do II. Svjetskog rata. *Crkva u svijetu*. (49) 3: 329-351.
27. Marić, I. i Knežević, B.: (2014). Social supermarkets as a new retail format inspired by social needs and philanthropy - case of Croatia. In D. Kantarelis (Ed.), *Global Business i Economics Anthology* (278-286). Danvers, MA: Business & Economics Society International U: Knežević, B. Marić, I. i Šućur Z. (2017). Međusektorska suradnja u području distribucije hrane kao odgovor na probleme siromaštva i materijalne deprivacije. *Revija za socijalnu politiku*, (24) 2: 143-167.
28. Matković T. (2006). Koliko isključeni? Sociodemografski profil, zapošljivost i socijalni kapital siromašnih radnika i kućanstava bez zaposlenih u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*. (3-4): 271-291.
29. Nestić, D. (2005.). The Determinants of Wages in Croatia: Evidence from Earnings Regressions. In: Ž. Lovrinčević (ed.) *Proceedings of 65th Anniversary Conference of the Institute of economics*, Zagreb. (131-162). Zagreb: The Institute of Economics. U: Matković T. (2006). Koliko isključeni? Sociodemografski profil, zapošljivost i socijalni kapital siromašnih radnika i kućanstava bez zaposlenih u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*. (3-4): 271-291.

30. Pfeiffer, S., Ritter, T., & Hirseland, A. (2011). Hunger and nutritional poverty in Germany: Quantitative and qualitative empirical insights. *Critical Public Health*, 21(4), 417-428. U: Knežević, B. Marić, I. i Šućur Z. (2017). Međusektorska suradnja u području distribucije hrane kao odgovor na probleme siromaštva i materijalne deprivacije. *Revija za socijalnu politiku*, (24) 2: 143-167.
31. Perković, M. i Puljiz, V. (2001). Dokumentacija: Ratne štete, izdaci za branitelje, žrtve i stradalnike rada u Republici Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, (8) 2: 235-238.
32. Pokos, N. i Peračković, K. (2016). Promjene u strukturi radno aktivnog stanovništva Hrvatske od 1971. do 2011. *Revija za sociologiju* (46) 3: 297–323.
33. Puljiz, V. (1994). Socijalna politika postsocijalističkih zemalja. *Revija za socijalnu politiku*, (1) 1: 83-90.
34. Puljiz, V. i sur. (2005). *Socijalna politika: povijest, sustavi, pojmovnik*. Zagreb: Pravni fakultet.
35. Puljiz, V. (2008). Socijalna politika Hrvatske. U: V. Puljiz i sur., *Socijalna politika Hrvatske (str.1-71)*. Zagreb: Pravni fakultet.
36. Režić, K. (2003). *Blažena Marija od Propetog Isusa (1892.-1966.)*. Zagreb.
37. Robinson i Bell, 1978
38. Rizvić, M. (2017). Zajamčena minimalna naknada u Republici Hrvatskoj (završni pismeni rad). Požega: Veleučilište u Požegi.
39. Socijalna slika Grada Zagreba za 2007. (2008). Zagreb: Udruga za inicijative u socijalnoj politici, Socijalno vijeće Grada Zagreba.
40. Socijalna slika Grada Zagreba za 2008. (2009). Zagreb: Udruga za inicijative u socijalnoj politici, Socijalno vijeće Grada Zagreba.
41. Socijalna slika Grada Zagreba za 2011. (2012). Zagreb: Udruga za inicijative u socijalnoj politici, Socijalno vijeće Grada Zagreba.
42. Socijalna slika Grada Zagreba za 2013. (2014). Zagreb: CERANEO-Centar za razvoj neprofitnih organizacija, Socijalno vijeće Grada Zagreba.
43. Socijalna slika Grada Zagreba za 2014. (2015). Zagreb: CERANEO-Centar za razvoj neprofitnih organizacija, Socijalno vijeće Grada Zagreba.

44. Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014-2020). (2014). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Radna skupina za izradu i praćenje provedbe strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Posjećeno 5.2.2017. na mrežnoj stranici Vlade Republike Hrvatske:
<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva.pdf>
45. Šešo, Z. (2000). Počeci djelovanja službe za zapošljavanje u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, (2) 7: 175-182.
46. Šošić, V. (2004.) Zaposlenost i zapošljavanje žena. Neobjavljeni rukopis. U: Matković T. (2006). Koliko isključeni? Sociodemografski profil, zapošljivost i socijalni kapital siromašnih radnika i kućanstava bez zaposlenih u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*. (3-4): 271-291.
47. Šućur, Z. (2001). *Siromaštvo teorije, koncepti i pokazatelji*. Zagreb: Pravni fakultet.
48. Šućur, Z.: (2003). Razvoj socijalne pomoći i socijalne skrbi u Hrvatskoj nakon Drugoga svjetskog rata. *Revija za socijalnu politiku*. (10) 1: 1-22.
49. Šućur, Z.: (2004). Pristup pravima opće socijalne pomoći. *Revija za socijalnu politiku*. (11) 1: 21-38.
50. Šućur, Z. (2004). Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija. *Revija za sociologiju*, 35(1-2). U: Samodol A. (2023). Interakcija financijskog razvitka, nejednakosti i rizika od siromaštva u Republici Hrvatsko. *Revija za socijalnu politiku* (30) 1: 23-46.
51. Šućur, Z. (2006). Siromaštvo, višedimenzionalna deprivacija i socijalna isključenost u Hrvatskoj. *Revija za sociologiju*, 37(3-4), 131-147. U: Samodol A. (2023). Interakcija financijskog razvitka, nejednakosti i rizika od siromaštva u Republici Hrvatsko. *Revija za socijalnu politiku* (30) 1: 23-46.
52. Šućur, Z. (2011). Siromaštvo i dohodovne nejednakosti u Hrvatskoj 2001.-2009. *Revija za socijalnu politiku*, (18) 2: 245-256.
53. Šućur, Z. (2014). Stari i novi siromasi u hrvatskom društvu: empirijski uvid. *Bogoslovska smotra*. 84 (3): 577-610. Posjećeno 14.5.2019. na mrežnoj stranici: <http://hrcak.srce.hr/129343>

54. Šućur, Z. i sur. (2015). Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj. Zagreb. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
55. Šućur Z. (2016). Uloga i izdaci socijalne zaštite u gospodarskoj krizi. *Revija za socijalnu politiku*, (23) 1: 239-258.
56. Šundalić, A. (2011). Sociologija. Osijek: Grafika d.o.o. Osijek U: Rizvić, M. (2017). Zajamčena minimalna naknada u Republici Hrvatskoj (završni pismeni rad). Požega: Veleučilište u Požegi.
57. Townsend, P. (1979). Poverty in the United Kingdom. Harmondsworth: Penguin Books. U Šućur (2006): Siromaštvo, višedimenzionalna deprivacija i socijalna isključenost u Hrvatskoj. *Revija za sociologiju*, (37) 3–4: 131–147.
58. Uzelac. Z. (2011). Korisnici pučke kuhinje i javno radne aktivnosti: javno radne aktivnosti kao dio procesa socijalne uključenosti Republike Hrvatske (završni pismeni rad). Zagreb: Katolički bogoslovni fakultet.
59. Župan, A. Radat, K. (2016a). Pravo na hranu - egzistencijalno pravo osoba u siromaštvu. U: B. Filej (ur.), *Socijalna gerontologija* (209-215). Maribor: Alma Mater Europaea – ECM
60. Župan, A. Radat, K. (2016b). Kvaliteta života osoba starije životne dobi u socijalnom riziku kroz razvijanje socijalnih usluga u zajednici. U: B. Filej (ur.), *Socijalna gerontologija* (209-215). Maribor: Alma Mater Europaea – ECM

Pravni izvori:

1. Odluka o osnivanju Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreba. Službeni glasnik Grada Zagreba, br. 3/04.
2. Odluka o socijalnoj skrbi. Službeni glasnik Grada Zagreba, br. 7/08.
3. Odluka o socijalnoj skrbi. Službeni glasnik Grada Zagreba, 26/14, 19/15, 6/16, 16/16 i 23/16).
4. Odluka o socijalnoj skrbi. Službene novine Grada Rijeke, br. 14/14.
5. Odluka o socijalnoj skrbi. Službene novine Grada Rijeke, br. 3/17.
6. Pravilnik o socijalnoj kartici Grada Zagreba. Službeni glasnik Grada Zagreba, br. 13/07.

7. Prosječna mjesečna isplaćena neto-plaća po zaposlenome u pravnim osobama Republike Hrvatske za 2012. Narodne novine, br. 32/13.
8. Ustav Republike Hrvatske. Narodne novine, br. 14/01.
9. Zakon o socijalnoj skrbi. Narodne novine, br. 73/97, 27/01, 59/01, 82/01, 103/03, 44/06, 79/07.
10. Zakon o socijalnoj skrbi. Narodne novine, br. 57/11.
11. Zakon o socijalnoj skrbi. Narodne novine, br. 33/12.
12. Zakon o socijalnoj skrbi. Narodne novine, br. 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17.
13. Zakon o socijalnoj skrbi Narodne novine, br. 18/22, 46/22, 119/22, 71/23.

Statistički izvori:

1. Državni zavod za statistiku. (2009). Pokazatelji siromaštva od 2006-2008. Posjećeno 6.7.2023. na mrežnoj stranici: https://web.dzs.hr/Hrv/publication/2009/14-1-2_1h2009.htm
2. Državni zavod za statistiku. (2010). Pokazatelji siromaštva u 2009. Posjećeno 6.7.2023. na mrežnoj stranici: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2010/14-01-02_01_2010.htm
3. Državni zavod za statistiku. (2011). Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2010. Posjećeno 6.7.2023. na mrežnoj stranici: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/14-01-02_01_2011.htm
4. Državni zavod za statistiku. (2012). Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2011. – konačni rezultati. Posjećeno 6.7.2023. na mrežnoj stranici: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/14-01-03_01_2012.htm
5. Državni zavod za statistiku. (2013). Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2012. – konačni rezultati. Posjećeno 6.7.2023. na mrežnoj stranici: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/14-01-02_01_2013.htm
6. Državni zavod za statistiku. (2014). Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2013. – konačni rezultati. Posjećeno 6.7.2023. na mrežnoj

- stranici: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/14-01-02_01_2014.htm
7. Državni zavod za statistiku. (2015). Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2014. Posjećeno 6.7.2023. na mrežnoj stranici: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/14-01-02_01_2015.htm
  8. Državni zavod za statistiku. (2016). Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2015. – konačni rezultati. Posjećeno 6.7.2023. na mrežnoj stranici: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/14-01-01_01_2016.htm
  9. Državni zavod za statistiku. (2017a). Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2016. – konačni rezultati. Posjećeno 4.6.2018. na mrežnoj stranici: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/14-01-01_01_2017.htm
  10. Državni zavod za statistiku. (2017b). Procjena stanovništva Republike Hrvatske u 2017. Posjećeno 4.6.2018. na mrežnoj stranici: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-03_01_2018.htm
  11. Državni zavod za statistiku. (2018) Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2017. Posjećeno 6.7.2023. na mrežnoj stranici: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/14-01-01_01_2018.htm
  12. Državni zavod za statistiku. (2019) Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2018. Posjećeno 6.7.2023. na mrežnoj stranici: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/14-01-01_01_2019.htm
  13. Državni zavod za statistiku. (2021) Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2020. Posjećeno 6.7.2023. na mrežnoj stranici: https://podaci.dzs.hr/media/krwljmq4/14-1-1_pokazatelji-siromastva-i-socijalne-iskljucenosti-u-2020.pdf
  14. Državni zavod za statistiku. (2021) Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2020. Posjećeno 6.7.2023. na mrežnoj stranici: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/SI-1693.pdf
  15. Državni zavod za statistiku. (2022) Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2021. Posjećeno 6.7.2023. na mrežnoj stranici: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29178>

16. Državni zavod za statistiku. (2023) Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2022. Posjećeno 6.7.2023. na mrežnoj stranici: <https://podaci.dzs.hr/media/pprhctvu/zudp-2023-1-1-pokazatelji-siroma%C5%A1tva-i-socijalne-isklju%C4%8Denosti-u-2022.pdf>
17. Eurostat. Posjećeno 5.7.2023. i 24.4.2024. na mrežnoj stranici: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
18. Grad Zagreb. (2017). Statistički ljetopis Grada Zagreba 2017. 02 Stanovništvo. Posjećeno 4.7.2023. na mrežnoj stranici: http://www1.zagreb.hr/zgstat/documents/Ljetopis_2017/2017_02_Stanovnistvo.pdf
19. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi. (2008). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2007. godini.
20. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi. (2010). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2009. godini.
21. Ministarstvo socijalne politike i mladih. (2012). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2011. godini.
22. Ministarstvo socijalne politike i mladih. (2014). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2013. godini.
23. Ministarstvo socijalne politike i mladih. (2016). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2015. godini.
24. Središnji državni portal, Republika Hrvatska – Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. (2017). Godišnje statističko izvješće o

primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2016. godini. Posjećeno 4.7.2023. na mrežnoj stranici:

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godi%C5%AInje%20statisticko%20%20izvjesce%20o%20korisnicima%20i%20primijenjenim%20pravima%20socijalne%20skrbi%20%20u%20Republi ci%20Hrvatskoj%20u%202016%20godini.pdf>

25. Središnji državni portal, Republika Hrvatska – Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2018). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2017. godini. Posjećeno 4.7.2023. na mrežnoj stranici:

https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202017%20godini_isp.pdf

26. Središnji državni portal, Republika Hrvatska – Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2019). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2018. godini. Posjećeno 4.7.2023. na mrežnoj stranici:

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202018.%20godini.pdf>

27. Središnji državni portal, Republika Hrvatska – Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2020). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2019. godini. Posjećeno 4.7.2023. na mrežnoj stranici:

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>

28. Središnji državni portal, Republika Hrvatska – Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2021). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2020. godini. Posjećeno 4.7.2023. na mrežnoj stranici: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20RH%20za%202020.%20godinu.PDF>
29. Središnji državni portal, Republika Hrvatska – Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2022). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini. Posjećeno 4.7.2023. na mrežnoj stranici: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>
30. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2006). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2005. godinu.
31. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2007). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2006. godinu.
32. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2008). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2007. godinu.
33. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2009). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2008. godinu.
34. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2010). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2009. godinu.

35. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2011). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2010. godinu.
36. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2012). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2011. godinu.
37. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2013). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2012. godinu.
38. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2014). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2013. godinu.
39. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2016). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2015. godinu.
40. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2018). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2017. godinu.
41. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2019). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2018. godinu.
42. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2020). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2019. godinu.
43. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2021). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2020. godinu.
44. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2022). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2021. godinu.
45. Ustanova »Dobri dom« Grada Zagreba (2023). Izvješće o radu Ustanove »Dobri dom« Grada Zagreb za 2022. godinu.

Internet stranice i mrežni izvori:

1. Dulist. I bez proračuna pučka kuhinja u hotelu Gruž nastavlja s radom, 31.12.2014. Posjećeno 12.2.2017. na mrežnoj stranici Glasa Istre: <http://www.dulist.hr/i-bez-proracuna-pucka-kuhinja-u-hotelu-gruz-nastavlja-s-radom/216784/>
2. Glas Istre. Otvorena pučka kuhinja, na prvom ručku 50 Puljana, 13.5.2013. Posjećeno 12.2.2017. na mrežnoj stranici Glasa Istre: http://www.glasistre.hr/vijesti/pula_istra/otvorena-pucka-kuhinja-na-prvom-rucku-50-puljana-406007

3. Inflacija u 2022. godini (2023). Posjećeno 26.7.2023. na mrežnoj stranici Operando: <https://operando.hr/inflacija-u-2022-godini/>
4. Indeks. Slavonski Brod dobio novu pučku kuhinju, 26.6.2014.a Posjećeno 12.2.2017. na mrežnoj stranici Indeks.hr. <http://www.index.hr/vijesti/clanak/slavonski-brod-dobio-novu-pucku-kuhinju/756740.aspx>
5. Indeks. Nije bilo dovoljno hrane: Pred pučkom kuhinjom u Gunji oko 200 ljudi ostalo bez toplog obroka. 30.6.2014b Posjećeno 1.2.2017. na mrežnoj stranici Indeks.hr. <http://www.index.hr/vijesti/clanak/nije-bilo-dovoljno-hrane-pred-puckom-kuhinjom-u-gunji-oko-200-ljudi-ostalo-bez-toplog-obroka/757361.aspx>
6. Indeks. Prije tri godine 30, a danas se u pučkoj kuhinji u Sisku hrani 120 siromašnih građana, 16.12.2014.c Posjećeno 12.2.2017. na mrežnoj stranici Indeks.hr. <http://www.index.hr/vijesti/clanak/prije-tri-godine-30-a-danas-se-u-puckoj-kuhinji-u-sisku-hrani-120-siromasnih-gradjana/790174.aspx>
7. Indeks. Otvorena pučka kuhinja u Vukovaru, obroke će dobiti tek 55 socijalno najugroženijih. 7.7.2015. Posjećeno 10.2.2017. na mrežnoj stranici Indeks.hr. <http://www.index.hr/vijesti/clanak/otvorena-pucka-kuhinja-u-vukovaru-obroke-ce-dobiti-tek-55-socijalno-najugrozenijih/829413.aspx>
8. In portal. Mirko Prelčec: Ljudi u Zagorju ne žele živjeti od milostinje, nego biti korisnim članovima društva, 7.7.2014. Posjećeno 12.2.2017. na mrežnoj stranici Kaportal.rt.hr: <http://www.in-portal.hr/in-portal-news/in-mreza/5334/mirko-prelcec-ljudi-u-zagorju-ne-zele-zivjeti-od-milostinje-nego-biti-korisnim-clanovima-drustva>
9. Kaportal.rtl.hr. Grad Karlovac još uvijek bez prave pučke kuhinje – podjelu hrane iz socijalnog programa obavlja tvrtka Pleter d.o.o. 22.3.2014. Posjećeno 12.2.2017. na mrežnoj stranici Kaportal.rt.hr: <http://kaportal.rtl.hr/grad-karlovac-pucka-kuhinja>
10. Obrirk. (2016). Obrazovni ishodi i radne karijere mladih koji su odrastali u siromaštvu. Rezultati istraživanja. Posjećeno 25.6.2019. na mrežnoj stranici Pravnog fakulteta:

https://www.pravo.unizg.hr/download/repository/OBRIRK_Rezultati_istrivanja.pdf

11. Otvaranje prve Splitske Javne Kuhinje. (2016). Posjećeno 23.3.2017. na mrežnoj stranici: <https://narodni.net/otvaranje-prve-splitske-javne-kuhinje/>
12. Priopćenje: Zaposleni u ožujku 2022. (2022). Posjećeno 27.7.2023. na mrežnoj stranici Grada Zagreba: https://www.zagreb.hr/userdocsimages/arhiva/statistika/2022/zaposleni%202022/Zaposleni%20III.%202022._web.pdf
13. Večernji list. Broj korisnika pučka kuhinja u Čakovcu limitiran na 50, 1.7.2011. Posjećeno 12.2.2017. na mrežnoj stranici Večernjeg lista: <http://www.vecernji.hr/sjeverozapadna-hrvatska/broj-korisnika-pucke-kuhinje-u-cakovcu-limitiran-na-50-306211>
14. Večernji list. U Vinkovcima otvorena pučka kuhinja, 23.12.2014. Posjećeno 10.2.2017. na mrežnoj stranici Večernjeg lista: <http://www.vecernji.hr/slavonija/u-vinkovcima-otvorena-pucka-kuhinja-980794>
15. Zagrebačka nadbiskupija. (2016). Posjećeno 12.12.2016. na mrežnoj stranici Zagrebačke nadbiskupije: <http://www.zg-nadbiskupija.hr/dokumenti/aktualnosti/crkvene-pucke-kuhinje-u-zagrebu>
16. Zimska gospodarska prognoza 2023.: Hrvatski rast procijenjen je na visokih 6,3% u 2022. (2023). Posjećeno 26.7.2023. na mrežnoj stranici Europska komisija: https://croatia.representation.ec.europa.eu/news/zimska-gospodarska-prognoza-2023-hrvatski-rast-procijenjen-je-na-visokih-63-u-2022-2023-02-13_hr

8. PRILOZI

Prilog 1. Anketni upitnik

Poštovani,

Popunjavanjem upitnika sudjelujete u istraživanju koje se provodi u svrhu izrade završnog specijalističkog rada te dajete doprinos unapređenju razvoja sustava pučkih kuhinja na području Grada Zagreba. Molimo Vas odgovorite na svako pojedino pitanje. Ukoliko se susretnete s nekim nejasnoćama pojašnjenje potražite kod anketara. Upitnik je anonimn i nije potrebno upisivati ime i prezime. Rezultati ovog istraživanja koristit će se isključivo u znanstvene i stručne svrhe. U upitniku nema točnih i netočnih odgovora, zanima nas vaše mišljenje i iskustvo, te vas molimo za iskrenost prilikom popunjavanja upitnika.

Zahvaljujem na suradnji!

1. Koliko imate godina? _____
2. Spol (molimo zaokružite):   1) Ženski spol   2) Muški spol
3. Bračni status (molimo zaokružite):
  - 1)   u braku
  - 2)   u izvanbračnoj zajednici
  - 3)   rastavljen/a ili ne živi s partnerom/icom
  - 4)   udovac/ica i ne živi s partnerom/icom
  - 5)   Nikad nije bio/la u braku i ne živi s partnerom/icom
4. Koliko članova broji Vaše kućanstvo (osobe koje žive u Vašem kućanstvu uključujući i Vas? _____
5. Tko još, osim Vas, živi u kućanstvu (molimo zaokružite i upišite)?
  - 1)   partner/supružnik
  - 2)   djeca _____(upisati ukupan broj)
  - 3)   roditelji _____ (upisati ukupan broj)
  - 4)   djed/baka _____(upisati ukupan broj)
  - 5)   ostali srodnici i nesrodnici (ostali braće, sestre, tetke....)
_____ (upisati ukupan broj)

6. Koliko maloljetne djece (do 18 godina) ima u Vašem kućanstvu? _____

7. Koliko osoba starijih od 64 godine ima u Vašem kućanstvu? _____

8. Koje ste socijalne naknade ostvarili vi ili članovi vašeg kućanstva u posljednja 3 mjeseca? (moguće više odgovora)

- 1) Zajamčena minimalna naknada
- 2) Jednokratnu pomoć
- 3) Naknadu za nezaposlenost
- 4) Osobna invalidnina
- 5) Doplatak za pomoć i njegu
- 6) Dječji doplatak
- 7) Nešto drugo _____ (upisati)
- 8) Ništa od navedenog

9. Molimo zaokružite Vaš stanarski status

- 1) vlasnik stana/ kuće
- 2) suvlasnik stana/kuće
- 3) podstanar
- 4) podstanar u socijalnom/gradskom stanu
- 5) živi kod roditelja
- 6) živi u kući/stanu od rodbine, prijatelja bez plaćanja najamnine
- 7) ostalo _____

10. Kolika je ukupna površina (u m²) svih soba u Vašem stanu/kući? _____

11. Koliko prostorija (soba) ima vaš stan/kuća (bez kuhinje, kupaone, wc-a, hodnika, podruma, ostave i ostalih pomoćnih prostorija)? _____

12. Je li kuhinja odvojena od ostalih prostorija u stanu ili kući?

- 1) Da
- 2) Ne, kuhinja (kuhinjski kut) je dio sobe
- 3) Uopće nemamo kuhinje (kuhinjskog kuta)

13. Imate li WC unutar kuće/stana?   1) DA   2) NE

14. Imate li vlastitu kupaonicu/tuš unutar stana/kuće?

- 1) Da
- 2) Ne, kupaonica je izvan stana/kuće
- 3) Uopće nemamo kupaonicu

15. Pokazuju li se u Vašem stanu/kući znakovi vlage na zidovima?

- 1) Da
- 2) Ne
- 3) Ne znam / ne mogu odgovoriti

16. Prokišnjava li stan/kuća u kojoj živite?

- 1) Da
- 2) Ne
- 3) Ne znam / ne mogu odgovoriti

17. Zaokružite Vaš završeni stupanj obrazovanja:

1) Nisam pohađao/la školu	5) 8 razreda OŠ
2) 1-3 razreda OŠ	6) Trogodišnja srednja škola
3) 4 razreda OŠ	7) Četverogodišnja srednja škola, gimnazija
4) 5-7 razreda OŠ	8) Viša škola ili fakultet

18. Koji je Vaš trenutni radni status?

- 1) Zaposlen/a (samozaposlen, radi za drugog, poljoprivrednik)
- 2) Nezaposlen/a
- 3) Radno nesposoban trajno

- 4) Radno nesposoban privremeno
- 5) Umirovljenik/ca
- 6) Kućanica
- 7) Nešto drugo _____(upisati)

19. U kojem radnom statusu ste bili najduže u proteklih 5 godina?

- 1) Zaposlen/a (samozaposlen, radi za drugog, poljoprivrednik)
- 2) Nezaposlen/a
- 3) Radno nesposoban trajno
- 4) Radno nesposoban privremeno
- 5) Umirovljenik/ca
- 6) Student/ica
- 7) Kućanica
- 8) Nešto drugo _____(upisati)

20. Ima li u Vašem kućanstvu zaposlenih osoba?

- 1) DA _____ (upisati ukupan broj zaposlenih pojedinog kućanstva)
- 2) NE

21. Navedite prosječna primanja vašeg kućanstva u protekla 3 mjeseca (uključujući plaće, dječji doplatak, naknadu za nezaposlenost, socijalnu pomoć itd.)?_____

22. Vaš zdravstveni status:

- 1) nemam kroničnu bolest niti status invalida
- 2) bolujem od kronične bolesti
- 3) imam status invalida
- 4) imam kroničnu bolest i status invalida

23. Ima li u vašem kućanstvu osoba s invaliditetom?

- 1) DA _____(upisati ukupan broj)
- 2) NE

24. Posjeduje li Vaša obitelj/kućanstvo automobil? 1) DA 2) NE

25. Ima li Vaše kućanstvo trenutno podignut kredit?(moguće je zaokružiti više odgovora)

1) Stambeni	3) Poduzetnički
2) Potrošački	4) Ne

26. Koliko dugo ostvarujete pravo na pučku kuhinju? Ukoliko ste ostvarivali pravo u nekoliko navrata, tada zbrojiti ukupno mjesec/godinu koliko dugo dolazite u pučku kuhinju:_____

27. Koliko članova vaše obitelji ostvaruje pravo na pučku kuhinju? _____

28. Koji su razlozi za Vaše korištenje usluge pučke kuhinje? (moguće je zaokružiti više odgovora)

- 1) Gubitak zaposlenja
- 2) Neredovita isplata plaće
- 3) Smanjenje plaće
- 4) Razvod braka
- 5) Bolest
- 6) Smrt supružnika/partnera ili člana kućanstva
- 7) Drugo (što):_____

30. Kako često odlazite u pučku kuhinju po hranu?

1) svaki dan	3) svaki treći dan
2) pet puta tjedno	4) ovisno što je na meniju

31. Nosite li hranu kući?

- 1) uvijek nosim
- 2) ponekad nosim
- 3) nikad ne nosim hranu kući, jedem u blagovaonici

32. Koji je bio glavni izvor informacija iz kojeg ste saznali za pravo na pučku kuhinju?

- 1) socijalni radnik/ca u Centru za socijalnu skrb me je upozнала s navedenim pravom
- 2) čuo/la sam od susjede, prijatelja, rodbine
- 3) saznao/la sam iz sredstava javnog priopćavanja (radio, TV, novine)
- 4) nešto drugo _____

33. Ostvaruje li netko iz šire obitelji pravo na pučku kuhinju? (moguće je zaokružiti više odgovora)

- 1) Ne, nitko ne ostvaruje pravo osim mene
- 2) Moje dijete/djeca koje ima svoju obitelj ostvaruju pravo
- 3) Moji roditelj/i ostvaruju pravo
- 4) Moja djed/baka ostvaruju pravo
- 5) Moji brat/sestra koji imaju svoju obitelj ostvaruju pravo

34. Molim Vas zaokružite koliko se slažete sa svakom od postavljenih tvrdnji vezano uz pučku kuhinju s time da (1- uopće se ne slažem, 2- uglavnom se ne slažem, 3- niti se slažem, niti se ne slažem, 4- uglavnom se slažem, 5- u potpunosti se slažem, 9- ne znam/ne mogu odgovoriti). **MOGUĆE JE ZAOKRUŽITI SAMO JEDAN ODGOVOR.**

TVRDNJA	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem	Ne znam/n mogu odgovoriti
Hrana koja se priprema u pučkoj kuhinji je <u>kvalitetna</u>	1	2	3	4	5	9
Hrana koja se priprema u pučkoj kuhinji je <u>raznovrsna</u>	1	2	3	4	5	9
Porcija hrane koju dobijem u pučkoj kuhinji dovoljna mi je za ručak	1	2	3	4	5	9
Potrošim puno vremena dok dođem do pučke kuhinje	1	2	3	4	5	9
Odgovara mi što se ručak može iznijeti izvan pučke kuhinje	1	2	3	4	5	9
Odgovaralo bi mi da u pučkoj kuhinji dnevno postoji izbor dva i više menija	1	2	3	4	5	9
Hrana u pučkoj kuhinji je prilagođena mojim zdravstvenim potrebama	1	2	3	4	5	9
Zadovoljan/na sam odnosom zaposlenika pučke kuhinje prema meni	1	2	3	4	5	9

35. Molim Vas da zaokružite koliko se svaka od postavljenih tvrdnji odnosi na vas (kolika je pojedina tvrdnja točna s obzirom na Vas) s time da 1- znači da je netočna, 2- znači da je tvrdnja djelomično točna, a 3- znači da je točna, 9- ne mogu odgovoriti. **MOGUĆE JE ZAOKRUŽITI SAMO JEDAN ODGOVOR.**

TVRDNJA	Netočno	Djelomično točno	Točno	Ne mogu odgovoriti
Kada su mi ponudili uslugu pučke kuhinje dvoumio/la sam se oko prihvaćanja zbog osjećaja srama	1	2	3	9
Od najbližih prijatelja/susjeda skrivam da idem u pučku kuhinju po hranu	1	2	3	9
Moja šira obitelj/rodbina zna da idem u pučku kuhinju	1	2	3	9
Sramim se što moram ići u pučku kuhinju	1	2	3	9
Osjećam se manje vrijedan/na jer idem u pučku kuhinju	1	2	3	9
Odgovara mi/odgovaralo bi mi da je pučka kuhinja daleko od mog/mjesta stanovanja jer sam siguran/a da me tada ne bi vidjeli poznati	1	2	3	9
Kada bih dobio/la bonove ili novac da kupim hranu puno bolje bih se osjećao/la	1	2	3	9
Ponižavajuće mi je čekanje u redu za pučku kuhinju	1	2	3	9
Osjećao/la bih se vrijednije kada bih dobivao/la besplatan ručak u nekom restoranu	1	2	3	9
Razočaran/a sam sa sobom jer idem u pučku kuhinju	1	2	3	9

36. Ukoliko biste dobili mogućnost izbora oblika u prehrani koji oblik od navedenih bi prihvatili (**MOGUĆE JE ZAOKRUŽITI NAJVIŠE DVA ODGOVORA**)

- 1) Dosadašnji oblik prehrane u pučkoj kuhinji
- 2) Dobivanje paketa namirnica u dovoljnoj količini za samostalno pripremanje ručka
- 3) Dobivanje bonova kojim bi imao/la mogućnost kupnje hrane u nekom od trgovačkih lanaca
- 4) Odlazak u bliži restoran po ručak
- 5) Dobivanje bankovne kartice s određenim novčanim iznosom s kojim bi imao/la mogućnost kupnje hrane u nekom od trgovačkih lanaca

37. Ukoliko bi ste imali prilike baviti se društveno korisnim radom (**BEZ NAKNADE**) što bi ste prihvatili od dolje navedenoga? (moguće je zaokružiti više odgovora)

- 1) sudjelovati u javno radnim aktivnostima (čistiti i uređivati parkove, čistiti snijeg, čistiti ambroziju)
- 2) pomagati starijim osobama (pospremanje stana, odlazak kod doktora, odlazak u ljekarnu...)

- 3) volontirati u organizacijama civilnog društva – udrugama (pomoć u organizaciji, dijeljenje promidžbenog materijala i sl.)
- 4) ništa od navedenoga

Zahvaljujem na sudjelovanju!

Autor:

Katarina Radat diplomirala je 2001. godine na Pravnom fakultetu Studijskom centru socijalnog rada Sveučilišta u Zagrebu pri čemu je stekla zvanje diplomirana socijalna radnica. Tijekom studija u akademskoj godini 1997./98. nagrađena je Dekanovom nagradom za seminarski rad iz kolegija Kriminologija i socijalna patologija pod nazivom »Istraživanje studentskog mnijenja o problemu legalizacije droge.«

Nakon studija radila je u Hrvatskoj udruzi socijalnih radnika na poslovima tajnika. Od 2004. godine zaposlena je u Ustanovi »Dobri dom« Grada Zagreba na poslovima socijalnog radnika, a od 2013. na poslovima voditelja Odsjeka za socijalnu skrb.

Nakon odrađenog pripravničkog staža, 2006. godine položila je stručni ispit u djelatnosti socijalne skrbi pred ispitnim povjerenstvom Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi. Od 2013. godine posjeduje rješenje Hrvatske komore socijalnih radnika za samostalan rad (licencija) za obavljanje djelatnosti socijalnog rada. U svibnju 2023. od strane Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike unapređena je u zvanje savjetnika. Hrvatski sabor 2022. godine imenovao ju je za članicu Povjerenstva iz članka 150. Zakona o socijalnoj skrbi.

Aktivna je članica brojnih nevladinih organizacija od studentskih dana pri čemu je stekla višegodišnje iskustvo u osnivanju i razvijanju nevladinih organizacija, promoviranju politike razvoja civilnog društva te osmišljavanju i provođenju projektnih aktivnosti. Veliki angažman u razvijanju programa iz područja socijalnog rada i socijalne politike dala je u Društvu za socijalnu podršku i Udruzi za kvalitetu življenja LET.

Aktivno je sudjelovala na brojnim stručnim, znanstvenim i međunarodnim skupovima.

Autorica je objavljenih radova:

1. Opačić, A. Oreb, T. Radat, K. (2019). Characteristics of the Clubs of Alcoholics in Treatment in Croatia. *Socijalna psihijatrija*, (47) 2: (145-167).
2. Opačić, A. Oreb, T. Radat, K. (2019). How do Clubs of Alcoholics in Treatment Function? Differences Between the Perspectives of Members with Addiction and Family Members. *Archives of Psychiatry Research: An International Journal of Psychiatry and Related Sciences*, (55) 1: 25-37.

3. Opačić, A. Oreb, T. Radat, K. (2018). Perspektive članova obitelji o djelovanju klubova liječenih alkoholičara. *Ljetopis socijalnog rada*, (25) 1: 131-157.
4. Opačić, A. Oreb, T. Radat, K. (2017). Characteristics and Significance of Professional-Led Support Groups in the Treatment of Alcoholism. *Alcoholism Treatment Quarterly*, (135) 4: 359-371.
5. Radat, K. (ur.) (2021). Zbornik radova projekta »Novi početak.« Zagreb: Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET, Društvo za socijalnu podršku.
6. Radat, K. Majdak, M. Jovović, I. (ur.) (2017). *Integrirani osuđenici - socijalno pravednije društvo*. Zagreb: Društvo za socijalnu podršku.
7. Vejmelka, L. Brkić, G. Radat, K. (2017). Dječja pornografija na internetu - obilježja osuđenih počinitelja. *Pravni vjesnik*, (33) 2: 77-99.
8. Župan, A. Radat, K. (2016). Pravo na hranu - egzistencijalno pravo osoba u siromaštvu. U: B. Filej (ur.) *Socijalna gerontologija*, (209-215). Maribor: Alma Mater Europaea – ECM.
9. Župan, A. Radat, K. (2016). Kvaliteta života osoba starije životne dobi u socijalnom riziku kroz razvijanje socijalnih usluga u zajednici. U: B. Filej (ur.) *Socijalna gerontologija*, (209-215). Maribor: Alma Mater Europaea – ECM.